A KOLOZSVÁRI
UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET,
ÁLL. SEG. FŐGIMNÁZIUM,
ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1915—1916-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTÉK:
A TEOLÓGIAI RÉSZT:
GÁLFI LŐRINC,
DÉKÁN.
A TÖBBIT:
DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
EGYESÜLT KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1916.

A KOLOZSVÁRI
UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET,
ÁLL. SEG. FŐGIMNÁZIUM,
ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1915—1916-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTÉK:

A TEOLÓGIAI RÉSZT:

GÁLFI LŐRINC,

DÉKÁN.

A TÖBBIT:

DR. GÁL KELEMEN,

IGAZGATÓ.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
EGYESÜLT KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1916.

Kuncz Elek.
(1846–1915.)

A kolozsvári tankerületnek egy negyed évszázadon át főigazgatója s mint ilyen intézetünknek miniszteri kiküldetés alapján ez idő alatt hivatalos látogatója. E pálya kezdete nem volt ment kellemetlen jelenetektől. De minél inkább haladt az idő s minél több alkalmunk volt őt valójában megismerni, annál jobban megtanultuk őt tisztelni és becsülni s ez a tisztelet végűl a szeretet és ragaszkodás igazi benső érzelmévé nemesedett át. Jellemének alapvonásai a feltétlen igazságosság és tárgyilagosság. Ezek tették lehetővé, hogy a kezdet hidegsége és bizalmatlansága idővel a nagyrabecsülésnek és tiszteletnek adott helyet. Mert az emberek rövid idő alatt belátták, hogy a fellépés látszólagos ridegsége a legnemesebb intentiókat takarja és nem az autonomia támadása és kikezdése, hanem a nevelés ügyének előbbrevitele a mindenek felett álló cél. Intézetünk az ő ideje alatt kapott hatalmas, modern épületet s aki e negyedszázad középiskolázásának történetét egyházunkban nyomozni fogja, örömmel állapíthatja meg, hogy Kuncz azok között a tényezők között volt mindig, melyek nemcsak elhárítani igyekeztek a felmerülő akadályokat, hanem szavának és befolyásának súlyával az államnál az építés súlyos költségeinek megszerzését is, nem mondom: lehetővé tette, hanem folyton sürgette és szorgalmazta s hogy megkaptuk, abban jelentős része volt. Látogatásai alkalmával meglátta és megrótta a rosszat, a hibát és hiányt, — hova tovább mind kevesebbet — de nem fukarkodott az elismerés és méltánylás szavaival sem. Nem bántotta azokat a tradiciókat, melyek intézetünk múltjából mint megbecsülendő erkölcsi és szellemi értékek napjainkra átjöttek, de nem kímélte az olyan velleitásokat, amelyek

az antonomia védelme alá rejtőzve a nevelésügy kizárólagos érdekeivel nem voltak összhangzásban. Szeretettel és méltányos megítéléssel kelt a tanuló védelmére, de felkarolta a tanári kar erkölcsi és anyagi érdekeit is, melyeket az államiakéval teljesen egyenlőknek szeretett volna látni. Tanártól, tanulótól egyaránt megkövetelte a kötelességek hű és megalkuvás nélküli teljesítését, aminthogy ő egész életével, elméletével és gyakorlatával erre soha nem hibázó példát állított elébünk.

Emléke áldott, pihenése legyen csendes!

I. RÉSZ.

TEOLÓGIAI AKADÉMIA.

1. Imádság.

Az akadémia tanévmegnyitó és tanárbeiktató ünnepén mondotta *Dr. Boros György,* teologiai tanár.

Miatyánk, leborulunk a te nagyságod előtt. Alázattal hajtjuk meg fejünket, hogy bátorsággal emelhessük hozzád lelkünket.

Büneink sokasága miatt gyász borul a természetre, az öldöklő fegyver s pusztitó inség járma alatt nyög akit képedre teremtettél, hogy magadhoz emeld és megszenteld, hogy ő szentelje meg a te nevedet, oltalmazza oltárodat.

Ime, itt a te elhivott és kiválasztott szolgáid állanak szent szined előtt. Hallottuk a szót, de nem értettük meg. Éreztük az esti szellő lengését, de nem ébredtünk tudatára itteni elhivatásunknak.

Látjuk, hogy a te szent akaratod nem valósult meg, a te országod nem jött el a földre. Keressük az útat, melyet eltévesztettünk, zörgetünk az ajtón, de nem nyittatik meg számunkra.

Küzdelmünkben vigasztalást és bátoritást szeretnénk nyerni, de nem ismétlődik a szózat: ne félj kicsiny sereg. Várunk, sóhajtozunk új ég s új föld után, mialatt megalázódott lelkünkben visszahangzik halványan a régi szózat: térjetek meg, mert közelg a mennyek országa, bánjátok meg büneiteket és cselekedjetek jót.

Ebben a meghatóan nagy és nevezetes órában, midőn a te szolgálatodra előkészülni összegyültünk a muzsák hajlékába, hol most sebzett vitézek fájdalmas sóhaját suttogják a máskor vidám zajtól zengő falak, szeretnők tisztára mosni szivünket. Szeretnők fölvértezni lelkünket a bátor elszántság, a buzgó hit védő pajzsával, hogy előrehaladásunk útjában semmi föl ne tarthasson, a te igazságod keresésében meg ne akaszthasson.

Te, aki vezéreket és apostolokat adsz népeid számára, a

mai ünnepnapot azzal tetted kedvessé előttünk, hogy egy ifjú, bátorszivű, fölvilágosult értelmű apostolt rendeltél az elhivott ifjak vezetésére és oktatására. Hálaadás és köszönet szálljon hozzád atyai jóságodért, mert bizony az aratni való gabona sok, de az arató kevés. Az őrszemek, a pusztában kiáltók, segitőre várnak, hogy a nemes harcot megharcolhassák, futásukat megfuthassák. Minél távolabb látszik a mi napjainkban a te országod a földtől, annál több, annál lelkesebb szószólóra van szükség, hogy necsak eljöjjön immár az a régen várt boldog ország, hanem legyen úgy, amiként te akarod bölcs és mindentudó Isten.

Ugy hisszük és érezzük is, hogy az evangélium, amelynek hirdetésére mi vagyunk elhíva, a te atyai tetszésed szerint terjedett el. Hisszük, hogy boldogság és békesség fakad, valahol prédikáltatik ez az evangélium. Hisszük, hogy mi a te fiad, Jézus Krisztus, tanitását megértettük, de tudjuk, hogy napról-napra jobban megérteni igyekszünk. Hisszük, hogy ha ehhez hivek leszünk mind halálig, akkor napról-napra közelebb jön a te országod és megszenteltetik a te neved az emberek fiai közt.

Hevül keblünk, gyarapodik bátorságunk, éledez szivünkben a szent szikra, hogy lángra gyujtson és világosságot, meleget, új életet, boldogító reménységet tápláljon mindenhol, valahol ketten avagy hárman összegyülnek a te nevedben.

Miatyánk, szentelj meg minket, szenteld meg nemes érzéseinket és gondolatainkat. Avasd igaz apostolok hajlékává ezt a helyet. Áldd meg szereteted boldogító gazdagságával az itt összegyült ifjú sereget. Áldd meg a mi ujonnan választott társunkat és adjad, hogy a reménység, amelyet fölkeltett bizó lelkünkben, meg ne csalatkozzék, hanem legyen ő fényeskedő csillaga, büszkesége intézetünknek, hatalmas hirdetője hitünk igazságainak. Áldd meg mindazokat, akik a lelkipásztorok munkájára bizalommal és szeretettel tekintenek. Áldd meg egyházunkat, annak elöljáróit, jóltevőit boldogsággal, szerető szivvel, megértő lélekkel, hogy a mai ünneplésünk új fénysugárral fényeskedjék egyházunkon, hazánkon.

Hallgasd meg imádságunkat Miatyánk, ki a mennyben vagy.

---

2. Elnöki megnyitó.

Az akadémia tanévmegnyitó és tanévbeiktató ünnepén mondotta *Gál Jenő* felügyelő gondnok.

Mélyen tisztelt közönség!
Kedves akadémiai növendékek!

Felügyelő gondnoktársam családja távolabbi körében beállott gyász folytán engem ért az a megtisztelő feladat, hogy teologiai akadémiánk tanévbeiktató és tanévmegnyitó ünnepélyét megnyissam. Az ünnepély dísze szenved, hogy egy szakszerű nyilatkozatot kell nélkülöznünk tisztelt barátom részéről, ki teologiai akadémiánk ügyeivel oly kiváló előszeretettel, meleg érdeklődéssel és hozzáértéssel foglalkozik Szintugy látom mily örömérzettel adott volna hálát az isteni gondviselésnek azért, hogy megérnünk engedte teologiai intézetünknek teologiai akadémiává való kifejlesztését, miáltal lehetségessé vált papnövendékeinknek a korszinvonalon álló kiképezhetése, szép és nemes feladataik hivatásszerű gyakorlására előkészítése.

Lelkem egész melegével üdvözlöm ez intézményünket, mert jogosult reménységgel vagyok eltelve, hogy várakozásunknak sikerrel fog megfelelni. Többszörözött az örömöm, hogy az öldöklő harci zaj közepette, mely Európa kebelén oly vad szenvedélyel dul, a szeretetnek, a humánizmusnak, a vallásosságnak és a krisztusi erényeknek terjesztésére hivatott, s az emberi lélek legnemesebb hivatásának megvalósításán munkáló intézetben ünnepelhetünk.

Az akadémiai szervezet csak külső keret. Anak életet kölcsönözni, abba lelket önteni önök vannak hivatva, tisztelt tanár urak. Feladatuk nem könnyű, egész odaadó munkásságukat igényli. Tanítványaikat lelkészekké kell képezni, kik az élet nemesebb javain munkálni képességgel és hivatottsággal birnak, kik híveiket a bölcsőtől a koporsóig elkísérik, szenvedéseikben és örömeikben osz-

toznak, ha elcsüggednek bátorítják, tanácscsal, biztatással ellátják, szeretettel közelednek feléjük, hogy viszontszeretésüket és bizalmukat kiérdemeljék, jó pásztor módjára, szüntelenül örködnek a nyáj felett. A papi karakter sajátságos tulajdonságait kell hallgatóik lelkébe átplántálni, illetőleg kitörölhetlenül kifejleszteni, hogy szert tehessenek arra a tekintélyre, mely nélkül képességgel nem birhatnak híveik vallásos és erkölcsös életére jótékony hatást gyakorolni, minek jótékony eszköze abban a régi magyar közmondásban foglalt tanács is, hogy a jó pap holtig tanul.

A legkissebb kétely sem aggaszt, hogy a teologiai akadémia feladatának meg fog felelni. Ez iránt biztosítékkal birunk a tanár urak eddigi ügybuzgó müködésében, hivatottságában és abban az odaadó ragaszkodásban, amellyel egyházunk és annak minden intézménye iránt viseltetnek. Ebben a meggyőződésben megerősit, hogy a mai nappal Győrfi István tanár úr fog végleg önök soraiba lépni, kit szeretettel és eddigi tanári működésén alapuló legmegnyugtatóbb reménységgel van szerencsém üdvözölni.

Végül fogadják mélyen tisztelt vendégeink ünnepélyünkön való szives és meg nem hálálható megjelenésükért őszinte köszönetemet.

Felkérem Győrfi István teologiai akadémiai tanár urat, hogy székfoglaló értekezését megtartani sziveskedjék.

---

3. A vallás filozófiája.

Székfoglaló értekezés.

Győrfi István, unitárius teologia-akadémiai tanár.

„Ne filozófálj“! Nem ritkán és nagy előszeretettel használt szólás az emberek között, melynek értelmén annyiszor elgondolkoztam.

Első alkalmakkor, amikor kimondani hallottam, magának a kifejezésnek jelentése nem igen érdekelt, hatása azonban már akkor felkeltette figyelmemet, kitől a figyelmeztetés jött, komoly méltósággal, mint aki absolut bizonyossággal tudja az igaz és hamis, a jó és a rossz, a szabad és nem szabad közötti biztos különbséget, dicsfénytől ragyogó arccal nézett körül a megszeppent universumban. Kinek az intelem szólt, zavart dadogással hallgatott el s piruló arcát zavartan sütötte le, mint akit valami tiltott dolgon rajta kaptak, míg nem egy fölényes, hideg mosollyal adta meg a néma feleletet a különös megróvásra. Micsoda különös varázs mondás lehet ez, gondolám magamban, míg egyszer fölöttem is el nem hangzott dermesztő fúvallata. A körülmények és szereplőik összevető mérlegelése alapján most már valóban filozófálni kezdettem, a „ne filozófálj“ kifejezés tulajdonképeni értelméről!

Mért használják és milyen alapon az emberek, van-é és mi a céljuk e nem sok gondolkozásra mutató szólás alkalmazásával?

Tapasztalataim arra az eredményre vezettek, hogy a kérdéses kijelentés, olyankor szokott, mint vészharang megkondulni, amikor valaki az élet valamely jelenségének, avagy történésének mélyebb, igaz megértésére vágyik és a kiindulási pontokat, az eredőket keresi, szóval a szétszórt fogalmakat egység alá hozza, következtet, itéletet alkot, amikor valaki tisztán, érthetően, következetesen és elfogulatlanul

kezd gondolkozni. Ebből megérthetjük tehát azt, hogy a filozófálás, bizonyos vonatkozásban a filozófiának, mint tudománynak nevével, a következetes, rendszeres, megokolt és tiszta tényekre alapított gondolkozást jelentené. A logikus, a filozófikus gondolkozástól pedig, hogy mért félnek az emberek, szinte szükségtelen megmondanunk! Az okokat kereső, a tényeket megállapító ember gondolkozik, gondolati megállapításait tettekben formásítja s látszólag jelentéktelen munkáját is egy felismert, egyetemes életprincipiummal összhangzásban végzi. Nyilt, egyenes és bátor, mert tetteiért érzi a felelősséget, melyre van is elégséges ereje.

Csakhogy korunk még nem a becsületes munka korszaka. Nemes életprincipiumok sok könyvet megtölthetnek, prófétáikat is kénytelen-kelletlen eltüri az ember-társadalom, de a mindennapi életnek, a gyakorlat-üzlet életének más megállapításai vannak az ember hívatásáról. A filozófálás bűn, mert megállapított életelvekhez van hozzákötve, melyek alapján csak önmagunkhoz következetesen cselekedhetünk és egyetemes szempontokat vagyunk kénytelenek mérlegelni egyéni érdekeink érvényesítésében is.

A gondolkozás bűn, mert meglátja a merev önzés, a durva önös számítás embertelen, kegyetlen munkáját és ostorozza azt a máról-holnapra való alkalomszerű, kalandos élést, a hamar-haszon elvét, hivatkozva az ember szellemi természetére, az emberi élet szellemi principiumára.

De különösen bűn a filozófálás, mert gondolkozni tanítja az ember-csordát, felébreszti a szúnyadó lelkű milliókat. Tudatra kelti a szellemi vakság szolga hadát, hogy megértse már egyszer önmagának, mint embernek értékét.

Bűn a filozófálás, de csak a maga hasznát kereső, személyes érdekeiért élő ember számára. Az élet értelmét, értékét és célját kereső ember azonban életeszközt lát benne és ha megvetés, ha lenézés, kicsúfolás árán is, küzd, hogy minél több ember fogadja el a filozófiát tanító mesterének, az észszerű gondolkozást élete feltétlen, szükségszerű alapjának.

Nem azt akarom ezzel kifejezni, hogy minden ember legyen filozófus, a szó szűkebb, tudományos értelmében. Azt azonban hiszem, hogy az ember el fogja érni fejlődésének azt a fokát, amelyen a filozófikus, következetes, tényeken alapuló gondolkozás általános lesz.

Reményemnek szilárd alapja van. Hiszen ma már az általános felfogás sem tartja a filozófiát absztrakt, érthetetlen gondolatok világában való sivár kóborlásnak! A filozófia ma elismerten az élet tudománya. Összegyűjti, rendszerezi, megérteti az emberi tapasztalatot, magába öleli az életnek minden mozzanatát.

Lehet-é meglepő tehát a laikus hallgató előtt is a kapcsolat, melyet a tételünk elénk ad: vallásfilozófia. Nincs-e szüksége gondolkozásra — kérdem, a megkezdett általános nyomot, még egy pár lépésre követve — a vallási embernek? Feltétlen elfogadás és vakság volnának az igazi vallásosság mozgató tényezői? Az értelemnek semmi szerepe nem volna a vallás világában? Igen! tilos a vallásról gondolkozni, nehogy a gondolat tiszta fényétől kitisztuljon a reánknehezedő dogmatizmus, felekezetiesség fekete sötétje. Vallási értékeket nem a tiszta világnézet szülte hitfelfogás adhat, hanem a tekintély, a megállapitott elvek előtti meghajlás, az egyházhatalom rendeleteinek vak keresztülvitele. Az embereknek ma még nincs vallása, még mindig beleszületnek abba.

Az emberek nagy többsége a vallás lényegét ma is a hiszékenységben, a vak hitben látja, s minthogy a vakhit és a dogmatikus tanok a képzelet szüleményei — átnéz felette. A vallás azonban, ha ekzakt pontossággal meg nem is határozható, de szüntelen valósuló és valósított elemek elismerésével és nyilatkozatatásával, minden ésszerű, tiszta és eredményes élet nélkülözhetetlen feltétele és így nem is lehet ellentéte az élet tudományának, a filozófiának.

A filozófia a tapasztalatok rendszererezője és értelmes vizsgálója — mondottuk. — Mért ne különíthetné ki a tapasztalatok nagy birodalmából a vallást és a vallási ideákat és mért ne tehetné azokat is a reflektiv gondolkozás tárgyává? A filozófiának és vallásnak egy tárgya van: az emberi tapasztalat, csak az emberi szellem magatartása különböző ugyanazon tárggyal szemben. Vagy, hogy mélyebben bele menjünk a filozófálásba és tudományosabb értelemben vizsgáljuk a filozófia és a vallás viszonyát; a vallásban a tárgyak közvetlen jelentkeznek, mint az imádkozás és lelki élvezet tárgyai, mig a filozófiában a tárgyak, mint a reflektiv gondolkozás és intellektuális megértés tárgyai ismeretesek. Az a tény, hogy minden érzés, valamelyes rejtett érzelmet hordoz magával, melynek alapján az alany azt megfoghatja, nem változtat előbbi

megállapitásunkon. Annak a bizonyos rejtett értelemnek igen sokat kell bővülnie, mig erre a névre ténylegesen számot tarthat. Ezt a fejlődő, szellemiesülő bővülést pedig éppen a filozófia hozza ki az érzéki értelemből. A filozófiai gondolkozás segitségével az értelem kilép a közvetlenség köréből, ahol még tárgyával egynek tudja magát s elhagyva a vak hit világát, szembe helyezkedik tárgyával. Megtöri az érzéki, primitiv, természeti harmóniát és mélyebb szellemi egység után nyomoz. Nem szorítkozik kizárólagosan a fizikai phenomena megfigyelésére és osztályozására, vagy a természet és ember életére vonatkozó tapasztalati általánositásokra, hanem nyomozza a természetben ép úgy, mint az emberi elmében, szociális intézményekben, nemzetek történetében és a világ fokozatos fejlődésében az ész, a szellem jelenlétét és munkáját. (b. ö. Hegel, J. E. Caird.)

Nincsen tehát az emberi tapasztalatnak olyan birodalma, mely a filozófia körén kivül eshetnék. A vallás pedig, mint már kifejeztük, tárgyánál és tartalmánál fogva legközelebb áll hozzá, úgyanynyira, hogy elmondhatjuk, hogy „a vallás kifejtésében a filozófia önmagát fejti ki.“

A vallási ideáknak az ész utján történő vizsgálását, kifejtését még is sokan — különösen a gondolkozók közül — kizártnak, szinte lehetetlennek tartják, éppen az emberi megismerés természeténél fogva. Annyira véges és relativ, korlátolt, hogy képtelen az isteni végtelenség egy abszolutum határozott ismerésére felemelkedni.

Mások szerint az emberi értelem nincs teljesen kizárva ugyan a végtelen és abszolut valóságok világából, de ez az ismerete csak közvetlen és intuitiv, nem észismeret. A vallási ismeretek szerve — mondják — nem az ész, hanem az érzés, a hit, a gondolkozás nélküli értés. Az emberi értelem foglalkozhat véges tárgyakkal és azoknak egymáshoz való viszonyával, de a vallási igazság a maga fennségében az emberi logika fölé emelkedik s nem szorítható definiciók és tanok ésszerű rendszerébe. Végül a vallási igazság különbözik minden másnemű igazságtól, mert az tekintélyileg van kinyilatkoztatva, már pedig a kijelentés természete kizárja a lehetőséget, hogy azt az ész magyarázza is, nemhogy tartalmilag bírálhassa.

A filozófia ezek szerint, ha valamit tehet a vallás világában

az, hogy szupranaturális ismeretek szerzésére törekszik, aminek a lehetősége azonban sehogy sem látszik valószínünek. Ily irányú tevékenysége nem is igérne elfogadható eredményt. A vallási érzés azonban meg van, annak tényét, fontosságát meg nem tagadhatjuk. Ez a meglevő vallási érzés pedig, mely minden emberben felébred egy kinyomozhatatlan hatalommal szemben, mint sajátos világában vezet egy, a phenomenális világon felül álló transcendentális birodalomban. Ennek a világnak a határáig elvezet az ész, ha azonban tovább akarunk menni és ebben a világban határozott ismereteket kezdünk keresni, sem a tapasztalatnak, sem az észnek nem vehetjük hasznát. Vannak teológusok, kik erre a transcendentális világra vonatkozó definicióknak és részletes propozicióknak, dogmágnak legióit sorakoztatják fel. Szisztematikus pontossággal adják elénk az abszolutum személyiségét, benső természetét, a végeshez való viszonyát és követelik, hogy ezt az ugynevezett pszeudo tudományt a tapasztalati tudományokkal egy sorba helyezzük. „A végtelent mérik, a véges mérlegében."

Ezen az úton tehát hiába próbálnók a vallási filozófia feladatának megértését, sőt a szükségességét sem foghatjuk fel. Pedig már most kijelenthetjük, hogy a vallásfilozófiának mint tudománynak, külön helye van a tudományok sorában. Van sajátos módszere és célja és munkája szügségszerű.

Ideje ezért, hogy tisztázzuk ennek a — mondhatni — fiatal tudomány hajtásnak a genezisét és specifikus hivatását.

Pfleiderer (Religionsphilosophie; Bevezetés) a vallásbölcsészetet, a név tágabb értelmében véve, úgy amint az minden vallási tárgyú reflexiót magába ölel, magával a filozófiával tartja egykorunak. Nem csak, de ez alapon minden filozófia gyökerének is tarthatjuk, amennyiben kezdetben minden nép spekulaciói vallási természetüek voltak.

Ha azonban szűkebb értelemben vesszük a vallásfilozófiát, asszerint, amint magyarázója, rendszeres, tudományos kifejtője annak a fenomena összességnek, mely az ember életében a vallást alkotja, úgy tekinthetjük, mint a filozófia legfiatalabb hajtását.

A vallás filozófiai értésének — szerinte — két feltétele van. Először is szükséges, hogy a vallás a tapasztalatban függetlenül adva legyen, szétválasztva a társadalmi és állami élet más termé-

szetü mozzanataitól. Másodszor pedig szükség van egy igazi filozófiára, olyanra, melyben a kutatásnak önalapja van és amely független minden külső tekintélyi befolyástól.

Az első feltételt valóban beváltja a kereszténység, melyben a vallás, mint önálló, független tényező jelentkezik, de igazi filozófiáról nem beszélhetünk egészen addig, mig az ujkori filozófusnak — Bacon, Descartes, Spinoza, Leibniz — meg nem kezdik a filozófia önállósitását a scholasztikus filozófia és dogmatika-teologia gyámságával szemben.

Pfleiderer igy a vallás filozófiai értelmezését az uj-kor filozófusainál megtalálja és a vallásfilozófiának történeti tárgyalását Spinoza bölcsészeti rendszerének kifejtésével kezdi meg. Eljárása azonban éppen nem igazolja a vallásfilozófiát, mint önálló tudományt és annak, mint ilyennek szükségességét. Ugy tetszik, hogy Pfleiderer is megelégedett annak a ténynek a megállapitásával, hogy a vallás filozófiai uton is tárgyalható és a filozófiának az a része, melyben az a vallási tapasztalatot teszi reflektiv gondolkozás tárgyává — vallásfilozófia. A kérdés azonban, hogy a vallásfilozófiának van-e külön szempontja és módszere, ezzel még nincs megfejtve.

A meghatározás nehézsége és bizonytalansága, ugy gondolom, a vallásfilozófia körének és tárgyának vizsgálásából ered. Mert a vallásfilozófiának tulajdonképpeni körülkeritett birodalma nincs is. Azok a problemák, melyekkel foglalkozik, más tudományokban is vizsgálódás tárgyai. Igy Istennek, a világnak, az embernek problemája egyaránt foglalkoztatja a teologust és a filozófust. Mig a teremtés, származás, szabadság kérdései nemcsak a filozófiának és teológiának, hanem a biológiának, anthropológiának és más tudományoknak is tárgyai.

A teológia általános meghatározás alapján, Istenről való tudomány és a filozófiának legmagasabb része (Hegel), szóval a tárgy szempontjából itélve, a vallásfilozófia is tulajdonképpen teológia.

Másfelől a vallás annyira össze van kötve az individuális tudat és szociális szervezet fejlődésével, hogy problemáját történeti alapon az antropológia és lélektan is megoldhatnák. Ha Istenről akarunk tudni, forduljunk a teologiához, ha pedig az embernek

Istenről alkotott ideáit, az isten-tudat felébredését és fejlődését kivánjuk megismerni, a történeti és lélektani tudományokat hivjuk segitségül.

Valjon — kérdezhetnők most már — a vallásfilozófia nevezet régi tények új neve-e, vagy az új név új tényeket is jelöl?

A név jelenlegi értelmében és használatában, valóban új. A teológia nevezet, igaz, hogy Aristótelestől származik, de a „vallásfilozófia“ nevet Kant előtt egyetlen gondolkozó sem használja. Kantnál is a „vallás a tiszta ész keretein belül“ való tárgyalása folyamán a „vallás filozófiai tana“ alakjában jön elő. (Prof. U. R. Sorley). Mint cim a 18. század utolsó évtizedében kezd szerepelni és a 19. század első felében már általánosan használják. 1821-ben indul meg az első folyóirat: „Zeitschrift für Moral und Religionsphilosophie“.[1]

A vallásfilozófiát tulajdonképen Kant alapozza meg és inditja be, amikor az emberi értelem feladatát, ismeretes három kérdésére adott feleleteivel, három körre osztja: „mit kell tudnom“, „mit kell tennem“ és „mit remélhetek“? Az első kérdésre felel a metafizika, másodikra az etika és a harmadikra a vallás, mint a tiszta ész filozófiájának utolsó fejezete.

A vallás problemája igy az emberi tudat körébe utalódott és a főszempont a tárgy természetéről átterelődött az alany képesség- és érdekkörére, mint amelytől voltaképpen a tárgy függ.

Ez a változás igen jelentős következményekkel járt a teológiára nézve. Mert Kant a hagyományos teológiai módszer mellőzésével, mely Isten fogalmának meghatározásával indult ki s ugy tért rá Isten és az ember, valamint a világ közötti viszony ismertetésére, a vallási tudat analizisével kezdi munkáját.

Ez a nyomaték, melyet Kant a vallási tudatra és általában a vallási tapasztalatra helyezett, jellegzetes elemévé vált a vallásfilozófiának. Ebben gyökerezik az a lényeges különbség, mely a teológiát a vallásfilozófiától elválasztja.

A teológia Isten tanával foglalkozik, ugy, amint a reális tudományok a természet tanával. A vallásfilozófia azonban az em-

[1] Krug: Handswörterbuch der philosophischen wissenschaften. 1833. II. kiadás.

beri tapasztalat egy speciális csoportját, a vallási tapasztalatot veszi vizsgálódás alá és fokozatosan, nyomról-nyomra haladva, emelkedik fel Isten fogalmához, valamint az ember hozzávaló viszonyának megértéséhez.

Ez az eljárás annyira jellemző a vallásfilozófiára, hogy más tudományokkal azonos kérdések vizsgálásánál is megőrzi sajátos, önálló jellegét.

Találunk azért ma is gondolkozókat fölös számmal, kik a vallásfilozófiának, mint tudománynak szükségességét nem látják megokoltnak, ha a vallás filozófiai értelmezését megengedhetőnek is tartják. Egyszerüen utalnak a keresztény teológia filozófiai megállapitásaira, mint amelyek minden kérdésre kielégitő feleletet adnak. Ugy, hogy szinte kényszeritve vagyunk röviden a keresztény teizmus lényegesebb pontjain áthaladni, hogy azzal szemben is rámutathassunk a vallásfilozófia specifikus munkájának fontosságára.

A teizmus álláspontjára két különböző úton jútott el a fejlődő, gondolkozó emberiség. Az egyik a tisztán filozófiai út, amint a teológia általában Aristotelestől indul ki és spekulativ, elméleti alapon igyekszik Isten fogalmát megérteni. Keresi egy inteligencia nyomait a világ rendjében. Elveket követ, mint a kauzalitás elve s a részleges ismeretéről áttérve az egész ismeretére dolgozza ki egy tökéletes lény ideáját. Konkluzióit, az ismert teleológiai, kozmologiai és ontologiai bizonyítékokkal támogatja. Egy tisztán filozófiai elmélet, mely előáll azon fogalmak birálatából, melyek alapján a dolgok külön-külön és egészben történő megértése és kifejtése lehetséges. A teizmusnak ez az útja, tehát tisztán intellektuális érdekeket szolgál; az ész érdekét, hogy az a valóság összhangzó nézetét elérhesse.

A teizmus másik útja a vallási út, mely szellemi tapasztalatokból indul ki. Az emberben felébred az értelem és bővülni kezd. Tapasztalja a széthúzást, a különbséget saját természetében és az élettel szemben tanusított magatartásában. Fölkél benne az összhang utáni vágyakozás és az utánna való törekvés folyamata alatt előtünnek a vallási tudat legszembetűnőbb vonásai. Tudatára emelkedik egy más, az övétől különböző szellemi hatalomnak, kiben bizhatik, aki kibékiti őt a világ céljaival és erőt önt bele a győ-

zelemre. Ez a tudat azonban igen különböző formában jelentkezik. Istenről való tudatunk sokszor oly közvetlen, oly élénk, akár az emberről való tudatunk, úgy, hogy az emberi szellem közvetlen érintkezik az istenivel. Legtöbbször azonban és az emberek nagy részéből hiányzik ez a közvetlen tudat. Egy kevésbbé világosan felfogott hatalomban való hit él pusztán bennünk, mely még is elégséges arra, hogy megtartsa az akaratot és megváltoztassa az életfelfogást. (V. ö. W. James: The varieties of religious experience.)

A teizmusnak ez a formája személyi felfogás, hit valamely közel és jelenlevő magasabb erőben — nem az universumról alkotott filozófiai elmélet. Ha valaki azonban elfogadja ezt a hitet, ez a hit egy új világot mutat meg számára és amint arról a világról gondolkozni kezd (mert szükségképpen kell, hogy gondolkozzék) azonnal elméletet állit fel az universumról.

A teizmusnak ez a két módja, ugy a filozófiai, mint a vallási, egy irányba tör, hogy elérje a keresztezés pontját. A filozófial elmélet teizmusa az ember aktiv és emócionális magatartását mozgatja meg, a vallási tapasztalat teizmusa sajátos világfelfogást akar teremteni.

Különös volna, ha mégsem találkoznának. Ez az eset azonban csak akkor következhetnék be, ha a vallás tisztán a személyes tapasztalat dolga volna és semmi befolyást sem gyakorolna az ember világfelfogásának kialakulására, vagy akkor, ha a teizmus pusztán filozófiai elmélet volna, mely hidegen hagyja a képzeletet és nem érinti a cselekvés forrásait. A nemtalálkozás lehetősége még sincs teljesen kizárva. A vallás nem sokkal több, mint emócionális tapasztalat és az alany az élet rejtélyeiről könnyen elfordithatja teljesen a szemeit. Másfelől a teista feltevés, propozició oly szigoruan intellektuális korlátok közt tartható, hogy az életre semmi befolyást nem gyakorolhat.

Valószinü innen van, hogy a két irányzat találkozik ugyan, de állandóan harcban áll egymással. A keresztény teológia története pedig — mondhatnók — e két irány inkárnációja.

Éppen az ellentét élesebb kiváltódása eredményezi a változást, melynek során a teizmus két irányzatának helyét a teológia két ága, a naturális és kinyilatkoztatott teológia foglalja el. Az ész és a kijelentés

tölti be a filozófiai gondolat és a vallási tapasztalat teisztikus disztinkciójának helyét.

Ma már azonban ugy a naturális, mint a kinyilatkoztatott teológia elveszitették jelentőségüket. Különösen sokat szenvedtek és veszitettek a teológusok azon törekvése miatt, hogy a speciáltudományok disztinkcióit és határozottságát akarták utánozni. Különben a naturális teologia filozófiai nyomozásai között a vallási tapasztalat számára nem ad helyet, a kinyilatkoztatott teológia pedig dokumentumok vizsgálatával és tanokkal foglalkozik. Ugy, hogy a tradicionális teológia mellett szükségszerüleg nő fel a felmerült kivánalmak kielégitésére, mint új tantudomány a vallásfilozófia.

A vallásfilozófia pótolja a hagyományos teológiában felmerült kivánalmat s szakitva annak egyoldaluságával, a tudomány álláspontjára emelkedik. Tárgya: tapasztalataink közül a legmagasabb és legátfogóbb, a vallási tapasztalat s igy életünket nem csupán részleges tényekkel, hanem a valóság lényegével és jelentésével köti össze. A vallási tapasztalatból indul ki, keresi az emberi élet jelentőségét a kozmozban és megérteni igyekszik azt a kozmozt, mely az embert eszményeivel együtt magába zárja.

Különösen jellegzetes vonása a tapasztalat fontosságának a kiemelése. A hagyományos teológiában is volt hely a tapasztalat számára, de csak másodlagosan. Első helyen állottak a tanok. Vizsgálja azokat a vallási élményeket, melyeket egyesek és népek adnak, melyek mutatják az emberi fejlődés kitaposott útját.

Röviden, a vallásfilozófia a vallási tapasztalat tényein és a vallási öntudaton alapszik. Igaz, a lélektan és antropológia is tényeket sorolnak fel, de csak felsorolják, leirják azokat. A vallásfilozófia azonban megmagyarázza is azokat és feltünteti értéküket.

A tapasztalatok ellentétes magyarázatát pedig azáltal kerüli el, hogy a tapasztalatot, mint egységes egészet veszi vizsgálat alá. Mindenben az összhangot keresi és a vallási tapasztalat jelentőségét, ha megállapította, mielőtt végleg döntene, a maga eredményeit összeveti a matafizikai és etikai filozófia eredményeivel, de számot vet az összes tudományok ésszerű megállapításaival is.

Amikor tehát a vallásfilozófiát úgy határoztuk meg, mint amely a tapasztalatnak a maga egészében, egységében történő magyarázója

és kifejtője, igen fontos hívatást is írtunk elébe, a vallás és a tudományok közt általában felmerült ellentétek megoldását illetőleg. A filozófia, mely a vallásból indul ki és a filozófia, mely tudományon alapszik, sokszor összeütköztek a gondolat történetében. Megbékülésük egy helyesen alapozott vallásfilozófiában, nem lehetetlen: a vallásnak van egy hite, mely szerint értékei nyilatkoznak és kifejezésre fognak jutni a való világban s minthogy a tudomány határait abszolut bizonyossággal megállapítani lehetetlen, ki nem zárható abból, bármily fajta tapasztalat, még ha vallási is az.

A vallásfilozófiának, mint tudománynak kérdése, azonban ezzel még egyáltalán nincs véglegesen eldöntve. Amiket vele kapcsolatban elmondottunk, azok részben még ma is kivánalmak. A vallásfilozófia még mindig úgy szerepel, mint a vallási ideák értelmezése, valamely filozófiai elmélet keretébe besimítva. A modern gondolkozók közül igen sokan a vallási tapasztalatnak, a vallási ideáknak a valósághoz való viszonyából próbálják kijelölni a vallásnak szükségességét és erre építik fel különleges vallásfilozófiáikat. Úgy, hogy már most, a vallásfilozófia különböző irányzatairól adhatunk számot, mint a disillusionismus, symbolismus, symbolo-fideismus, ideálismus és reálismus vagy progressivizmus. (R. B. Perry harwardi egyetem professora)

A disillusionismus irányzata alapján, az ideák általában s így a vallási ideák is illuzórisak és hiábavalók, tehát értékük egyáltalán nincsen. (Hogy ez irányzatból mennyiben beszél a Heckel monizmusa, érdemes volna a megvizsgálásra, de a jelenlegi keretek ilyen részletezésre nem adnak módot.) Ez a nézet kialakul az emberben, ha a valóságot vizsgálja és rájön, hogy az ideák a valóságnak sem meg nem felelnek, sem pedig azzal kapcsolatban nem állanak. A kozmikus valóság inkább a pessimista élést igazolja vagy feltételezhet, megengedhet valamely közömbös szempontot, melynek szükségessége, mint tisztán intellektuális elmélkedés eredménye jelentkezik az emberben. Ha pedig a vágyó emberi tudatot vizsgáljuk, akkor is arra az eredményre jutunk, hogy az ideák csak mint kinzó eszközök szerepelnek az életben és állítólagos valósúlásuk nem egyéb újra állításnál. Ez irányzat szerint egyetlen orvosság az élet nyomoruságaira, ha félre teszünk minden reményt. Megtagadja a pozitiv értékeket és visszaútasít minden bizakodó

várakozást a kozmikus valóság és vallási képzelet munkájára vonatkozólag.

Symbolizmus, a vallásfilozófiában az az irányzat, mely a vallási értéket, a vallási képzelet szabad szüleményének tartja. Ez az irányzat is az elsőhöz hasonlóan a valóságot és az emberi reményeket elkülöníti, de azért az ideákat nem veti el, ellenkezőleg megtartja, kultiválja azokat és menedéket keres bennök.

A symbolizmus neve alatt tulajdonképpen két irányzatot kell kiemelnünk: Höffding: kritikai monizmusát és a Sabatier—Ménégoz symbolo-fideizmusát.

Höffding vallásfilozófiai nézeteit „Religionsphilosphie" c. munkájában adja közre. A vallásfilozófia szerepe — szerinte is — csak az újabb korban kezdődik, amikor a positiv-vallások dogmáitól, a tudományok és etika segitségével, független alapot biztosíthat magának.

Munkájában a vallás ismeretelméleti (erkenntnistheoretische) psychologiai és etikai filozófiájával foglalkozik.

I. A vallásismeret elméleti filozófiája, tudományos és intellektuális alapon, a teisztikus világnézet főbb principiumaival összhangzásban, ismerteti a kozmoszt. Az umierszumot, mint egy első ok eredményét tünteti fel és végső valóságnak tartja a tér és időt.

Höffding ezt az irányzatot, — mely szerint Isten minden véges létezés oka — mint tarthatatlant elveti. „A tudomány követeli, hogy valamely eseménynek az okát, más eseményekben keressük; mely események, akárcsak a kérdéses esemény, adva vannak a tapasztalatban. A feladat tehát az, hogy a természetet a természet útján magyarázzuk, éppen úgy, amint egy könyv homályos részét, a könyv más részeivel való összehasonlítás alapján magyarázzuk." (18 l.)*

Nem fogadja el Istennek, mint egy magasabb személyiségnek tiszta fogalmát sem, mert az Istennek tulajdonitott személyiség lényegesen különbözik az embernek a személyiségről szerezhető tapasztalataitól.

* Az irányzat képviselői azonban, úgy vélekednek, hogy a természeti phenomena okai nem ismerhetők meg e phenomena tanulmányozásából. Az okokat azokban a metafizikai és noumenalis valóságokban kell keresnünk, melyeket az emberi elme intuitiv alapon, minden természeti tünemény okozójának tart.

A materiálista, ideálista és agnosztikus világnézettel szemben, mint megfelelőbbet, a maga „Weltanschauung“-ját állítja fel, melyet „kritakai monizmusnak“ nevez.

A második részben a vallási tapasztalat és hit főbb formáit analizálja és arra a konluzióra jut, hogy „a vallás, hit az érték megmaradásában“ (der Glaube an die Erhaltung des Werthes“). Minden érzés, mely fájdalmat, vagy örömet tartalmaz értéket képvisel. Igy másfajta érték nyilvánul az egoista vágyak táplálásában és újra más azokban az intellektuális, esztétikai és etikai érzésekben, melyek egyéni magunk és érdekeink körén kivül eső személyek és eszmények iránt táplált viszonyainkból ébrednek.

A vallás dolga most már — amint azt Höffding a harmadik részben kifejti — éppen az, hogy az etikai értékek megmaradásában való hitet felébressze. Természetesen, jelentős szerepet juttat a vallásnak ez értékek kijelölésében és meghatározásában.

Annak a legfőbb valóságnak a természetét és lényegét, ki vallási érzéseinket felébreszti és azokra felel, intellektuális tételekben kifejezni nem tudjuk. Költészet az egyetlen, mely a végső létezőt körülírhatja. Azonban, nem szabad azt hinnünk, hogy e költészet tisztán a képzeletben gyökerezik. Ez a költészet abból az örökkévaló szellemi valóságból táplálkozik, mely az individuális elmét inspirálja.

„Tévedés volna azt gondolni, hogy megnyilatkozásaink a végső valóságot illetőleg tisztán „költői“ értéküek volnának. Mert a tény az, hogy a költészet tökéletesebb megnyilatkozása a legmagasabbnak, mint bármely intellektuális (Wissenschaftlicher) fogalom lehetne. Költészet alatt nem valamelyes értelmi és képzelmi megnyilatkozási módot értünk, hanem egy akaratlan, eleven formát, alakot, melyet tényleges, mentalis tapasztalatok, nagy, szellemi izgalom pillanatában, magukra öltenek... Az élet költészete ez, mely munkáink közben gyúl ki; egy szikra, mely akkor pattan ki, mikor az egyéni akarat kovája összeütközik, a valóság kemény acélával.“ (339. l.)

Höffding „költészetében“ az a nagy nehézség, hogy az semmiféle prózába le nem fordítható és így az igazság és szellemi valóság utáni vallási törekvéseket megelégiteni nem tudja. „A vallási ideáknak, ha van valami jelentősége, csak az lehet, hogy a létért

való küzdelemben, mint symbolumok kifejezésre juttatják az ember vágyait, érzéseit és reményeit."

Az így formált vallási ideákra jellemző, hogy a legreményteljesebb kozmikai fogalmakat alkotják. Nem az érték és valóság közötti viszonyról szerzett legvalószinübb, legszükségesebb tapasztalataink kozmikai analógiái, hanem analógiái azoknak a kiválasztott tapasztalatoknak, melyekben az értékek megőriztetnek. Ez a felfogás így, a vallási értékeket redukálja, a fantasztikus és költött színvonalára.

Sabatier symbolizmusa, röviden összefoglalható.

Az ideák, melyeket a vallási tudat — a vallásos érzés első metaforájától kezdve, a teológiai spekuláció legelvontabb fogalmáig általában alkot — tárgyukat abszolut pontossággal ki nem fejezhetik és annak tökéletes nyilvánulásaképpen nem tekinthetők.

Ménégoz fideizmusa: Hit (faith) által idvezülünk, tekintet nélkül a felfogásra (belief). A hit, a bizalom, a Krisztus előtti önfeladás dolga.

A „symbolizmus" név nem a keresztény szimbolumokra vagy tanokra, hanem a teológiai definiciók és meghatározások képletes jelentésére vonatkozik.

A „fideizmus" nem a keresztény dogmákban való feltétlen hitet jelenti, hanem a vallási értelemben vett, hit általi igazulás tanának a neve.

A kettő közötti különbség, hogy a symbolizmus a teológia formális principiumát — vallási ismeret alapját és határait — a kijelentés természetét fejti ki, míg a fideizmus, a teológia materiális principiumát, a Krisztus általi üdvözülés természetét és feltételeit tárgyalja. A kettő találkozik, bár a symbolizmus inkább a vallás filozófiájával, a fideizmus a vallási élettel és tapasztalattal foglalkozik. Mindkettő elégtelennek tartja a teológiában, a puszta spekulativ itéleteket és az Istenről való ismeret feltétlen követelményével állítja fel az Istennel való önfeladási közösséget.

Sabatier vallásfilozófiája rokon a Kantéval.

Minden ismerésben — mondja — szerepel egy à priori és egy à posteriori elem. Az à priori elem a gondolat természetéből, az à posteriori, a tapasztalatból származik. A gondolat a forrást írja elő, mig a tapasztalat az ismerés anyagát adja.

Ritschl-lel egyértelmüen hangoztatja a vallás és teológia független jogait a matefizikával szemben. Sőt annyira megy, hogy kijelenti, hogy a világegyetemről alkotott metafizikai elméletek nem tekinthetnek el a vallástól és az erkölcstől, vagy is a világ ésszerű megértésénél fel kell tételeznünk az universum megbizhatóságát és a bizonyítékok erkölcsi értékét. Ezzel a felfogással különben, mely szerint a kozmikus hit, moralis hiten alapszik, még más gondolkozóknál is találkozunk (Cambell Graser, Lotze, Bowre.)

Minden alapos filozófiai kutatással kapcsolatban, kénytelenek vagyunk erkölcsi természetünket megvizsgálni és megfontolnunk, hogy mit mond az, a világ céljára vonatkozólag. Természetünk legmagasabb itéletei vallási és erkölcsi érdeküek és a valóságot leginkább megközelítő értékeket tüntetik fel, melyeket a spekulativ filozófia végső bizonyságokul használhat fel. Etikai és vallási itéleteink tehát, első helyen állanak és függetlenek minden tisztán logikai vagy teoretikus konkluziótól.

Az ellentétek, melyek a tudás és lelkiismeret, a fizikai és erkölcsi törvény között fennállanak, elsimulnak a vallásban. A vallás éppen az egyéni és világtudat közötti ellentétből sarjad fel s a kettőt egy magasabb, átfogóbb isten-tudatba egyesíti, kitől az Én és az Universum egyaránt függnek és aki az egyedüli közös cél és alap számunkra.

Minthogy Sabatier a vallást a kijelentés dolgának tartja, viszszaútasítja a racionális feltevést, mely a vallást az ész produktumának tekinti. Isten jelen van az emberben és kijelentve magát, felébreszti a lélekben a vallásos érzéseket.

A legsúlyosabb ellenvetés a vallásfilozófia e typusa, a symbolizmus ellen, általában, hogy a vallási képzelet értékeinek egész halmazát állítja előtérbe, az igazi hit értékeivel és az igazi hit által kinyilatkoztatott értékekkel szemben. Ahol minden költészet, symbolum és semmi positiv, semmi határozott gondolat Istenről, ott a vallás nem élhet meg.

Ez irányzattal ellentétben az ideálizmus és progressivizmus, nem annyira a dolgok természetében, mint inkább az ideák tartalmában keresik a vallási értékeket. A különbség közöttük az, hogy az ideálizmus úgy tekinti az ideákat, mint amelyek a valóságot meghatározzák és amelyeknek így metafizikai értéke van. A progressivizmus ellenben az ideák elégségességét abban látja, hogy magukat az idő folyamán megvalósitják.

Az ideálizmus neve alatt szereplő irányok között is lényeges különbségek mutatkoznak. Az a csoport, melynek jelszava „az ideális, reális“, az ideáknak ontologiai érvényességet tulajdonít, az általuk nyujtott kielégülés fokozatának arányában.

„A reális, ideális“ csoport az ideálist végső, metafizikai felfogásában egybehangzónak tartja a valósággal.

Hocking profeszor szerint, amint azt „Meaning of God in Human Experience“ c. munkájában részletesen kifejti, a valóság van először és csak azután mondjuk, hogy céljainkkal egybehangzik vagy is a valóság írja elő céljainkat és az ember függ a valóságtól. (i. m. 161, 572 l.)

Hocking elméletének lényege különben az, hogy a legfőbb ideál és a legfőbb valóság azonosak. Mc Tagarttal vallja, hogy a vallási kielégülés csak akkor igazi, ha metafizikai gondolat juttatott hozzá. Vizsgálnunk kell a valóságot, mely szükségeinket megelégitette. Istennek csak akkor van értéke az ember előtt, ha ismert Isten. (i. m. 214, 218 l.)

Felteszi most már a kérdést, hogy Isten milyen értelemben ismert? Ismerni annyit jelent mint szociálisan ismerni. A természet ismeretében osztom más elmék tartalmát és ismerek más elméket, mint társ ismerőket. „A természet jelenlegi világa, mint egy közös világ ismeretes előttem és úgy tetszik nekem, hogy máskép nem is lehet ismeretes, úgy hogy más tudása, kiegészítő része a természetről való legegyszerübb ismeretnek is.“ Ez a „más Elme“, mely istenivé lesz, ha azonosítjuk a természet szabályos és állandó rendjével, vallási értelemben csak akkor lesz Isten számomra, ha megbékít engem világommal. Képessé kell tennie minket arra, hogy a legvalóbbat, a legjobbnak is lássuk. És ez úton mindent tudunk bár, mit tudnunk lehet, a kétségbeesésre sor mégsem kerül, mert a lét tragikumát az Istennel közösen hordozzuk. A tudat, hogy „egymáséi“ vagyunk, minden körülmények között felemelő.

Hocking Isten-tanát ha jól fontolóra vesszük, azt tapasztaljuk, hogy Istennek, mint „más Elmének“, „örökké való Elmének“, „a dolgok örökkévaló Rendjének“ ismeretéből, a közvetlen ismerés értékétől eltekintve, csupán az összetartozás tudatának nevelő értéke és a társaság szociális értéke a nyomoruságok között következnek, mint valamelyes előnyök az emberre.

A vallásfilozófia ezen typusa alapján a beváltott reményeinket a dolgok összegével, úgy amint vannak, azonositjuk. Hogy pedig ez a természetellenes egység létre jöjjön, szükséges, hogy a dolgokban úgy amint vannak, megnyugodjunk és elfogadjuk a valóságot, mint egy univerzális elme tartalmát. Vagy semmisitsük meg a gondolkozás rendes útját és bizonyítékait és szerezzük meg helyette az extatikus meggyőződés kedélyállapotát, melynek az idealizmus legmagasabb igazságot és értéket tulajdonit. Az első esetre nézve sikert érhetünk el, ha minden értéket megsemmisitünk, kivéve az elme nyugalmát és békéjét. Második esetben eredményt akkor nyerünk, ha szem élől tévesztjük a valóságot és értékeket, az extatikus állapot érzéki értékeinek kivételével.

A progressivizmus, vagy új realizmus neve alatt azt a vallásfilozófiai irányt értjük, mely igazolni próbálja naiv, mindennapi reményeinket, hogy valamikor eljön az idő, amikor megszerezzük azokat a dolgokat, bölcsességet, erőt, összhangot, erényt, boldogságot, életet, melyek után úgy vágyakozunk és amikor megszünnek majd a bűn, a fájdalom, a halál s más reánk nehezedő nyomoruságok.

E typus tárgyalásánál, csábítóan kínálja fel magát James Vilmosnak „The varieties of religious experience“ geniális munkája, de mert határozott irányelveket nem állit fel a vallás filozófiai tárgyalására vonatkozóan, kényszerítve voltam, Hobhouse-nak a progressivizmus irányzatát tipikusan jellemző „Development and purpose“ c. munkáját választani vezetőül.

Az ember létét, mint főtényezők, hosszú időn keresztül a vak küzdés és a természeti kiválasztás biztosították egészen addig a pontig, melynél az értelem megkezdette a maga egységesitő és harmonizáló munkáját. Éppen a modern civilizáció megmutatta, hogy az emberi értelemnek van képessége arra, hogy az élet felett ellenőrzést gyakoroljon. A fizikai életállapotokat igazgatja, a tudomány utján, mig a vallás és etika segitségével a fajokat egységesitő ideákat alakitja ki, törvényeket, erkölcsi korlátokat, szociális intézményeket állit fel, hogy az emberi fejlődést biztositsa. (i. m. XXII—XXIII. l.)

Ugy az empirikus, mint az analitikus argumentum odavezet, hogy a világ folyamatát ugy fogjuk fel, mint egy szerves (organic)

harmonia fejlődését, mely mechanikus feltételek mellett működik az ész ellenőrzése mellett, ugy, hogy mindinkább az ész kizárólagos fennhatósága alá kerül.

A vallás értékére vonatkozólag — e felfogás alapján — a következőket állapithatjuk meg. A kozmikus valóságnak előre törő irányu, ténylegesen munkálkodó hajlandóságot tulajdonit, mely összeesik az ember vágyaival.

Ez az irány nem igér semmit, sem jutalmat, sem botlásaink felett érzett szomoruságunkban vigasztalást, hanem táplálja, kierősiti a hitet, hogy a civilizáció konkrét és specifikus értékeivel a történeti jövőben sikeres célt fog érni. A valóság — ez irány szerint — nem csupán barátságos az ember iránt, de tényleges céljaira nézve is kedvező. Hatalmat ad az embernek utjai megvalósitására.

Ez a vallásfilozófia nem tanit egy legfőbb hatalomról, melynek kénye-kedvétől függ az ember és minden parányi sikerért hálával borul elébe. Hanem beszél egy mesteri alkotásról, mely ott él és munkálkodik az emberben, helyben hagyja reményeit és erőt önt valósitó emberi karokba.

Ez a filozófia nemcsak az ember vágyait, céljait, hanem erkölcsi itéletét is kierősiti. Az ember nem kényszerittetik, hogy eszményeit a valósághoz alkalmazza, hanem arra, hogy azok mellett kitartson. Serkenti az embert, hogy azokat a célokat, melyek megélhetésében, családja fenntartásában vezetik, munkálja szélesebb kitekintéssel, az emberiség érdekében is.

Ennek az iránynak az előnye, hogy elismeri a valóság értékeit, mint amelyek az ember valóságos, tényleges érdekeire befolyással vannak. Másodszor kiemeli a valóság helyes ismerését, melyre az embernek, hogy helyes irányba munkálhasson, szüksége van. Nem engedi, hogy a szubjektiv és képzeleti értékek elhomályositsák a valóságnak és igaz hitnek fontosságát. Ezzel korántsem akarja a képzelet és szubjektivitás értékét kisebbiteni és nem is akarja az embert megfosztani attól a vigasztól, mellyel mostoha sorsában ily irányu képességei ellátják. De nevetségesnek tartja a vigasztalás keresését ott, hol szükségét feleslegessé tehetjük. Egy vallásfilozófia feladata azért nem a legreményteljesebb hit, hanem a leghihetőbb remény felébresztése.

Az elmondottakból is észlelhetjük, hogy zavar és nyugtalanság sarkalja a modern vallási gondolkozást, hogy a vallás problemájának kielégitő megoldását adja. A nyugalom, harmónia utáni vágy azonban, láttuk, még mindig a hagyományos teológia megállapitott tényeihez vezeti a gondolkozók nagy részét. Még olyan esetekben is, amikor a fejlődés eszméjét beviszik a vallásba, kifeszitett zsineghez kötik a hullámzó folyamatot. (Cardinal Newman).

A vallásfilozófia tudománya, ugy, amint azt már tárgyalásunk folyamán is meghatározni próbáltuk, nem köti magát ilyen segitő eszközökhöz. „Kivet a hullámok közé“. Ott él az életnek folyamatában. Nem követi a szkepszis utját, mely a részleges dogma, kijelentés, stb. megsemmisitéssel kezdi munkáját. „Az egészet“ felöleli, hogy kifejthesse „az egészet“. Ez az „egész“ nem mást mint egy problema, melynek feltétele, hogy megoldható és ezért ez az „egész“ feltételesen racionális. Vagy ha most már határozottabban körülirjuk a vallásfilozófiát, azt mondhatnók, hogy a vallásfilozófia az a tudomány, mely tapasztalati uton formulázza azt a racionális principiumot, (Isten konkrét ideájának keresése), mely minden tapasztalatban megkülönbözteti magát és igy egy egészszé olvasztja össze, a különféle tapasztalatokat. A fejlődési processusban a vallási öntudat fokozatosan bővül és tisztul, mely által Isten ideája, mint az összes tapasztalatokban magát megkülönböztető principium, mind konkrétebbé válik.

Az értelem ily alapon a vallásfilozófia közvetitésével lényeges szerepet kap a vallásban és ez nagy érdeme a vallásfilozófiának. Mert igaz ugyan, hogy a hit szélesebb körü, mint a tudás s az élet gazdagabb, mint az absztrakt gondolat, „de a vallás mégsem élhet gondolat nélkül“, gondolatba fel nem oldható, de a gondolatot magába foglalja.

A konkrét vallási tapasztalatot helyesen különböztethetjük meg a vallás fogalmától, mely az előbbi reflexiója, de a reflexiót azért téves volna ugy tekintenünk, mint amely szegényiti a tapasztalatot. A reflexió mutatja meg nekünk a vallásban az univerzális elemet, épp ugy, amint a tudomány kútatja a természet törvényeit. A reflektiv vallási tapasztalat pedig annyival gazdagabb az egyszerü hivő vallási tapasztalatánál, mint a természettudomány a laikus ember természetes tudásánál.

Végül a vallásfilozófia nem fogadhatja el azt a megállapitást, hogy a vallásnak változatlan magja van, hisz az ember természete fejlődésével változik s vallástudata szüntelenül bővül és tökéletesül. Egyedül a principium egy és ugyanaz, de növekszik azzal a belső energiával, mely képessé teszi, hogy a fejlődés során a tapasztalat minden új formájához hozzáhasonuljon.

---

4. Tanárbeiktató beszéd.

Mondotta *Gálfi Lőrinc,* dékán.

Nagyérdemü Közönség!

Hivatalomnál fogva, nekem jutott a szerencse, hogy Győrfi István atyánkfiát, aki tanári székét most felolvasott értekezésével hivatalosan és ünnepi formában elfoglalta, az unitárius teologiai akadémia nevében elfogadjam és elfoglalt állásában üdvözöljem. Amikor ezen kötelességemnek a legnagyobb lelki örömmel teszek eleget, lehetetlen, hogy kifejezést ne adjak azon nehány gondolatnak, amelyet ez alkalom önként felidéz lelkemben.

Igaz, hogy ez ünnep elsősorban az unitárius teologia ünnepe, amelyen unitárius teologiai tanárt iktatunk be hivatalába. Azonban meggyőződésem szerint, ünnepe ez szélesebb értelemben, az egész magyar teologiának, amelynek kevés számú müvelői közé ma egy új munkást iktatunk be. A tudás és az igazság megszerzésének útjai lehetnek különbözők és minden tudománynál különbözők is voltak. De a tudomány, az igazság, mindig csak egy, és ezért ünnepünk nem kizárólag csak felekezeti ünnep.

A világnak mostani nagy forgatagában mindenesetre nagy erő müködik közre abban az irányban, hogy az emberiség és minden emberi intézmény és tudomány érdességéből, szegletességéből veszitsen, és egymáshoz közelebb simulva és egymást megértve, ismét békésen tudjon elhelyezkedni. És hiszem, hogy a teologiai tudomány is a jövőben több kölcsönös megértéssel fog fejlődni, mint amennyivel a multban fejlődhetett.

A teologiai tudománynak, mint minden más tudománynak, egyetemes célja és örökkévaló lényege, az ember üdvének a megszerzése volt. E céljának müvelésével kiszámíthatlan szolgálatokat

tett az emberiségnek a multban, amikor még más tudomány tehetetlen gyermekkorát élte. Hősöket, vértanukat és szenteket olyan nagy számmal teremtett, amilyennel még egyetlen tudomány sem dicsekedhetik. S a világ üdvözülésének eszközlői mindig a tudomány hősei, vértanui és szentjei voltak és lesznek, akik az emberi erényeket gyarapítják, a bünöket pedig apasztják. De nagy szolgálatai a teologiának nemcsak elismerést, hanem befolyást, kiváltságokat és hatalmat is adtak, amelyek elbizakodottá, önhitté, sőt tán sokaknak a gondolkozásában megközelithetetlenné, összehasonlíthatatlanná, ember- és természetfölöttivé is tették. Azt képzelte magáról, hogy az emberi üdvnek egyetlen tökéletes és kizárólagos forrása, és még tudománytársait is a maga alárendeltjeinek tekintette. A tizenkilencedik század még ezt az önhitt teologiát örökölte a maga elődjétől.

De a tizenkilencedik században a többi testvérek is megnőttek, erősekké és tekintélyesekké, hasznosakká és függetlenekké váltak. Az elsőszülöttségi előjogok annál értéktelenebbek lettek, minél önhittebb módon hivatkozott reájuk a teologia. És a huszadik században már minden tudomány teljesen egyenlő jogú, s értékét mindeniknek csak az dönti el, hogy mennyire tud az az emberiség üdvének előmozdítására szolgálni.

A legnemesebb emberi törekvéseknek, vágyaknak, gondolkozásnak és jellemeknek zászlóvivője mindig a teologia volt a multban is, és az lesz a jövőben is. Ilyen értelemben a teologia Isten szava, a tisztult emberi érzés, gondolkozás és tapasztalat rendszerezője és eszményi összegezője, amely irányt ad, itéletet mond és minősit minden emberi cselekvést. Nemcsak a mult tudománya tehát a teologia, hanem a jövőé is mindaddig, amig az az ember hitét egy szebb jövőben, az emberiség haladásában, a szépnek, jónak és igaznak győzelmében, vagy teologiai nyelven az élő istenben, fel nem adja.

Kétségtelen, hogy sok okunk van éppen napjainkban arra, hogy az emberiségnek az élő istenbe vetett hitét megrendültnek gondoljuk. A háború a maga borzalmaival és aggodalmaival az eszményit, a lelki szükségeket tagadhatlanul háttérbe szoritották. Nem egy csüggedő és kétségbeesett lélek sóhajt fel: Hol van hát az élő isten, hogy türi a földnek pokollá való átváltoztatását?

Azonban, majd ha elmulik a vész haragja, s a vihar elvérzik a csatákon, a legnagyobb tanulság e háboruból, s tán legnagyobb áldás is az e kérdésre adandó felelet lesz. Az emberiség megtanulja, hogy isten a világban él és nem azon kivül. Ő nem irányitja a harcosok golyóit, nem állitja meg a napot az igaz ügy diadaláig, hanem csak megadta a módot, a lehetőséget arra, hogy az emberiség a maga üdvét előmozdithassa, megszerezhesse, hogy azon a pokol kapui diadalmat ne vehessenek. Ennek a hitnek szent meggyőződéssé emelése lesz az az egyház, amely a jövő egyháza lesz. Az lesz az igazi teologia, amely e meggyőződésnek élő istenét hirdeti.

Az angol parlament számára tartott beszédében Baxter Richárd, akit nem méltatlanul neveztek el puritán szentnek, egykor ezt mondotta: *„Ha megegyeztek minden véleményetekben és formaságaitokban, de nem szentel meg az igazság, csak abban egyeztek meg, hogy megcsaljátok lelkeiteket és minden megegyezésetek mellett sem üdvözültök.“*

Az a teologia, amelynek a müvelését az unitárius teologiai akadémiai óhajtja, és minden tanárától el is várja, *az igazság által megszentelt teologia.* Ennek mivelésében teljes szabadságot enged minden tanárjának, és tudományosan indokolt meggyőződését mindenkinek tiszteletben tartja. Ilyen joggal és szabadsággal a teologiai tanárságnál szebb állást elképzelni is alig lehet. Hatványozottabb jog és szabadság azonban természetszerüen hatványozottabb felelősséggel és kötelességekkel is jár.

Amikor tehát téged, új tiszttársam és kedves barátom, a teologiai tanszékbe ünnepélyesen befogadlak, ezt azon meggyőződésben teszem, hogy te e szép állásnak nemcsak jogait, hanem kötelességeit is teljesen ismered, és azon reményben, hogy te, a benned helyezett bizalomnak és várakozásnak minden tekintetben meg tudsz, meg akarsz és meg fogsz felelni. Hogy ez igy legyen, munkádhoz erőt, szerencsét és hosszú életet kivánok.

---

5. Tanév megnyitó beszéd.

Mondotta *Gálfi Lőrinc* dékán.

Nemes Ifjúság!

Tanárbeiktató ünnepünk lefolyása felment engem kötelességem azon része alól, hogy tanévünk megnyitása alkalmával hosszasan beszéljek önökhöz. Azok, amiket itt már hallottak, megjelölik önök előtt is az irányt, amelyen haladniok kell, és azoknak a várakozásoknak egy részét is, amelyeket az unitárius egyház és akadémiánk önökhöz fűz. Mindazáltal két fontos körülményt figyelmük és egész lelkük elé kell állítanom a jelen iskolai év elején.

Egyik az, hogy intézetünk neve e tanév kezdetétől fogva az egyházi főtanács határozata folytán többé nem „unitárius teologiai intézet," hanem „unitárius teologiai akadémia." Önök nagyon jól tudják, vagy ha még nem tudnák, meg kell tanulniok, hogy a név csak üres fogalom, amelynek tartalmat a hozzátartozók adnak. Hogy az új névnek kellő tartalmat adhassunk, ahhoz főleg két tényezőnek az együtt munkálása szükséges. Az egyik a tanári kar, a másik önök, kedves barátaim. Szent kötelességükké teszem tehát, hogy teologiai akadémiánk jó hírnevének ne csak ne ártsanak, hanem igyekezzenek azt minden tehetségükkel emelni és gyarapitni. Rosz hadsereg az, amelynek katonái azt várják, hogy feladataikat nekik hónapokon át magyarázzák. Korunk épen nem ér rá a hosszas magyarázásokra. Az önök egyéni érdeke az, hogy pályájuk és intézetük iránt hűségesek, odaadók és törekvők legyenek.

Intézetünknek új neve mindenesetre elárulja azt, hogy az unitárius egyház benne nem csak jó papokat akar nevelni, hanem papjainak tudományos kiképzésére is törekszik. Igyekezzenek tehát életüknek azokat a legszebb éveit, amelyeket akadémiánk falai között töltenek el, felhasználni úgy, hogy azok egész életüket világosítsák meg a tudás és helyes megítélés sugaraival.

A másik körülmény, aminek komoly figyelembevételét lelkükre kötöm az, hogy barátaik, rokonaik és tanulótársaik, akik más pályákra léptek, vagy tán még csak akartak lépni, a harcmezőkön küzdenek, s némelyek már csak küzdöttek ellenségeink ellen. Önöket a társadalom és a magyar haza törvényei e nehéz kötelesség alól felmentik. Ennek oka nemcsak pályájuknak fontossága és nélkülözhetlensége, hanem az a tisztaság és szentség is, amely a papság fogalomkörének kiegészitéséhez tartozik. Ne élvezzék tehát e kiváltságot ok nélkül, hanem törekedjenek azt életük tisztaságával és szentségével kiérdemelni. Piszok és gazság, amelyektől társadalmunk oly nehezen tud megtisztulni, önök által ne érje pályájuk szentelt berkeit. E kivánságommal tanesztendőnket megnyitom, és munkánkra stennek segitségét és áldását kérem.

---

6. Adatok az 1915–16. tanév történetéhez.

A lefolyt tanév országunk és nemzetünk létért vívott nagy küzdelmének második esztendeje volt. A történelemnek ez a nagy esztendeje természetszerüen akademiánk életére is hatással volt és nem egy esetben kényszerítette arra, hogy terveinek óhajtott megvalósítása helyett alkalmazkodjék a lehetőségekhez és alkudjék meg a körülményekkel.

Elhelyezésünk ugyanolyan volt, mint a megelőző évben. Helyiségeink egy része a kollégium épületének többi részeivel együtt katonai kórház volt, amely belső felszerelési tárgyaink egy részét is használta, míg a másik részt le nem foglalt helyiségeinkben összezsufoltan tartottuk. Tanító-termeink hiányában előadásainkat részint a tanulók háló- és dolgozó szobájában, részint a tanári szobában és részint a dékán irodájában végeztük. A tanulási időszakokat a járványos betegségek miatt tett hatósági intézkedések, a szüreti időknek az élelmezési nehézségek miatt történt meghosszabbítása és május hó végére elrendelt bezárása, valamint egyes hallgatóknak és tanároknak az intézeten kivül álló elfoglaltsága és betegsége is zavarták.

E nehéz viszonyok között is a lefolyt tanév *intézetünk belső fejlődésének történetében* egyike marad a legfontosabbaknak. Az 1915. év augusztus hónapjának 29. és 30. napjain tartott egyházi főtanács megfelelő előkészítés után intézetünk részére új szervezetet és szabályokat állapított meg és léptetett életbe, amelyek korunk követelményeivel inkább összehangzásban állanak, mint a régiek állottak. Az új szervezet nem csak intézetnük nevét változtatta meg, hanem tanítási tervét is kibővítette és hatáskörét kiszélesítette. A négyéves tanfolyamon negyvenhét tantárgy tanítását rendeli el az egyetemen hallgatandó tárgyakon kivűl. Az akadémia vizsgáló bizottságát a lelkészképesítő és középiskolai vallástanári ok-

leveleken kivül teologiai tanári oklevelek kiadására is felhatalmazza.

Ez az új szervezet mindenesetre elvégezte azt a munkát, amelyet a talajelőkészítés nagy munkájának tekinthetünk. A berendezés még a jövő feladatai közé tartozik. Tagadhatatlan, hogy a kivánt fejlődés egyik lényeges feltétele az akadémiára beíratkozó hallgatók milyensége lesz. E tekintetben a közel jövő nem biztat kedvező előjelekkel. Ifjaink közül a legtöbbet hazánk védelmezésére viszik, mielőtt azok intézetünk hallgatói lehetnének. Legjobb bizonyitványú felvett hallgatónkat a lefolyt tanévben sem tudtuk a katonai szolgálat alól felmentetni. De akadémiánk csak akkor fejlődhetik a kor szinvonalán álló intézetté, ha annak másik fontos és állandó alkotó eleme, a tanári kar, úgy szellemi gazdagságban, mint anyagi jólétben más hasonló fokú és fajú intézetekkel versenyezni tud. Sőt az anyagi jólét elengedhetetlen előfeltétele a szellemi gazdagságnak is. Akadémiánk tanári kara pedig anyagi ellátásban sem a hasonló fajú, sem a hasoló fokú intézetekével versenyezni nem tud. A fenntartó hatóság azonban ezen a téren is igyekezett a fennálló hiányokon lehetőleg segíteni. Ez irányú intézkedései közé tartozik az, hogy az akademia tanári karát bejelentette *felvételre az országos tanári nyugdíjintézetbe*, hogy így tanárainak biztosíthassa azt a törvényes nyugdíj minimumot, amelyet a saját nyugdíjintézetében nem tud biztosítni. A felvétel ügyében az előmunkálatok megkezdődtek. A miniszterium kiküldöttei az intézet vezetőségével és tanári karával tárgyaltak is, de az elintézés még nem történt meg. Úgy látszik azonban, hogy az eredmény sem a fenntartó hatóság, sem az érdekeltek várakozásainak nem fognak megfelelni, sőt sérelmesek is lehetnek. A fenntartó hatóság másik intézkedése volt a javadalmazások terén a folyó tanévben az, hogy mivel akadémiánk tanárai sem családi pótlékot nem kapnak, sem drágasági pótlékot nem élveznek, a háború által okozott drágaság elviselhetésére minden akademiai tanárnak egyszáz koronát, és minden tanári családtagnak ötven koronát utalt ki egyszer s mindenkorra. Az akademia igazgatósága előterjesztést tett a husz százalékos drágasági pótlék kiutalása iránt is, de előterjesztésére választ még a tanév bezárásáig nem kapott.

A belső fejlesztés másik iránya a hallgatók munkájának

könnyitésére és eredményesebbé tételére irányult. Ugyanis tankönyvek az egyes előadott tárgyakból részint a magyarnyelvű tudományos teologiai irodalom szegénysége, részint egyházunk sajátos teologiai felfogása miatt hallgatóink rendelkezésére nem állanak. Igy kénytelenek az egyes tárgyakból összefoglaló jegyzeteket késziteni, amely idejüknek egy jelentékeny részét foglalja el és mégsem megbizható. Már a megelőző tanévben megindult volt a munka abban az irányban, hogy az előadott tantárgyakból megfelelő jegyzetek állittassanak össze az illető szaktanárok ellenőrzése mellett, és sokszorositva tétessenek hozzáférhetőkké a hallgatók számára. A megelőző tanévben ez a munka még csak a kezdetén állott, a folyó tanévben azonban már *340 ivet meghaladó jegyzet áll* hallgatóink rendelkezésére a következő tantárgyakból: *lelkipásztorkodástan, vallásbölcsészet, teologiai encykopedia, újtestamentumi bibliamagyarázás, hitvallások története, újtestamentumi bibliabevezetés, vallástörténet és vallástanítástan.*

A belső fejlődés terén igen fontos lépés történt az által is, hogy akadémiánk részére külön *iskolai méhes állíttatott fel* a lefolyt tanesztendőben. Ennek szükséges voltát intézetünk már nagyon régóta érezte, de anyagi eszközök hiányában a szükségen nem tudott segíteni. A mult évi egyházi főtanács a gyümölcsészet és méhészet kérdését az egyház képviselő tanácsának is figyelmébe ajánlotta. Ennek alapján előterjesztést tettünk az egyház képviselő tanácsának az iránt, hogy a gyümölcsészeti és méhészeti ismeretek művelésére megfelelő helyet és a berendezésre szükséges összeget bocsásson az akadémia rendelkezésére. Az egyház képviselő tanácsa az előterjesztést méltányolta, a kivánt célra a kollégium Kismező nevű játszóteréből 1300 négyszögöl területet bocsátott ideiglenesen az akadémia rendelkezésére, és a berendezésre 300 korona összeget utalványozott. Ezek alapján egy méhesért és a hozzá szükséges eszközökért a földmivelésügyi miniszterhez folyamodtunk. A földmivelésügyi miniszter kérésünket nemcsak készséggel teljesítette, hanem kezdeményezésünket annyira méltányolta, hogy átíratban megkereste a vallás- és közoktatásügyi minisztert is, ki ennek következtében egyházunk püspökéhez a következő leíratot intézte:

Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter, 41,194–1916/II. sz.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

A földmivelésügyi miniszter úr f. évi március hó 28-án 85.449—1916. sz. a. kelt átíratában értesített arról, hogy a kolozsvári unitárius theologiai akadémia igazgatósága f. évi január 6-án 48. sz. a. az erdélyrészi méhészeti egyesület útján eléje terjesztett beadványában a rokkant katonák részére Kolozsváron tartott méhészeti tanfolyamokon készült iskolaméhesek közül egyet a végből kért, hogy a méhészet a teolog növendékeknek rendszeresítetten tanítható legyen. A miniszter úr egyben közölte azt is, hogy a kérelmet, tekintettel az üdvös célra, a legnagyobb készséggel teljesítette és egyuttal felkér, hogy, miután a lelkészeknek a néppel való állandó érintkezése a méhészet fejlesztését igen előmozdíthatja, ezen hasznos s a lélekre is oly nemesítőleg ható közgazdasági ág, elméleti és gyakorlati tanításának a papneveldében való bevezetésére nézve valamennyi egyházi főhatóságot keressem meg, közölve azt is, hogy a földmivelésügyi miniszterium azon papneveldéket, melyeknél a méhészet üzéséhez a megfelelő hely rendelkezésre áll, és, ha a méhészkedés megkezdéséhez szükséges egy-két méhcsaládot beszerzik és a méhek kezeléséről saját hatáskörükben gondoskodnak, a legszükségesebb méhészeti felszereléssel esetleg iskola méhessel is ellátja. A földmivelésügyi miniszter úr átíratában foglaltaknak megfelelőleg jelen értesítésemmel egyidejüleg valamennyi felekezeti egyházi főhatóságot a kivánt értelemben megkerestem. Mikor ezen körülményt Méltóságoddal, mint az eszmét felvető tanintézet illetékes egyházi főhatóságával nagybecsű szíves tudomása végett közölni szerencsém van, felkérem Méltóságodat arra is, hogy ugyancsak a földmivelésügyi miniszter úr fentidézett átiratában kifejezett kivánságának megfelelőleg a kolozsvári teologiai akádémia igazgatóságának a méhészetre irányuló törekvéséért elismerésemet tudtul adni méltóztassék.

Fogadja Méttóságod őszinte tiszteletem nyilvánitását.

Budapest, 1916. április hó 10.

Jankovich s. k.

A földmivelési miniszter által ajándékozott méhest a Kismezőben felállítottuk és annak felügyeletével Győrfi Istvánt biztuk meg. Győrfi István a hallgatókat a szükséges oktatásban is részesítette.

Az akadémia harmad és negyedéves hallgatói részére az Erdélyrészi Méhész Egyesület elnökségének felkérése folytán május hó 8-tól 31-ig méhészeti tanfolyamot rendezett részben a méhész egyesület központi telepén, részben az akadémia méhesében. E tanfolyamon résztvett 13 hallgatónk, akik elméleti és gyakorlati kiképeztetésükről a méhész egyesület tisztikara előtt vizsgálatot tettek, és arról mindannyian bizonyitványt is nyertek. A vizsgálat befejezése után a méhész egyesület elnöke, br. Jósika Gábor, a legnagyobb megelégedésének adott kifejezést, örömét nyilvánitotta afölött, hogy a népnek e leendő vezetői és oktatói a mezőgazdaság méhészeti ágát művelni kivánják, és elismerését fejezte ki az unitárius teológi akadémia vezetőségének, hogy e tekintetben első helyen jár. A méhész egyesület átiratában köszönetet mondott úgy az akadémiának, mint Győrfi Istvánnak a méhészet iránt mutatott érdeklődéséért.

Igy a méhészeti oktatás a körülmények szerint elég biztató alakban megindult. Iskolai méhesünk öt méhcsaláddal berendezve ezerkétszáz koronát meghaladó leltári értéket képvisel, amelynek nagyobb részét a fölemivelésügyi miniszter bőkezüségének és a méhész egyesület jóindulatu támogatásának köszönhetjük. Sajnos, hogy a *gyümölcsészeti oktatás* anyagi eszközök hiányában még nem volt meginditható.

A beiratkozások úgy az első, mint a második félévben a rendes időben történtek meg. Beiratkozott 24 rendes hallgató, a kik mind a két féléven át akadémiánk hallgatói maradtak.

A tanév ünnepélyes megnyitása szépszámú érdeklődő közönség részvétele mellett szeptember hó 12-én délelőtt 11 órakor volt. ugyanekkor történt meg a Győrfi István tanár beiktatása is. E kettős ünnepet az akadémia hallgatóságának éneke nyitotta meg és zárta be. Alkalmi imát mondott dr. Boros György teol. tanár és egyházi főjegyző, elnöki megnyitót Gál Jenő egyh. tanácsos és iskolai felügyelő gondnok. Székfoglaló értekezésének felolvasása után Győrfi Istvánt üdvözölte a teologiai akadémia nevében Gálfi Lőrinc dékán, az egyház nevében Ferenc József püspök, az egyház képviselő tanácsa nevében Ürmösi Kálmán nyugalmazott esperes, a kolozsvári unitárius főgimnázium nevében dr. Gál Kelemen igazgató tanár, a kolozsvári unitárius egyházközség nevében Ürmösi

Károly esperes lelkész. Üdvözletet küldött még táviratban Pap Mózes igazgató tanár a székelykereszturi unitárius főgimnázium nevében és Fazakas Lajos marosköri esperes egyházköre nevében postai úton. Az ünnepség végén a tanévet megnyitotta Gálfi Lőrinc dékán. E tanárbeiktató és tanévmegnyitó ünnepen elmondott beszédek egy része, valamint a felolvasott székfoglaló értekezés is a jelen értesítő megelőző részében olvashatók.

Az előadások szeptember hó 13-án kezdődtek meg és a tantervnek megfelelő módon és a jóváhagyott tantárgyfelosztás szerint történtek.

Személyi változások sem az akadémia igazgatóságában, sem a tanári testületben nem történtek. *A németnyelv tanitásával* az E. K. Tanács László Gyula főgimnáziumi tanárt, a *jogi tárgyak előadásával* pedig a katonasághoz bevonult dr. Ferenc József jogtanácsos helyett dr. Váradi Aurél egyházi tanácsost bizta meg. *A testgyakorlatot* az állami polgári fiuiskola tornatermében László Gyula főgimnáziumi tornatanár tanította heti két órán. Heti egy óra *óratöbblete* volt mind a két félévben Győrfi István rendes tanárnak. Az éneket és orgonázást Sándor János kollégiumi ének és zenetanár, az egészségtant dr. Tompa János kollégiumi orvos tanította.

A helybeli Ferencz József kir. tudományegyetem bölcsészeti és neveléstudományi karának akadémiánk első és másodéves hallgatói beiratkozott rendes tanulói voltak mind a két félévben. A kötelezett bölcsészeti és neveléstudományi előadásokat rendesen hallgatták, és kollokválási kötelezettségeiknek úgy az első, mint a második félévben eleget tettek. A harmad és negyedéves hallgatók közül az egyetemre senki sem iratkozott be.

A szüreti szünidő az E. K. Tanács engedélye folytán október hó 10-étől 20-áig tartott. December hó 13-án Kolozsvár város hatósága az összes tanintézeteket bezáratta a városi vizvezetéknek fertőzött volta miatt. A *karácsonyi szünidő* ennek következtében december 14-től január 10-ig tartott. *A húsvéti szünet* április 15-től 30-áig volt. Minthogy a fenntartó hatóság a tanév bezárását május 31-re elrendelte, *pünkösti szünet*re nem volt szükség.

A tanév bezárása több körülmény összejátszása folytán jun. 1-én történt minden külső ünnepélyesség nélkül. Akiknek azonban hivatalos kötelességeik, kollokviumaik, alap- vagy szakvizsgálataik

szükségessé tették az intézetben való tartózkodást, és ellátásukról tudtak gondoskodni, még hetekig tartózkodtak az intézetben.

A kollokviumok az első félévben a rendes időben tartattak meg, a második félévben pedig a tanév korai bezárása miatt május hó második felében és junius első napjaiban. Kollokviumi kötelezettségeiknek hallgatóink mindannyian eleget tettek.

Alapvizsgálatot tettek 1915. junius hó 11-én Biró István és Sófalvi Domokos minden tantárgyból jeles eredménnyel, október hó 9-én Máté Lajos jó eredménnyel, Gyulay Árpád és Orbok Gyula elégséges eredménnyel, 1916. junius hó 2-án Biró Lajos és Tarcsafalvi Zoltán elégséges eredménnyel és Kiss Jenő jó eredménnyel.

Lelkészképesitő vizsgálatot tett 1915. év junius 12-én Csiki Gábor minden tantárgyból jeles eredménnyel. A folyó tanévben junius 19-én és 20-án Benedek Gábor és Lőrincy Zoltán szintén minden tantárgyból jeles eredménnyel, Pap Ferenc minden tantárgyból jó eredménnyel, Fazakas Béla, Gombásy János, Katona József, Kozma Zoltán, Pál Dénes és Vári Domokos elégséges eredménnyel.

A hallgatók létszáma. Az első félévben beiratkozott az első, második és harmadik évfolyamra öt-öt, a negyedik évfolyamra kilenc, összesen tehát huszonnégy rendes halgató. A létszám a második félévben is ugyanaz volt.

Lelkészhelyettesi és segédlelkészi szolgálatra kirendeltettek a tanév folyamán Kozma Zoltán negyedéves hallgató Dévaványára, és Fazakas Béla szintén negyedéves hallgató, előbb Nyárádszentmártonba, később Szabédra. Kirendeltségük idejére engedélyt kaptak az egyház képviselőtanácsától a magántanulóságra. Csiki Gábor végzett papjelölt a tanév folyamán óraadó tanári állást töltött be a székelykeresztúri főgimnáziumnál.

A kolozsvári elemi iskolákban *vallást tanitottak* Pap Ferenc és Vári Domokos negyedéves hallgatók. A kolozsvári főgimnázium internátusában *felügyelő tanári állást* töltöttek be Benedek Gábor negyedéves és Sófalvi Domokos harmadéves hallgatók. Kolozsváron kivül eső házitanítóságot folytatott a fenntartó hatóság engedélye alapján Gyulai Árpád harmadéves és Katona József negyedéves hallgató.

A hallgatók *magaviselete* általában jó volt. Panasz sem az akadémiai gazgatóságához, sem a dékánhoz egyik ellen sem tétetett. A

szorgalom és a tanulásbeli előhaladás is megfelelő volt. E tekintetben azonban a háború izgalmai a zsufolt elhelyezés, a tantermek hiánya, az egyes szünidők megnyujtása, némelyeknek lelkészi, felügyelőtanári és tanítói elfoglaltsága bénitólag hatottak. Kollokválási kötelezettségüknek úgy az akadémián, mint az egyetemen eleget tettek.

Angol és amerikai hitrokonainkkal az érintkezés a világháború következtében szünetelt. Az oxfordi Mancheszter Collegeból dr. Kiss Elek akadémiai lelkészjelöltünket juliusban haza eresztették, és ő kissolymosi egyházközségünkben foglalt el lelkészi állást. Helyébe más nem küldetett, sem a manchesteri Missionary Collegeban a Miss Sharpe féle magyar ösztöndijat nem veszi igénybe senki.

Németországi egyetemen való tanulásra kijelöltetett Csiki Gábor végzett lelkészjelölt, és részére az Ezerévnek Emlékalapjából megállapíttatott 1200 korona ösztöndíj. Minthogy azonban a kiküldést az egyház képviselőtanácsa nem tartotta ajánlatosnak a háború miatt, az későbbi időig elhalasztatott.

Az E. K. Tanács, valamint az E. Főtanács által többször sürgetett *tanulmányi kirándulás* a háború miatt ez évben is elmaradt.

Alapitvány akadémiánk részére a lefolyt tanévben nem tétetett.

Az akadémia segitőalapjára *ajándékozott* Péterfi Zsigmond nyugalmazott vasuti igazgató 20 koronát. Gyöngyösi Gábor bágyoni körjegyző atyánkfia 12 koronát bocsátott az intézet dékánjának rendelkezésére, hogy azt tetszése szerinti célokra fordítsa Ez összeg is az akadémia segitőalapjához csatoltatott. Bence Sándor székelykeresztúri állomásfőnök atyánkfia a saját meghatározása szerint kollégiumunkkal szemben fennálló adósságának részbeni törlesztésére 250 koronát küldött és beleegyezését adta, hogy az az intézet dékánjának legjobb belátása szerinti célra fordittassék és használtassék fel. Ez összeg szintén az akadémia segitő alapjához tétetett. Igy ez alap jelenleg 300 koronát meghaladó összeggel rendelkezik. Nem mulaszthatom el, hogy ez alkalommal fel ne hivjam akadémiánk minden jóindulatú barátjának figyelmét ez alapra, melynek hivatása az, hogy hallgatóinknak olyan esetekben nyujtson segitséget, mikor saját hibájukon kivül álló okokból magukon nem segíthetnek, de a segítségre intézetünk érdekében is szükségük van.

Légátusokat fogadtak a folyó tanévben a következő egyházközségek:

1. Abrudbánya husvétkor és pünköstkor.
2. Ádámos mindhárom ünnepen.
3. Árkos „ „
4. Aranyosrákos „ „
5. Bölön „ „
6. Budapest „ „
7. Dizsőszentmárton „ „
8. Felsőrákos „ „
9. Homorodalmás „ „
10. Kolozsvár „ „
11. Kövend „ „
12. Küküllődombó „ „
13. Magyarszovát „ „
14. Nagyajta „ „
15. Sinfálva karácsony és húsvétkor.
16. Székelykeresztúr mindhárom ünnepen.
17. Székelyudvarhely „ „
18. Torda „ „
19. Torockó „ „
20. Torockószentgyörgy „ „
21. Ürmös „ „
22. Vargyas mindhárom ünnepen
23. Verespatak husvétkor és pünköstkor.
24. Karácsonyfalva „ „
25. Polgárdi karácsonykor.

Így kiküldetett összesen 69 légátus, kik közűl 66 volt intézetünk hallgatója és három gimnáziumi tanuló. E légációk kétségtelenűl igen nagy szolgálatot tesznek leendő lelkészeink kiképzése érdekében, és kiszámíthatatlan az az előny, amelyekhez hallgatóink az egyes vidékek, egyházközségek és gyakorló papok megismerése és a társadalmi érintkezés utján jutnak az anyagi előnyökön kivül is. Félni lehet, hogy a jövő évben már nem fogunk megfelelő számú ifjú fölött rendelkezni e légációk betöltésére. Egy egyházközségünk kivánatának már a folyó évi pünköstkor sem tudtunk megfelelni e tekintetben.

7. Internátus és konviktus.

Az akadémia hallgatói a kolozsvári unitárius kollegium épületében laknak és a kollégium konviktusában étkeznek. Az internátus költségeit egészen a magyarországi unitárius egyház viseli, s így a tanulókat az nem terheli. A konviktus költségei nagyobb részben szintén az egyháznak ilyen célú alapítványaiból fedeztetnek, amely javadalmazást a hallgatók érdekeik és körülményeik szerint konviktusi kedvezmény cimén élvezik.

Az internátusnak a folyó tanévben 19 tagja volt, minthogy a rendes hallgatók közül kettő a gimnázium internátusában volt felügyelő, egy Kolozsvárt lakó a szüleinél lakott, és kettő helyettes lelkészi szolgálatot teljesített a vidéken. Az internátus felügyelője Pap Ferenc negyedéves hallgató volt.

A konviktusnak huszonegy tagja volt, minthogy egy hallgató a szülői háznál étkezett, kettő pedig vidéken teljesített szolgálatot.

8. Fontosabb hivatalos iratok.

Az E. K. Tanács 569—1915. szám alatt az 1915—16. évi tantárgyfelosztást helybenhagyja.

Az E. K. Tanács 481—1915. szám alatt tudatja, hogy a kolozsvári egyházközségben a lelkészi állásokat a jelenlegi módon tartja fenn tovább is.

Az E. K. Tanács 596—1915. elnöki szám alatt értesíti az intézet igazgatóságát, hogy a teologiai intézet részére külön költségvetésre nincs szüksége.

Az E. K. Tanács 726—1915. szám alatt Csiki Gábor lelkészjelölt részére 1200 korona ösztöndíjat állapit meg külföldi tannlmányozás céljaira.

Az E. K. Tanács 589—1915. szám alatt tudomásul veszi a dékán jelentéseit az évvégi alap- és szakvizsgálatokról.

Az E. K. Tanács 589—1915. szám alatt Csifó Salamon tanár részére 600 korona fizetés és 300 korona lakbéremelkedést utal ki.

Az E. K. Tanács 998—1915. elnöki szám alatt közli a vallás és közoktatásügyi miniszter 7301—1915. elnöki számu leiratát a teologiák első évfolyamára felvehető hallgatókra vonatkozóan.

Az E. K. Tanács 819—1915. szám alatt Csifó Salamon tanár részére 600 kor. fizetés és 300 korona lakbéremelkedést utal ki.

Az egyház püspöki hivatala 529—1915. szám alatt tudatja, hogy Kozma Zoltán negyedéves hallgatót Dévaványára a harctéren levő kántortanító helyettesítésére, Fazakas Béla szintén negyedéves hallgatót pedig Nyárádszentmártonba segédlelkészi teendők teljesítésére kiküldötte.

Az E. K. Tanács 1059—1915. elnöki szám alatt egyetemi tandíjakra kiutal 363 koronát.

Az E. K. Tanács 1063—1915. szám alatt a Győrfi István beiktatására képviselőiül kiküldi Gyulay Árpád és Ürmösi Kálmán egyházi tanácsosokat.

Az Egyh. Főtanács 103—1915. szám alatt az intézet 1914—15. tanévi jelentését tudomásul veszi.

Az E. K. Tanács 1110—1915. szám alatt az 1915—16. tanévi óraadói és óratöbbleti díjakat kiutalja és a jogi tanulmányok előadásával dr Várady Aurél egyházi tanácsost bizza meg.

Az E. K. Tanács 1152—1915. szám alatt felhivja az akademia igazgatóságát, hogy a hallgatóknak a gyümölcsészet- és méhészetben való kiképzéséről az intézkedéseket tegye meg.

Az E. K. Tanács 1224—1915. szám alatt a tanároknak mellékfoglalkozásokra engedélyt ad.

Az E. K. Tanács 1223—1915. szám alatt Kozma Zoltán és Fazakas Béla negyedéves hallgatóknak engedélyt ad magántanulásra.

Az Erd. Méhész Egyesület 129—1915. szám alatt tudatja, hogy kérésünkre a m. kir. Földmivelésügyi miniszter öt darab kaptárt adott.

Az E. K. Tanács 1404—1915. szám alatt Gyulay Árpád harmadéves hallgatónak engedélyt ad magántanulásra.

Az E. K. Tanács 1469—1915. szám alatt az új rendszabályok életbeléptetéséről intézkedik.

Az E. K. Tanács 65—1916. elnöki szám alatt második félévi egyetemi tandíjakra 360 koronát utalványoz.

Az E. K. Tanács 160—1916. szám alatt Katona József negyedéves hallgatónak engedélyt ad magántanulóságra.

Az E. K. Tanács 148—1916. szám alatt meghatározza, hogy

a Kismezőből megfelelő terület adassék át az akadémiának gyümölcsészet és méhészet céljaira.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 22732—1916. szám alatt kimutatást kér az akadémia alkalmazottainak illetményeiről.

Az E. K. Tanács 241 1916. szám alatt intézkedik az akadémia nyomtatványainak kezeléséről.

Az E. K. Tanács 290—1916. szám alatt költségvetést kér a Kismezőben berendezendő méhészetről és gyümölcsészetről.

A karácsonfalvi unitárius egyházközség 101—1916. szám alatt a légátust járató egyházközségek közé felvételre jelentkezik.

Az E. K. Tanács 474—1916. főjegyzői szám alatt az akadémia szabályzatát és fejlődésének történetét egy példányban megküldi.

Az Erdélyrészi Méhész Egyesület 62—1916. száma alatt értesit, hogy kérésünkre a m. kir. Földmivelésügyi miniszter egy méhest és öt kaptárt adományozott.

Az E. K. Tanács 472—1616. szám alatt megküldi a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 41194—1916. II. sz. iratát amelyben akadémiánk igazgatóságának elismerését fejezi ki a méhészetre irányuló törekvéséért.

Az E. K. Tanács 490—1916. és 562—1916. számok alatt felhivja az akadémia igazgatóságát közremunkálásra az iránt, hogy, az unitárius nyomtatványok az egyház nagy könyvtárába és a székelykereszturi főgimnázium könyvtárába beszolgáltassanak.

Az Erdélyrészi Méhész Egyesület 111—1916. szám alatt átír hallgatóink méhészeti vizsgálatáról, és megköszöni akadémiánk érdeklődését a méhészet iránt.

Az E. K. Tanács 432—1916. szám alatt egy iskolai méhes felállítására 300 koronát utal ki, és felhivja az igazgatóságot, hogy a földmivelésügyi miniszter adományait vegye át.

Az E. K. Tanács 434—1916. szám alatt elrendeli, hogy az akadémia május hó 31-én a tanév zárassék be.

9. **Az akadémia elöljárósága és tanári kara.**

A Teológiai Akadémia fenntartó hatósága a magyarországi unitárius egyház, amely felügyeleti, törvényhozási és igazgatási

jogát az Egyházi Főtanács, az Egyházi Képviselő Tanács, a püspök és egyházi főgondnokok által gyakorolja. A közvetlen igazgatást az intézet vizsgáló bizottsága, igazgató bizottsága és dékánja végzik.

a) A vizsgáló bizottság.

Elnöke a püspök, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző. Tagjai: 1. az iskolai felügyelő gondnokok, Kozma Ferenc ny. kir. tanfelügyelő és Gál Jenő kir. itélő táblai tanácselnök; 2. az intézet tanárai; 3. a kollégium igazgatója; 4. az E. K. Tanács által kiküldött három vizsgálóbiztos, Végh Mihály, Vári Albert és Gyulay Árpád egyházi tanácsosok; előadó és jegyző Gálfi Lőrinc dékán.

b) Az igazgatóság.

Elnök az akadémia felügyelő gondnoka, előadó Gálfi Lőrinc dékán; jegyző Győrfi István; bizottsági tagok az intézet tanárai és a kollégium igazgatója.

c) A tanári kar.

1. *Dr. Boros György* az ótestamentumi teologia, bibliamagyarázat és hébernyelv rendes tanára, okleveles és felszentelt pap az unitárius egyház főjegyzője, egyházi tanácsos, az északamerikai cambridgei Harward-egyetem tiszteletbeli tudora, a kolozsvári Ferenc József tudományegyetemen az angol nyelv tanítója, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának, iskolaszékének, állami iskolai gondnokságának, az állami tanitóképzőintézet igazgatótanácsának, az Erdélyi Muzeum Egylet választmányának és bölcs. nyelv. és történelemtudományi szakosztályának, az unitáriusok nemzetközi tanácsa intéző bizottságának tagja, a brit és külföldi unitárius társaságnak levelező tagja, az Unitárius Közlöny szerkesztője, a Dávid Ferenc Egylet titkára. Tanár 1879. óta. Irodalmi működése:

Brassai mint nemzetőr. Brassai halála évfordulójára. Ellenzék 1915. jun. 24.

A semleges államok véleménye ellenfeleinkről. Előadva a függetlenségi pártkörben. Kivonatban megjelent az Ellenzékben jun. 4.

Dr. Barabás Ábel. Nekrolog.

Levél a hadban levő egyháztanácsosokhoz, megjelent a főtanács jegyzőkönyvében, önállóan az Ellenzékben.

Üdvözlő beszéd újévkor Ferencz J. püspökhöz. Ellenzék 916. január 3.

Berde Mózsa. Ellenzék 1916. ápr. 14.

A Teol. Akadémia fejlődésének története, megjelent a Keresztény Magvetőben és az Akad. törvényeivel is külön kiadásban.

Brassai és a nők. Felolvasás az Erdélyi Irodalmi Társaságban. (Egy fejezet Brassai életrajzából.)

Brassai nemzetőr és bujdosó. Felolvasás a Dávid Ferenc Egylet szkereszturi fiókjában. (Egy fejezet Brassai életrajzából.)

Bizzatok. Vezércikk (Unitárius Közlöny 1916. 6-ik szám.)

2. *Csifó Salamon,* az egyháztörténelem és egyházjog, rendes tanára, okleveles és felszentelt pap, egyházi tanácsos, az egyház pénzügyi bizottságának tagja. Tanár 1903 óta. Irodalmi működése: Temetési beszéd. (Unitár. szószék.) A tudományos teológia és a gyakorlati lelkészkedés. (Felolvasás.) Manu törvényei. (Keresztény Magvető.)

3. *Gálfi Lőrinc* az újtestamentumi teologia- és bibliamagyarázat rendes tanára, okleveles és felszentelt pap, okleveles középiskolai tanár, egyházi tanácsos, az intézet dékánja, a Keresztény Magvető társszerkesztője, a Dávid Ferenc egylet pénztárnoka, a kolozsvári Nemzeti Kaszinó könyvtárnoka. Tanár 1892 óta. Tanított mint óraadó tanár a főgimnaziumban heti tizenhát órán. Kiadta a Bedő pályázat megjutalmazott beszédeit összegyüjtve.

4. *Győrfi István,* a vallásbölcsészet és neveléstan rendes tanára, okleveles pap, egyházi tanácsos, az intézet igazgató bizottságának jegyzője, a Dávid Ferenc egylet titkára, az Unitárius Közlöny szerkesztője, a kolozsvári unitárius egyházközség kisegítő lelkésze. Az akadémia könyvtárának és méhesének felügyelője és az önképzőkör védnöke. Tanár 1912 óta. Irodalmi működése: „Az Ember“ című könyve megjelent 1916-ban, az Egyesült Könyvnyomda kiadásában; „Háború és kultura.“ („Keresztény Magvető“ 1916. 1. sz.) „A vallás filozófiája.“ Székfoglaló értekezés. Megjelent a jelen értesitőben.

5. *Sándor János* a főgimnázium ének- és zenetanitója, az akadémián az éneklés és orgonázás óraadó tanára.

6. *Dr. Tompa János*, kollégiumi orvos, az akadémián az egészségtan óraadó tanára.

7. *Dr. Váradi Aurél*, egyházi tanácsos, ügyvéd, az akadémián a jogi tanulmányok óraadó tanára.

8. *László Gyula*, főgimnáziumi tornatanár, az akadémián a német nyelv és a testgyakorlás óraadó tanára.

10 Előadott tárgyak.

a) A Teologiai Akadémián.

Az első és második évfolyamnak együtt.

1. Ó-szövetségi bibliai teológiai egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
2. Bibliai teológiából szeminárium egész éven át heti 1 órán. Tanár dr. Boros György.
3. Uj-testamentumi bevezetés egész éven át heti 2 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
4. Ujtestamentumi bevezetésből szeminárium egész éven át heti 1 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
5. Egyetemes ker. egyháztörténelem egész éven át heti 3 órán. Tanár Csifó Salamon.

Az I. évfolyam hallgatóinak külön.

1. Szónoklattan egész éven át heti 1 órán. Tanár Csifó Salamon.
2. Héber nyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
3. Angol nyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.

A második évfolyamnak külön.

1. Ótestamentumi bibliamagyarázat az eredeti szöveg alapján egész éven át heti két órán. Tanár dr. Boros György.
2. Angol nyelv egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.

A III—IV. évfolyam hallgatóinak egy csoportban.

1. Egyházjog egész éven át heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
2. Egyházjogból szeminárium az I. félévben heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
3. Lelkipásztori gondozás a II. félévben heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
4. Angol nyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár Győrfi István.
5. Erkölcstan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
6. Újtestamentumi bibliamagyarázat egész éven át heti 3 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
7. A hitvallások története egész éven át heti 2 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
8. Vallásbölcsészet egész éven át heti 3 órán. Tanár Győrfi István.
9. Liturgika az első félévben heti 2 órán. Tanár Győrfi István.
10. A vallástanitás története és módszere a második félévben heti 2 órán. Tanár Győrfi István.
11. Jogi tanulmányok egész éven át heti 1 órán. Tanár dr. Várady Aurél.
12. Az unitárius eszmék története egész éven át heti 1 órán. Tanár dr. Boros György.

Az I—IV. évfolyam hallgatóinak egy csoportban.

1. Szónoklati gyakorlatok egész éven át heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
2. Német nyelv egész éven át heti 3 órán. Tanár László Gyula.
3. Ének egész éven át heti 1 órán. Tanár Sándor János.
4. Orgona egész éven át heti 1 órán. Tanár Sándor János.
5. Testgyakorlás egész éven át heti 2 órán. Tanár László Gyula.

b) **Az egyetemen az első és második évfolyamnak.**

Az első félévben.

1. Általános metaphysika heti 2 órán. Tanár Dr. Pauler Ákos.
2. Német filozófiai irányok a tizenkilencedik században heti 2 órán. Tanár dr. Pauler Ákos.
3. A nevelés története, heti 3 órán. Tanár dr. Schneller István.
4. A nevelés részletkérdései heti 2 órán. Tanár dr. Schneller István.
5. A tétel tiszta logikai elmélete, heti 1 órán. Tanár dr. Pauler Ákos.

A második félévben.

1. A nevelés története heti 3 órán. Tanár dr. Schneller István.
2. A nevelés részletkérdései heti 2 órán. Tanár dr. Schneller István.
3. Psychologia heti 3 órán. Tanár dr. Schneller István.
4. A lét és érvényesség problémája heti 2 órán. Tanár dr. Varga Béla.

11. Az akadémia hallgatói.

A hallgató neve	Születésének		Szüleinek foglalkozása
	éve	helye	
Első évfolyam.			
Dézsi Gábor	1895	Nagyajta	kisbirtokos
Fekete Lajos	1897	Szentábrahám	vállalkozó
Kovács Béla	1897	Kolozs	tanító
Kozma Béla	1894	Nyomát	tanító
Orbok Gyula	1897	Rugonfalva	kisbirtokos
Második évfolyam.			
Bartók Zuárd	1896	Csekefalva	nyug. lelkész
Biró Lajos	1895	Abrudbánya	kisiparos
Kiss Jenő	1895	Abásfalva	tanító
Tarcsafalvi Zoltán	1894	Vargyas	tanító
Weress Béla	1894	Felvinc	kereskedő

A hallgató neve	Születésének		Szüleinek foglalkozása
	éve	helye	
Harmadik évfolyam.			
Biró István	1894	Aranyosrákos	kisbirtokos
Gyulai Árpád	1894	Pipe	tanító
Máté Lajos	1893	B.-szentmiklós	lelkész
Orbók Gyula	1898	Székelykocsárd	tanító
Sófalvi Domokos	1893	Sz.-szentmiklós	kisbirtokos
Negyedik évfolyam.			
Benedek Gábor	1892	Csókfalva	tanító
Fazakas Béla	1893	Ny.-sz.-márton	lelkész
Gombási János	1892	Aranyosrákos	kisbirtokos
Katona József	1887	Alsósiménfalva	lelkész
Kozma Zoltán	1892	Énlaka	lelkész
Lőrinczy Zoltán	1890	Fogaras	tanár
Pap Ferenc	1891	Kobátfalva	kisbirtokos
Pál Dénes	1892	Firtosváralja	kisbirtokos
Vári Domokos	1886	Alsósiménfalva	kisbirtokos

12. **Teologiai szakkönyvtár.**

Az intézet a saját céljaira külön teologiai szakkönyvtárt rendezett be, melyet a saját helyiségében és saját könyvtárnokának felügyelete alatt tart. E szakkönyvtár az unitárius egyház nagy könyvtárának kiegészítő része, de költségeit az intézet költségvetése fedezi, és megrendeléseit az intézet bizottsága eszközli. Az egyház által évenként költségvetésileg megállapított összegen kivül e könyvtár gyarapitására szolgálnak a Simén Domokos alap évi 45 K és a Mózes András alap 36 K kamatjai is. A folyó tanévben *megszereztettek a következő művek:*

1. Dr. Bartók Jenő: Jézus gondolatai az isten országa jövőjéről. Debrecen, 1896.

2. Bernát István: Az igaz élet felé. Budapest, 1915.

3. W. Laible: Deutsche Theologen über den Krieg. Leipzig, 1915.

4. Vaskó Balázs: Le Bon társadalom lélektani rendszere. Budapest, 1915.

5. Nagy Károly: Kálvin theologiája, Debrecen, 1894.
6. Dr. Erős Lajos: Református hittudomány. Debrecen, 1911.
7. Dr. Schneller István: Paedagogiai dolgozatok. 1—3. köt. Budapest, 1900, 1905, 1910.
8. Kidd Benjámin: Társadalmi elvolució. Ford. Geőcze Sarolta, Budapest, 1905.
9. Spencer Herbert: Alapvető elvek. Ford. Jónás János, 1909. Budapest.
10. Rudolf Eucken: Hauptprobleme der Religionsphilosophie der Gegenwart, Berlin, 1912.
11. Hermann Hegenwald: Gegenwartsphilosophie und christliche Religion, Leipzig, 1913.
12. R. Kabisch: Wie lehren wir Religion? Göttingen, 1913.
13. Dr. Veress Endre: Fontes Rerum Transilvanicarum. 4-ik köt. Budapest, 1914.
14. Demeter—Péter—Ürmösi: Dávid Ferenc füzetek. 1—10. (Szerkesztők ajándéka.)
15. Hammurabbi törvényei. Ford. dr. Kmoskó Mihály. Kolozsvár, 1911. (Dr. Tóth György törv. biró ajándéka.)
16. Manu törvényei. Ford. dr. Büchler Pál. Budapest, 1915. (Dr. Tóth György törv. biró ajándéka.)
17. H. L. Jackson. The eschatology of Jesus. London, 1913.
18. F. W. B.-Van Bell etc. Theologisch Tijdschrift. Leiden, 1882.
19. R. H. Bartach. Eine Christus Legende. Leipzig, 1915.
20. H. B. Sharmann. The teaching of Jesus about the future. Chicago, 1909.
21. Sh. Mathews. The messianic hope in the New Testament. Chicago, 1904.
22. Dr. Karácsonyi J. Magyarorsz. egyháztörténete főbb vonásokban. Nagyvárad, 1915.
23. Ferencz József, Egyházszertartási dolgozatok. Budapest, 1878. Szerző ajándéka.
24. H. Taire. Az eszmény a művészetben. Budapest, 1905.
25. Dr. Szelényi Ödön. Modern vallástudomány. Budapest, 1913.
26. Macdonald. The religions attitude and life in Islam. Chicago, 1909.

27. H. W. Small. General sociology. Chicago, 1905.
28. J. Dewey. Studies in logical theory. Chicago, 1909.
29 C. D. Gray. The Sâmâsreligions texts. Chicago, 1901.
30. M. Castro. The respective standposints of spoychology and logic. Chicago.
31. Győrfi István. Az Ember. Kolozsvár, 1916.

Angol és amerikai folyóirataink a háború következtében nem jártak. A hazai folyóiratok közül könyvtárunknak jártak a következő folyóiratok: Protestáns Szemle, Teologiai Szaklap, Lelkészi tár és teologiai értesitő, Atheneum, Keresztény Magvető, Az Út, Unitárius Közlöny.

A szakkönyvtár Györfi István kezelése alatt állott.

13. Az önképzés.

A hallgatók önképzése intézeti és egyetemi tanulmányaikon és szemináriumi munkásságukon kivül a saját önképzőkörükben, a vasárnapi és hétköznapi istentiszteleteken való részvételben, legátusi szereplésükben és a főgimnáziumi vasárnapi iskola vezetésében történt Ez utóbbi működésük felügyelője Vári Albert főgimnáziumi vallástanár volt. Az Önképzőkör Györfi István vezetése alatt állott s működéséről az elnök jelentését az alábbiakban teszi meg.

Az „Önképzőkör“ működése.

Önképzőkörünk munkássága ez iskolai évben az előző évinél sokkal fokozottabb volt. E nagy külömbség abban leli magyarázatát, hogy ez évben nem voltak olyan akadályozó körülmények, melyek megbénították volna körünk munkásságát. Bár tagjaink közül ez évben is többen távoztak el lelkészhelyettesitésre, s amugy is kevés tagú körünk nagyon megérezte e hiányt, mégis az idők nagyságához és komolyságához illő lelkesedéssel és buzgalommal vették ki részüket az önművelés terén. A kört áthatotta az a gondolat, hogy nekünk, mint a háború utáni lelki harc eljövendő katonáinak szükségünk van arra, hogy kellő lelki és szellemi fegyverrel felszerelve küzdjük ki annyi szenvedő lélek rég óhajtott békéjét. E törekvésen és munkásságon kivül a kör hazafias érzü-

lete is megnyilvánult, amennyiben a hadikölcsönre 700 koronát jegyzett.

Dr. Boros György egyh. főjegyző úr, ki körünk védnöki tisztét hosszú 30 év óta szeretettel és nagy odaadással viselte ez év elején megvált körünktől. Bucsúszavai után, melyben viszszapillant a kör eseménydús életére Lőrinczy Zoltán a kör nevében tolmácsolta a kör közös érzelmeit, melyeket a végtelen tisztelet és hála jellemeznek. Abban a tudatban, hogy a távozó védnök ezután is figyelemmel fogja kisérni körünk munkásságát, a kör egyhangú lelkesedéssel odaadó munkásságának elismeréséül tiszt. védnöknek választotta meg.

Új védnökünk Györfi István teol tanár, ki ifjú lelkének legszebb eszméivel, erős akaratával, és odaadó lelkesedésével foglalta el új tisztét azzal az elhatározással, hogy körünk épületének alapjaira épiteni akar. A kör az új védnököt szeretettel üdvözli. Kéri szives vezetését és támogatását s egyben eljegyzi magát, a közös célt szolgáló fáradhatatlan munkának.

A kör tisztviselői az első félévben: elnök Lőrinczy Zoltán; alelnök Pál Dénes; ellenőr Sófalvi Domokos; pénztáros Pap Ferenc; könyvtáros Benedek Bábor; főszerkesztő Máté Lajos; laptárnok Dézsi Gábor; jegyző Orbok Gyula. A második félévben; elnök Lőrinczy Zoltán; alelnök Pál Dénes; ellenőr Máté Lajos; pénztáros Tarcsafalvi Zoltán; könyvtáros Veress Béla; főszerkesztő Sófalvi Domokos; laptárnok Dézsi Gábor; jegyző Kiss Jenő.

Összesen tartottunk 1 alakuló, 1 záró-alakuló, 12 rendes és 2 diszgyülést.

A rendes gyülések tárgyát az Önképzőkör alapszabályainak megfelelően felolvasások, szavalatok képezték. Vitatkozó ülést ez évben nem tartottunk. Helyette megbeszélés tárgyává tettük, hogy „mi az emberiség végcélja: boldogság, vagy a tökéletesség"? Pap Ferenc és Sófalvi Domokos mindketten a tökéletességet tartva végcélnak, más és más oldalról vizsgálódva cserélték ki nézeteiket alapos tudással.

A gyüléseken felolvasásokat tartottak: Benedek Gábor (1), Pál Dénes (1), Biró István (1), Máté Lajos (3).

Jegyzőkönyvi dicséretet nyertek szép szavalataikért: Gombási János (1), Tarcsafalvi Zoltán (1).

Dicséretet és elismerést: Gyulai Árpád (1), Bartók Zuárd (1), Fekete Lajos (1), Kozma Béla (2), Kovács Béla (2).

Jegyzőkönyvi köszönetet nyertek: Benedek Gábot (1), Pál Dénes (1), Biró István (1), Máté Lajos (3), Kiss Jenő (1), Biró Lajos (1), Dézsi Gábor (1).

Dijas verseny győztesei az első félévben: 1-ső Máté Lajos, 2-ik Tarcsafalvi István. A második félévben: 1-ső Vári Domokos, 2-ik Máté Lajos.

Nemes verseny győztesei az első félévben: 1-ső Máté Lajos, Biró István jkvi dicséretet nyert. Nemes versenyt a második félévben nem tarthattunk.

Önképzőkörünk ez évben két diszgyülést tartott. Az okt. 6-iki ünnepélyt a diszteremben tartottuk meg szép számú közönség és az intézetben ápolás alatt levő sebesültek részvétele mellet. Az ünnepély műsora a következő volt. *XC. zsoltár. Ima:* Benedek Gábor. „1915. okt. 6." alkalmi költeményét szavazta a szerző: Vári Domokos. Énekel: Bartók Zuárd, zongorán kiséri Boros Irén k. a. Emlékbeszéd: Lőrinczy Zoltán. Énekel: Boros Irén k. a., zongorán kiséri Boros Rózsika k. a. Melodráma: Tarcsafalvi Zoltán, zongorán kiséri Boros Rózsika k. a. Himnusz.

A márc. 15-iki ünnepély műsora a köv. volt. Himnusz. „Talpra magyar:" szavalja Vári Domokos. Emlékezés márc. idusára; Lőrinczy Zoltán. Kuruc nóták: énekli Bartók Zuárd. Szaval: Máté Lajos. Szózat. Az ünnepélyeinken résztvevő szereplők fogadják ez úton is a Kör hálás köszönetét.

Önképzőkörünk kebli lapja, a „Jövendő" a jelen tanévben 7 számban jelent meg, közöttük 3 ünnepi szám. (Okt. 6., márc. 15. és Dávid Ferenc emlékezete.) Örvendetes és a tagok munkásságát jellemző esemény ez a mult évi eredményhez képest.

Önképzőkörünk könyvtára évek óta nem tapasztalt módon gyarapodott. A teol. akad. Bizottsága adományából s az Önképzőkör pénzkészletéből több könyvet vásároltunk. A könyvtár ajándékozás utján is gyarapodott. A könyvek elhelyezésére a teol. akad. Bizottság adománya folytán egy új könyvszekrényt is csináltattunk.

A mult évi „Értesítőben" a könyvtáros távolléte miatt nem közölt kimutatást az ez iskolai évben történt gyarapodásról szóló kimutatással együtt az alábbiakban közlöm.

Az 1914 1915. tanévben.

Vétel utján:

Tolnai Világtörténet	10	kötet.
Leibniz: Értekezések	1	„
Vámbéry Ármin: Nyugat kulturája keleten	1	„
Krohn Bán A.: Finnugor népek pogány istentiszt.	1	„
Charlotte Perkino: A nő gazdasági helyzete	1	„
Menger Antal: Új erkölcstan	1	„
Nietzshe: Túl az erkölcs világán	1	„
Péterfi Jenő: Összegyűjtött munkái	3	„
Schoppenhaner: Az akarat szabadságáról	1	„
Gustáv le Bon: A tömegek lélektana	1	„
Lenhossek Mihály: Az ember helye a természetben	1	„
Heinrich L. Az emberiség jövője	1	„
Euken R. Az élet értelme és értéke	1	„
Lánczy Jenő: Vallás és kapitalizmus	1	„
Forel Ágoston: Korunk kulturtörekvései	1	„
Oswald: A tudomány	1	„
Nagy György: Házassági válóperek	1	„
Hume A.: Vizsgálódás az emberi értelemről	1	„
Pemlsen—Szántó: A filozofia jövő feladata	1	„
Boutroux: Tudomány és vallás	1	„
„ A természettörvény fogalma	1	„
Czakó A.: A vallás lélektana	„	1
Műveltség könyvtára: Magyarország története	„	1
„ „ A magyar irod. története	„	1
„ „ A művészet	„	1
Spinoza: Tractatus teol. politicus	„	1

Ajándékozás utján:

A püspök úr ajándéka:

Pruzinszky Pál: Hitünk hősei a XVI. sz.-ban	„	1
B. Pap István: A belmissio hősei	„	1
Skovgard P.: Akarsz-e diadalmaskodni?	„	1
Channing: Válogatott művei	„	1

Péterfi Tibor: A modern gondolkozásról	1	kötet.
Varga Dénes: A tordai unit. gymn története	1	„
Ferencz József: Ágendák	1	„

Csifó Salamon teol. tanár ajándéka:

Dr. György János: Az újszövetség hittana	1	„
„ „ Hit és haladás	2	„
„ „ Jézus és az új-szövetség	1	„
„ „ Vallás, erkölcs és gazdaság ..	1	„
Bodnár Zsigmond: Az erkölcsi világ	1	„
„ „ Az erk. törvény alkalmazása ..	1	„
„ „ Eötvös és Kemény	1	„
Dante—Pap J.: A pokol	1	„
„ „ A purgatorium	1	„
„ „ A paradicsom	1	„
Dodel Arnold: Mózes-e vagy Darwin?	1	„
Buxton—Benke: Isten országa	3	„
Kros Ferenc: Életem és emlékeim..............	2	„
Bodnár Zsigmond: Szellemi haladásunk törvénye..	1	„
H. Mihály Gábor: Székelyek a költők dalaiban ..	1	„
Réz Mihály: A magyarság uralma	1	„
Simonyi Zs.: Helyes magyarság	1	„
Varga Béla: Lelkiismeret......................	1	„
Boros Rudolf: Stilismeret	1	„
Berde Mária: Versek	1	„
Bárka József: A szépirod. hatása a közerkölcsre ..	1	„
Többen: Vallás, hit és szabadság..............	1	„
„ Vallás és szabadság	1	„
„ Szabadelvű vall. gondolkozók	1	„
Ürmösi József: Nyári vasárnapi tanítások	2	„
Gálfi Mihály: Egyházi beszédek................	1	„
Boros: Az édes otthon........................	1	„
Melichár Kálmán: Egyházi szeretet..............	1	„
Kanyaró Ferenc: Zrinyi ismeretlen művei	1	„
Szadeczky Lajos: Régi erdélyi lakadalom........	1	„
Györfi István teol. akad. tanár ajándéka; Györfi I. Az ember..........................	1	„

Az 1915—1916. tanévben.

Az „Erdélyi Bank és Takarékpénztár“ által Csifó Salamon teol. akad. tanár úr utján adományozott 100 koronából a következő műveket szereztük be:

Kozári Gyula: Pascal .... 1 kötet.
Mihályfi Ákos dr.: Az igehírdetés .... 1 „
Gedeon Gyula: A hitujítás terj. okai hazánkban .. 1 „
Szelényi Ödön dr.: Modern vallástudomány...... 1 „
Darvas Vilmos: A természet szignálja az Istent .. 1 „
Jászi Oszkár: Művészet és erkölcs............. 1 „
Strindberg: Történeti miniatürök.............. 1 „
Varju János: A magyar szell. müvelődés története 1 „
Masznyik Endre dr.: Luther iratai............. 2 „
Bihari Péter dr.: Aesthetika................... 1 „
Ostwald: Feltalálók, felfedezők.......... ...... 1 „
Balogh Arthur dr.: A társadalom szoc. alapelvei.. 1 „
Prohászka O.: Elmélkedések az Evang.-ről ...... 1 „
Bocskai Brutusz: A jézsuiták története.......... 6 „
Schneller István dr.: Paedagogiai dolgozatok .... 3 „

A teologia akad. igazgatóságának 50 koronás adományából:

Simon J. Sándor dr.: Az egységes érzetfilozofia .. 1 kötet.
Mihályfi Ákos dr.: A nyilvános istentisztelet...... 1 „
Locke: Gondolatok a nevelésről................ 1 „
Ondek János dr.: Dogmatikai olvasmányok ...... 1 „
Renán Ernő: Az apostolok .... 1 „
Gyertyánffy István: Gondolatok .... 1 „
Benedeth E.: Esztétika .... 1 „
Chamberlain: Worte Christi.................... 1 „
Kossutány Ignác: Egyházjog rövid foglalata...... 1 „

A kimutatott műveken kívül azonban még többet rendeltünk meg, azok azonban ezideig még nem érkeztek be.

Azon nemes szivű adományozók, kik könyvtárunkat ez iskolai évben is gyarapították, fogadják az „Önképzőkör“ hálás köszönetét.

Az olvasókörbe a következő napilapokat és folyóiratokat járattuk: Pesti Hirlap, Ujság, Tolnai Világlapja, Új idők, Unitárius

szószék, Unitárius Egyház, Unitárius Közlöny, Keresztény Magvető, Egyháztársadalom, Teológiai szaklap, Debreceni lelkészi tár, Protestáns Szemle, Athenaum, Közegészség és Az út. (Csifó teol. tanár ajándéka.)

Az 1915—1916. tanévre körünk kitűzött 3 pályatételt.

1. A székely nép élete. (Gondolkozása, hite, szokásai és beszéde. Az iskolázás jótékony vagy kártékony hatást gyakorol-e arra?) Jutalma a Teol. Akad. adományából 50 korona. Pályamunka nem érkezett.

2. A Krisztustan fejlődése az unitáriusoknál. Jutalma a Pályadij alapból 50 kor. Pályamunka nem érkezett.

3. Halotti beszéd irandó a következő alapigékre: „Elesett a mi fejünknek koronája. Jaj most minekünk." Siralmak V—16 vers. Jutalma Nagy Dénes lelkész úr adományából 20 kor. Beérkezett 1 pályamunka. Jutalomra nem érdemes — Győrfi István biráló tanár véleménye alapján — azonban szorgalom fejében 10 kor. az irójának, Sófalvi Domokos III. éves hallgatónak kiadatik.

Az önképzőkör vagyonáról a következő jelentés számol be:

I. Pályadij alap.

Hadikölcsön kötvényben	1500·—	kor.
Takarékbetéti könyvben	306·30	„
Összesen:	1806·30	kor.

II. Mózes András alap.

Hadikölcsön kötvényben	100·—	kor.
Takarék-betéti könyvben	44·90	„
Összesen:	144·90	kor.

III. Közalap.

Hadikölcsön kötvényben	900·—	kor.
Takarék-betéti könyvben	3·25	„
Pénztármaradvány	1·08	„
Összesen:	904·33	kor.
Közalap követelése a tagoktól kölcsön cimen	1978·04	kor.
A közalap összes vagyona:	2882·37	kor.

Az „Önképzőkör“ az 1916—17. tanévre a következő pályatételeket tűzi ki:

1. A művészetek elvi és gyakorlati jelentősége a vallási kultuszban. Jutalma az akademiai Igazgatóság adományából 50 korona.

2. Kant bölcseleti nézetei a vallásról. Jutalma a Pályadíjalapból 100 korona.

3. Nagy Dénes alsójárai lelkész adományából 30 korona jutalom tüzetik ki, mint pályadíj a következő tételre: *Emlékbeszéd irandó tetszés szerinti alapigével, mint egyházi beszéd, vagy alapige nélkül, mint szónoki beszéd nagy háborunk halottjai fölött. Pályamunkák beadási határideje 1917. május elseje.*

14. Adományok, segélyezések és a dékán kezelése alatt álló alapok.

1. Az akademia *segitőalapja* a mult tanév végén 42 K. 66 fill. volt. Segélyezés a folyó tanévben nem történt. Rendelkezésre áll. 327 korona 28 fillér.

2. Péter Sánor városfalvi lelkész az akadémia igazgatóságának rendelkezésére bocsátott két könyvet azzal a céllal, hogy adassék *jutalmul* két hallgatónak Bizottság ezt Sófalvi Domokos harmad- és Vári Domokos negyedéves hallgatónak adta jutalmul az adományozó óhajtása szerint.

3. Az *Internátus költségeit* a fentartó hatóság fedezi, ami évenként 3000 koronát tesz ki.

4. Az első és második éves hallgatók *egyetemi tandíjait* szintén a fentartó hatóság fizette, ami az első félévben 363 K., a másodikban 360 K, összesen 723 K. volt.

5. *Legációkból* a hallgatók tiszta jövedelme volt mintegy 3000 K.

6. Konviktusi kedvezményeket élveztek: Bartók Zuárd, Biró Lajos, Gombási János, Gyulai Árpád, Katona József, Kiss Ernő, Kozma Béla, Orbók Gyula elsőéves, Orbók Gyula harmadéves, Pál Dénes, Vári Domokos, Veress Béla, Dézsi Gábor, Fekete Lajos, Kovács Béla 150 koronát. Tarcsafalvi Zoltán 120 koronát. Biró István, Máté Lajos, Papp Ferenc 225 koronát. Így a konviktusi segélyek összege 3045 K.

7. *Magánfoglalkozásért* kaptak a hallgatók 6000 koronát.

8. *Az unitárius lelkészek konvikusi segélyalapja* a mult tanév végén volt 34 K. 30 fillér, jelenben a kamatokkal együtt tesz 37 K 74 fillért.

9 Az *unitárius ieológiai tanárok* alapja a mult tanév végén volt 130 K 18 fillér, most 132 korona 60 fillér.

A hallgatók az internátusi költségek, egyetemi tandijak, konviktusi kedvezmények, légációk és magánfoglalkozások címein a tizennyolcezer koroná tmeghaladó javadalmat élveztek, ami teologiai pályájukat más pályáknál sokkal könnyebbé tette.

15. **Pályadíjak és ösztöndijak.**

1. A Paget Olivér alap angol pályázata a mult tanévben a hallgatóknak időelőtti hazabocsátása miatt elmaradt s az a folyó tanév elején tartatott meg. Ezen intézetünk hallgatói közül a 200 koronás jtualmat nyerte Kozma Zoltán negyedéves hallgató, a 1C0 koronást Sófalvi Domokos harmadéves hallgató és az 50 koronás jutalomból 20 korona szorgalomdíjat Biró Lajos másodéves hallgató. A folyó évi pályázaton a 200 koronás jutalmat nyerte Sófalvi Domokos harmadéves hallgató.

2. A *Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes-alap* kamatai az E. K. Tanács intézkedése következtében az alaptőkéhez csatoltattak.

3. Dr. K. Bedő Albert nyug. államtitkár 50 K. pályadíjat tűzött ki egy közönséges vasárnapi *egyházi beszéd* írására. Beérkezett egy pályamű, megbirálta Csifó Salamon, a szónoklástan tanára. A birálat a pályaművet a kitűzött julalomra érdemesnek nem itélte.

4. Dr. K. Bedő Albert nyug. államtitkár 50 K. pályadíjat tűzött ki az *unitárius egyház történelméből* szabadon választható tárgyú mű megírására. Pályamunka nem érkezett.

5. A Székely László alapítvány kamatjából 50 korona jutalom tűzetett ki a következő pályatételre: *Az ótestamentum, mint a keresztény vallás forrása.* Pályamű nem érkezett.

6. A Sékely László alapítvány kamatjából 50 korona jutalom tűzetett ki azon hallgató részére, aki *pályája iránt a legnagyobb*

szeretetet, legnagyobb munkásságot és legjobb erkölcsi magaviseletet tanusít. E jutalmat nyerte Biró István harmadéves hallgató.

7. A Székely László nyugalmazott lelkész régebbi adományából 20 K. tűzetett ki egy *esketési agenda* jutalmazására. Beérkezett két pályamunka, amelyeket Csifó Salamon, a szónoklás tanára birált meg. A birálat szerint a jutalomra érdemes a „szeress, dolgozz és imádkozz“ jeligejü volt, melyről a birálat a következőket mondja: „Teljesen kidolgozott agenda. Az imák szépek, a beszéd emelkedett, tiszta, világos, kerek. Irálya tömör és tiszta magyar. Az egész munkában gyönyörűségem telik. Bárhol használhatja azt az iró, mert célját mindenütt eléri, és palástjának azzal tisztességet szerez.“ A jutalmat nyerte Máté Lajos harmadéves hallgató.

8. *A britt és külföldi unitárius társulat és az oxfordi Manchester Colloge együttes ösztöndíját* a lefolyt tanévben senki sem élvezte.

9. Az Ezerévnek Emlékalapja kamatainak élvezésére ki volt jelölve Csiki Gábor lelkészjelölt, de az E. K. Tanács megfelelő intézkedése következtében azt a háború miatt nem vette igénybe.

10. Lőrinczy Domokos csekefalvi unitárius lelkész husz korona pályadíjat tűzött ki egy harctéren hősi halált halt, nagy családú, vallásos ember fölött elmondható *halottibeszédre*. A beszéd alapigéjéül a Jer. XIV. 9. tűzetett ki. Pályamű nem érkezett.

11. A *Hadházy József és neje Kele Ida* alapítvány kamatait nem használhattuk fel, minthogy sem az alapítók családjából, sem Kisküküllő vármegyéből származó hallgatónk nem volt.

12. A *Sharpe Magyar Ösztöndíjat*, amely évi 110 font sterling (2640 K) és a manchesteri Unitarian Homa Missionary Collegehoz van kötve, a világháború miatt senki sem vette igénybe.

16. Szakvizsgálati feladatok és pályázati hirdetések az 1916/17. tanévre.

1. Az intézet leendő negyedéves hallgatóinak, akik az 1916/17. tanév végén lelkészi szakvizsgálatot tenni jogosultak lesznek, irásbeli szakdolgozataik tárgyaiul kitüzettek a következő tételek:

2. *Biró Istvánnak*: 1. Az unitárius egyház hitvallásai. 2. Az ótestamentum, mint a keresztény vallásforrása.

3. *Gyulai Árpádnak*: 1. Melánchton szerepe a reformáció történetében. 2. A buddhizmus erkölcsi tanításai.

4. *Máté Lajosnak*: 1. A zsidókhoz irt levél teologiája. 2. Az unitárius eszmék fejlődése az énekeskönyv utolsó négy kiadása alapján.

5. *Orbók Gyulának*: 1. A humánizmus és annak befolyása a reformáció keletkezésére. 2. Spinoza és a biblia.

5. *Sófalvi Domokosnak*: 1. Pál apostol gondolatvilága. 2. A szociniánusok hitvallásai.

Ezen szakdolgozatok beadási határideje az intézet szabályainak 93 §-a szerint 1917 január hó 31-ik napja.

2. A Székely László alap kamataiból 50 K. jutalom tüzetik ki a következő pályatételre irandó tanulmány megjutalmazására: *A hitvallások szerepe a huszadik században.*

3. A Székely László alapítvány kamataiból a tanév ünnepélyes bezárásakor 50 K jutalom fog adatni annak az intézeti hallgatónak, aki pályája iránt a legtöbb szeretetet, legnagyobb munkásságot és legjobb erkölcsi magavisetet tanusítja.

4. A Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes alap kamatai az E. K. Tanács intézkedése folytán a jövő tanévben nem fognak kiadatni, s így azokra pályázat nem hirdettetik.

5. A Hadházy József és neje Kele Ida alapból 20 K ösztöndíjat kaphat azon intézeti rendes hallgató, aki az alapitók családjából, vagy Kisküküllő vármegyéből származott. Elnyeréséért a folyamodás a beiratkozáskor adandó be az intézet dékánjához.

6. A britt és külföldi unitárius társulat és az oxfordi Manchester College együttes ösztöndíjára pályázat ez évben nem hirdettetik.

8. Az ezerévnek Emlékalapja kamataiból ösztöndíjra pályázat nem hirdettetik.

9. A Paget Olivér angol alapra egy 200 K-s, egy 100 K-s és egy 50 K-s jutalomra pályázat hirdettetik a következő feltételek mellett:

a) Egyszerre mindenki csak egy jutalomra pályázhatik.
b) Ugyanazt a jutalmat kétszer senki sem kaphatja.

c) Az első, vagyis a 200 K-s jutalomra a harmadéves és a végzett oly tanulók pályázhatnak, akik iskolánknak tagjai.

A pályázók szóbeli és írásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarról angolra forditandó feladatokból.

d) A második, vagyis a 100 K-s jutalomra a második és harmadik évi tanfolyamot gyakorlók pályázhatnak; a pályázók szóbeli és írásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarból angolra forditandó gyakorlatokból, illetőleg feladatokból.

e) A harmadik, vagyis az 50 K-s jutalomra pályázhatnak az első és másodévi tanfolyamot gyakorlók, kik szóbeli vizsgát tesznek, angolból magyarra és magyarból angolra forditandó gyakorlatokból.

f) A pályázóknak unitárius vallásúaknak kell lenniök.

g) Aki az angol nyelvet három évig tanulta és abból vizsgázott is, végzettnek tekintetik.

10. Az özv. Pap Sándorné alapra egy egyházi beszéd írására szintén pályázhatnak a papnövendékek, a kollégiumi igazgató által közzéteendő hirdetésnek megfelelően.

11. Páter Sándor városfalvi lelkész adományából 20 korona pályadíj tüzetik ki a következő tételre: Irandó egy urvacsorai agenda a megfelelő imákkal, melyben az urvacsora szereztetésének jellege legyen feltüntetve és kidomborítva. Pályadíjtevő atyánkfia ohajtja, hogy a nyertes mű az Unitárius Szószék cimü vállalatban adassék ki. Pályázati határidő 1917. május hó 1-je.

17. Értesítés az 1916—17. évre vonatkozó felvételre.

1. A teológiai akademiára gimnáziumi érettségi vizsgálatot tett ifjak a saját írásbeli folyamodásuk alapján vétetnek föl. A folyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyitvány, szülői nyilatkozat,* (melyhez minta a dékáni hivatalban kapható), *kimutatás arról, hogy a gimnáziumot hol végezte,* s részesült-e valamely jutalomban, vagy elismerésben. Az így felszerelt folyamodás julius 1-ig adandó be a dékánhoz.

2. Akik az érettségi bizonyítványt nem a közvetlenül megelőző évben szerezték, kötelesek okmánnyal igazolni, hogy hol és mivel foglalkoztak a közbeeső idő alatt.

3. Azok, akik az intézetnek a megelőző évben rendes hallgatói voltak, újabb fölvételért írásban folyamodnak. A folyamodáshoz csatolni kell a hitelesített indexet, az önképzőkör és konviktusi gondnok igazolványát arról, hogy a megelőző évről tartozásuk nincsen.

4. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 3–4. napjain délelőtt. A dékán felvételi igazolványa nélkül *senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó, sem a hálóteremben,* s nem étkezhetik a konviktusban.

5. Az intézet a rendes hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó- és olvasótermet.

6. Mindenik hallgató köteles beíratkozáskor 5 kor. könyvtárdíjat a dékánnál befizetni Minden rendes hittanhallgató tandíjmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

7. A hittanhallgatók a kollégium konviktusában külön asztal mellett együtt étkeznek. A konviktusi dij 310 korona egész évre, melyből 10 korona teritékdíj és 60 korona két havi konviktusi díj *a belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó.* Ezen igazolvány nélkül senki sem számíthat elhelyezésre. A konviktusi többi díjak november, január, március, május hónapok 5-ig 60—60 koronánként fizetendők.

8. Konviktusi kedvezményért julius 1-ig lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesülnek azok, akik kifogástalan magaviseleten kivül igazolják, hogy az *alapvizsgát* már letették, akik *jelesen kollokváltak és akiknek érettségi bizonyítványuk jeles, vagy jó.* A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

9. A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, akik családjuknál, vagy tanítványainak szülőinél ellátásban részesülnek és arra fölhatalmazást nyertek.

10. A magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K Tanács ad az akadémia igazgatóságának meghallgatása után.

11. Az első és másodéves hallgatók kötelesek a Ferencz József tudományegyetemre beiratkozni, s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tíz órát hallgatni és félévenkint kollokválni. A harmad és negyedévesek, ha az egyetemre akarnak

járni, engedélyért folyamodnak az akadémia igazgatóságához. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyujtandók be a jelentkezéskor. A tandíjat mindenik hallgató helyett fizeti az intézet, de megköveteli, hogy legalább két főtárgyból félévenként kollokváljanak.

12. Azok, akik a IV. évi tanfolyamot bevégezték és az internátusban szándékoznak lakni, kötelesek julius 15-ig folyamodni ezért az akadémia igazgatóságához.

Gálfi Lőrinc,
teol. dékán.

II.

FŐGIMNÁZIUM.

I. FEJEZET.

Iskolánk és a háború.

I. Az intézeti épület.

A kollégiumi épület a maga egészében a mozgósítás első napjától fogva cs. és kir. katonai tartalékkórháznak foglaltatott le. Lefoglaltattak az alagsorban levő ebédlő szobák, konyha, mellékhelyiségek — a szolgai, gépészi lakások és az éléskamrák kivételével; a földszinten, első és második emeleten levő összes tantermek — a teológiai akadémiai, közigazgatási, szertári és könyvtári helyiségek, valamint a díszterem és a természettani és természetrajzi előadó termek kivételével; a második és a harmadik emeleten az összes dolgozó és hálószobák az ifjúsági könyvtárak kivételével. A kórház parancsnokságától nyert adatok szerint 595 betegágy és 100 betegápoló ágy rendeztetett be. Lefoglaltatott továbbá az internátusnak 225 vaságya és ugyanannyi matráca.

Az épületben és berendezésben esett károkról, változásokról és rongálásokról még korai volna jelentést tenni, ezt a háború utáni időre kell halasztanunk. Annyit azonban már most jelezhetek, hogy az épületet eltöltötték féreggel, aminek kiírtása nehéz és költséges feladat lesz s matrácainkat, melyeket épen 1914. nyarán javíttattunk ki nagy költséggel s töltettünk részben újból, többé nem használhatjuk.

Az elemi fiuiskola — az egyházközség szíves előzékenységéből, amiért e helyen is hálás köszönetünket fejezzük ki — az egyházközség elemi leányiskolájában tanított felváltva délelőtt és délután. Ez a megoldás jó volt, különösebb hátrányát a tanításnál s az elért eredménynél nem tapasztaltuk, csupán azt, hogy az elveszett 3 délelőtt a tanításra nézve mindenesetre előnyösebb lett volna.

A gimnázium a régi kollégiumi épület (Kossuth Lajos-u. 10.) keleti földszintjén és első emeletének egy részében helyezkedett el. Itt 8 tantermet, egy görögpótló tantermet, egy igazgatói irodát és egy tanári szobát vettünk — némi felszerelési, átalakítási és tisztogatási munkák után — használatba. Egyetlen felesleges tanterem nincs, és akkora sincs, ahová a felsőbb osztályú tanulókat önképző körbe összegyűjthetnők, vagy egy iskolai ünnepet tarthatnánk. Tornatermünk sincs.

Az internátus és konviktus elhelyezése céljából Jámbor Mihály táncmester úrtól bérbevettük a *városi vigadó (redut,* Unió-u. 21. sz.) első emeletének egy részét, amelyben 5 dolgozó s egyszersmind háló, egy felügyelői, két ebédlő, konyha, kamra stb. helyiségekbe zsufoltuk össze a háború miatt leapadt számú tanulóinkat. Az első évben nem unitárius vallású tanulóknak így sem tudtunk helyet szorítani, a második évben már ilyeneknek is jutott hely, minthogy az unitárius vallású tanulók kevesebb számban jelentkeztek.

A tanítás ezekben a tantermekké átváltoztatott bérlakásokban folyt. A tantermek kicsinyek, szükek, sötétek. Butorzatuk: a szükséges padok, tanári asztal, két szék, hevenyében összeütött ruhafogasok, álló fekete tábla. Egyéb semmi, mert nincs hely egyébnek. Egyik-másik tanteremben a padok is csak úgy férnek, hogy közöttük nincsenek bejárók, hanem egészen egymás mellé vannak tolva. Nincs hely egy szekrénynek, ahol egy-két eszközt, egy nehány könyvet elhelyezhetnénk. Kisérletekről, bemutatásokról szó sem lehet. Gyűjteményeink ott vannak helyükön, a kollégiumi épületben. Itt nem használhatók. És mi természetrajzot, vegytant, fizikát, kisérletek, bemutatások nélkül tanítottunk már két éven át; rajzokat készitettünk rajzasztalok és állványok nélkül olyan padokban, melyekben tanulnak s olyan tanteremben, amelybe a pótlórajzot tanuló félosztálynak is csak az egyik része fér el s a másik részt külön órára kell beosztani. Szóval a helyiség a célnak sem a tanítás, sem az egészség érdekében nem felelt meg.

Az egyhúzamban való tanítás helyett vissza kellett térnünk a régi rendszerre s az órákat d. e. 8—12-ig s d. u. 2—4-ig tartottuk. Ezt az internátus és konviktus elhelyezése miatt az étkezés rendje s a felügyelet érdekei tették szükségessé.

Megszüntettük a rendes tantárgyak közül a *szépírás* és a

játékdélutánok, a rendkivüliek közül az *angol*, *zene*, *szabadkézi rajz*, *gyorsirás* tanítását; szünetelnie kellett a *céllövési* és *katonai gyakorlatoknak* és helyiség hiánya miatt a *kézimunkának* és a *fizikai laboratoriumi gyakorlatoknak*, melyeket 1912—13-ban kezdettünk meg oly szép kilátások között, valamint nem alakíthattuk meg szintén helyiség hiánya miatt az *önképző kört* és nem tarthattuk meg az *oráció gyakorlatokat* sem; *táncot* sem taníthattunk; a *10 perces tornát* sem tartottuk meg.

A háború második évében annyi javulás történt, hogy az angol nyelv és zene tanítását, valamint a játék délutánokat újból megkezdhettük.

Magának a tanításnak érdekei is szenvedtek a háború miatt. Tornatermünk, tornaszereink sem voltak s udvarunk az óraközi pihenőre és játékra is csak alig elég. Kezdetben a tornaórában sétálni mentek vagy játszottak. 1914 dec. 14-én végre megkezdődött a rendszeres tornatanítás az állami polgári fiuiskola tornatermében, melyet Deme Károly igazgató úr szives készséggel rendelkezésünkre bocsátott. Február 16-án kiszorultunk, mert a tanterem katonai célokra foglaltatott le; de ez az akadály márc. 1-én megszünt s innen kezdve a tornatanítás rendszeresen folyt április végéig, amikor megint lefoglaltatott. Ezután már csak az udvaron tornáztak.

1915—16. isk. évben az áll. polg. fiuiskola tornatermét csak másfél hónapig használhattuk, mert katonai műhellyé alakították át. Megint csak az udvaron folyt némi gyakorlatozás. Folyamodtunk a vallás- és közokt. miniszter úrhoz, engedje meg, hogy vagy az áll. felsőbb leányiskola, vagy az áll. polg. leányiskola tornatermét használhassuk. Megkaptuk febr. végén ez utóbbit, de ennek felszerelése rendeltetéséhez képest annyira elütő, hogy nem vehettük igénybe s így csupán heti 2 órában vívásra jártak oda tanulóink. Az igazgatóságnak szives készségeért e helyen is kifejezem hálás köszönetünket.

Az 1914 15. évi tantárgybeosztást és az órarendet csak egyszer kellett megváltoztatnunk. *Pálfi* Márton kartársunk t. i. még az év elején szabadságoltatott úgy, hogy a tanítást megkezdhette, de okt. hó 28-án úból behivták; óráit ki kellett tehát osztanunk s a tanrendet megváltoztatnunk. Ettől kezdve az év folyamán változás nem történt. 1915—16-ban a tanítás az év elején megállapított

tantárgybeosztás és órarend mellett folyt karácsonyig, amikor *Boros* Jenő tanárjelölt, óraadó és internátusi felügyelő bevonulván, óráit kiosztottuk s az órarendet a szükséghez képest megváltoztattuk.

Óraredukciók a következők voltak: 1914–15-ben: magyar IV. o. 3 ó. (4 h.), latin IV. o. 4 ó. (6 h.), görög VI—VII. o. 4—4 ó. (5—5 h.)

1915—16-ban: magyar I. o. 4 ó. (5 h.), IV. o. 3 ó. (4 h.), latin I. o. 5 ó. (6 h.), görög V. o. 4 ó. (5 h.)

Az első háborús esztendőben a beiratkozások okt. 5—7. napjain voltak, a tanítás 8-án reggel 8 órakor a templomban tartott megnyitó istentisztelet után 9-kor megkezdődött. Szüreti szünet nem volt, karácsonyra két hét; husvétra főhatósági engedéllyel három hetet adtunk azért, hogy az ifjúság a tavaszi mezei és kerti munkák elvégzésében segédkezhessék. Az iskolai évet — a főhatóság is elfogadván a miniszter úrnak e tárgyban kiadott rendeletét — pünköst szombatján, május hó 22-én d. e. 10 órakor zártuk be a templomban. *Az iskolai esztendő tehát csak 8 hónapig tartott.* Természetes, hogy a tananyagot redukálva, a lényegesebbekre szoritva lehetett csak elvégezni s a tanítás nem volt, mert nem lehetett, olyan alapos, olyan mélyenjáró, az elmében annyira megtapadó, mint rendes körülmények között.

A második háborús esztendőben a beíratkozások a rendes időben történtek szept. 1—4 napjain s a tanítás 6-án reggel kezdődött. A tanítás okt. 10—20-ig tartó szüreti szünet kivételével megszakítás nélkül folyt dec. 14-ig, amikor a városban fellépett különböző fertőző betegségek s különösen a vizvezeték fertőzöttségének gyanuja miatt a városi hatóság az összes iskolákat jan. 10-ig bezáratta s a tanulókat hazaküldette. Egyébként betegség miatt az év folyamán több szünet nem volt, csupán márc. 6—7-én a farsangi, március 15 és a húsvéti ápr. 16—30-ig.

A tanítási anyagot a kiadott miniszteri rendelet értelmében minden osztályban, de különösen a felső fokon összevontuk s ápr. 15-ig lényegében elvégeztük. A főhatóság a konviktusi élelmezés nehézségei miatt elrendelte, hogy az évet május hó 31-én zárjuk be. Erre való tekintettel az ismétlést, az átvett tananyag összefoglalását majdnem minden osztályban és tantárgyban máj 15-én megkezdettük s két és fél hétig elvégeztük, úgy, hogy e tekintetben

ez az év sikeresebb és eredményesebb a tavalyinál. *Ez az iskolai esztendő tehát 9 hónapig tartott.* Természetrajzi és fizikai órákra, mikor a kollégiumban járványos betegség nem volt, odajártak s itt kisérleti előadásokban is volt részük. A v. és k. M. úr ismeretes rendelete alapján katona-tanulóinktól az év folyamán — amint szabadságot kaphattak s vizsgálatra jelentkezhettek, — a vizsgálatot mindannyiszor bevettük. Igy vizsgát tartottunk márc. 4—5-én 1, márc. 13—14-én 7, márc 20-án 2, április 3—4-én 2, ápr. 7—8-án 1, 13—14-én 3, máj. 24-én 1, máj. 29-én 1 tanulóval.

A VII. és VIII. o.-t végzett katona-tanulók részére, hogy őket a VIII. osztály vizsgálatára, illetőleg az érettségire előkészítsük, máj. 25-től jun. 25-ig napi 7, később 5 órával előkészítő tanfolyamot tartottunk. Ezen a tanfolyamon résztvett 25 tanuló.

Az iskolai év folyamán még a kora tavaszon megkiséreltük nemcsak hivatalos felterjesztésekkel, hanem személyes utánjárással is, hogy az épületet felszabadítsuk s rendeltetésének visszaadják. A jelen év elején egy rokkant-ügyben tartott helyi bizottságban az a gondolat merült fel, hogy alakitsák át rokkantak kórházává. Ha ez a terv valóra válik, Isten tudja, hogy a háború után még mennyi ideig nem vehetnők használatba. Az igazgató ez ügyben kétszer járt fenn az illetékes miniszteriumokban. Ez utóbbi terv veszedelmét sikerült teljesen elhárítani; a felszabadítás tekintetében a honvédelmi és közoktatásügyi miniszter urak szives készséggel megtettek mindent, ami módjukban állott s a közös hadügyminiszter úrnál megokolt előterjesztésben javasolták felszabadítását. Mi lesz az eredmény, még nem tudhatjuk. Minket megnyugtat az a tudat, hogy mindent megtettünk, ami módunkban volt, hogy e tarthatatlan helyzetből szabaduljunk.

II. Az intézeti tanárság.

1. A hadbavonult tanárok.

1. *Pálfi Márton* 1914. aug. 20-án vonult be a kolozsvári 21. népfelkelő parancsnoksághoz, mint népfelkelő hadnagy. Az akkor alakult 21/III. hadtápzászlóaljhoz osztották be. Betegsége miatt 1914 szept. 22-én szabadságolták. Az isk. év elején résztvett az iskola munkájában, 1914. okt. 28-án újra behivták, s a kolozsvári vasútbiztosító csoportparancsnokság bánffyhunyadi vonal-

szakasztartalék különítményének parancsnoka lett. Itt volt 1915. dec. 8-ig, 1914. nov. 1-től mint főhadnagy, s akkor áthelyezték Nagyszebenbe a 21. honvédgyalogezred pótzászlóaljához, hol előbb mint kiképző, később mint sorozó és disponibilis tiszt működött 1916. jan. 16-ig, amikor a szurdukszorosi határkapunál szervezett tiszti határőrség lovasított parancsnokául rendeltetett. Azóta itt működik. Május végén a nem tényleges állományba visszahelyezték.

2. *Márkos Albert* 1914. aug. 1-én vonult be Erzsébetvárosra, mint póttartalékos rendfokozat nélkül. Mint létszámfölöttit szabadságolták, de aug. 24-én megint bevonult a 22. honvédgyalogezredhez s ott századirnoki teendőket végzett és nemsokára tizedes lett. A hadtápzászlóalj elvonulása után az őrkülönítményhez osztották be s itt szolgált nov. 14-ig. Ekkor áttették az ezred pótkeretéhez Marosvásárhelyre s a 3. pótszázad irodájába osztották be. 1915. jan. 22-én a hadi foglyok őrzésére alakult XII. őrzászlóaljhoz került Pandorfalura (Moson m.) s itt zászlóalj irnoki teendőket biztak rá. Márc. 22-én az egész őrzászlóaljat áttették Grődigbe, Salzburg mellé, egy orosz fogolytáborba. Itt később megint a századhoz került. Szakaszvezetővé léptették elé. 1915. nyarán Tirolban Imst mellett volt két hónapig. 1916. februárjában harcvonalbeli szolgálatra alkalmasnak találták.

3. *Borbély István* 1914. jul. 28-án vonult be a 28. számú cs. és kir. vadászzászlóaljhoz mint kadett. 1914-ben a szerbiai harctéren szolgált mint szakaszparancsnok s nov. 10-én egy roham alkalmával a misari magaslaton megsebesült. Szegeden, majd Kolozsvárt gyógykezelték. Nov. 1-én hadnaggyá nevezték ki. 1915. máj. 1-én a galiciai harctérre ment, hol jun. 1-ig századparancsnok volt. Akkor zászlóalj segédtiszt lett s mint ilyen 1915. szept. 13-án Gontowa mellett megsebesült. 1915. szept. 16 án a „bronz katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján“ (Signum Laudis) kitüntetést kapta. Ez alkalommal a bécsi 2. sz. helyőrségi kórházban kezelték. Harmadszor 1916. jan. 28-án vonult be a zászlóaljhoz Galiciába s jelenleg mint segédtiszt szolgál.

4. *Dr. Á. Kiss Ernő* 1914. jul. 28-án vonult be Gyulafehérvárra a cs. és kir. 50. sz. gyalogezredhez mint hadapródjelölt. Okt. elején az 5. menetzászlóaljba osztották be s zászlóssá nevez-

ték ki. Okt. 19-én indult el a harctérre s okt. utolsó és nov. első napjaiban részt vett Galiciában a Stari-Sambor feletti, majd nov. közepétől dec. 8-ig az orosz-lengyelországi előnyomulás idején a Wiklow, Prusiecko körüli harcokban. Innen 1914. dec. közepén idegbajjal a frontmögötti kórházakon át a kolozsvári ideggyógyászatra került, hol 4 hónapig volt gyógykezelés alatt 1915. ápr. végéig. Közben az 1915. márc. 19-én megtartott felülvizsgálaton, a harctéren szerzett mindkét oldali tüdőcsúcshurut miatt egy évre szabadságolták. Ez alatt nevezték ki 1915. julius 1. hatállyal tart. hadnaggyá. Katonai szolgálattételre teljesen gyógyultan 1916. márc. 19-én jelentkezett a pótzászlóaljnál.

5. *Gálffy Zsigmond* 1914. jul. 29-én vonult be Gyulafehérvárra a cs. és kir. 50. sz. gyalogezredhez mint hadapród őrmester s kiképzéssel foglalkozott. 1914. szept. 30-án már mint zászlós ment ki a harctérre s résztvett a Máramarosszigeti harcokban, a tőketerebesi és rahói támadásban. 1914. okt. 16-án véletlen baleset folytán megsebesült s dec. 15-ig Kolozsvárt gyógykezelték. 1916. jan. 28-án bevonult a pótkerethez s febr. 19-én a galiciai harctéren van egész aug. 1-ig, az ivangorodi rohamig, amelyben mindkét lábán megsebesült. Ez idő alatt résztvett ezrede minden vállalkozásában. Az ivangorodi áttörésnél az első zászlóalj első századának szakaszparancsnoka. Közben márc. 1-én hadnagynak nevezték ki s sebesülése után okt.-ben megkapta a signum laudist. Sebesülése után a radomi, innen a csehországi csaszlaui, majd a pozsonyi kórházakon át a kolozsvári vöröskereszt kórházba került. Szept. 30-án bevonult, de 4 heti szabadságot kapott; azután dec. 28-ig irodai szolgálatot teljesített, amikor Királyhidára került gépfegyver tanfolyamra. Innen 1916. febr. 7-én jött vissza s most egy gépfegyver osztaggal a délnyugati harctéren van.

2. **A hadbavonult tanárok helyettesítése.**

A hadbavonult tanárok óráit magunk között osztottuk ki, csupán a IV—VI. o. természetrajz tanítására nyertük meg dr. Gelei József egyetemi tanársegéd, egyet. magántanár urat heti 9 órára, magyar, latin, görög tanítására heti 13 órára Gálfi Lőrinc teol. akad. dékán urat és szept.—dec. hónapokban (ekkor bevonult) magyar és pótló irodalom tanítására Boros Jenő tanárjelöltet heti 10 órában.

3. Óratöbbletek.

Nagy Gyulának 4, dr. Gál Kelemennek 3, Hidegh Mihálynak 8 (3 dijazott), dr. Kiss Ernőnek 6 (3 dijazott), Kovács Kálmánnak 5, Kelemen Lajosnak 5, Uzoni Imrének 4, dr. Varga Bélának 7 (3 dijazott), Vári Albertnek 3, Sándor Jánosnak 6 (mind dijazott) óratöbblete volt. Ezek közül: Nagy, Hidegh, Uzoni, Vári, Sándor nem szaktárgyakat vállaltak.

4. A tanároknak a háborúval kapcsolatos tevékenysége.

A tanulók kerti és mezei gazdasági munkája irányitásában és ellenőrzésében különösen az igazgató, Vári Albert és Kelemen Lajos, szederlevél, fémgyüjtés, szeretetadományok intézésében Kelemen Lajos tanárok vettek tevékeny részt s ez utóbbi vezette azokat a tanulmányi kirándulásokat is, melyeket már a tavaly megkezdettünk s az idén intenzivebben folytattunk. A különböző célú gyüjtéseket az igazgató, az osztályfők és Kovács Kálmán intézték.

5. A háború vonatkozásainak felhasználása.

Természetes, hogy a háború vonatkozásait, ahol csak kellő alkalom adódott, minden tantárgynál felhasználtuk. Háborús tárgyú írásbeli dolgozatok a következők voltak: *Magyarból*: III. o. Miért várom a háború végét? IV. o. A mi katonáink. A mi muszkáink. Milyennek kell lennünk? A székelyek V. o. Az itthon maradtak hazafias kötelességei. VI. o. A háborúról szabadon választott tétel. VII. o. Mire tanít a háború? Itthon és a harctéren. VIII. o. A mai nagy idők. Mi és a németek. *Németből*: VII. o. Levél az oroszok ellen küzdő baráthoz. VIII. o. Tisza gróf beszédje Ő felségéhez a hódoló küldöttség bemutatásakor. Levél a lövészárokban harcoló baráthoz.

6. A tanárok segélyakciója.

A tanárok mindjárt a háború kezdetekor a hadbavonultak itthonmaradottjai segélyezésére felajánlották fizetésük 1%-át s a mult évben e címen junius hó végéig 657 K 24 ft., az idén jun. hó végéig 568 K 72 ft., *összesen 1225·96 K-t* küldöttünk be a főispán úrhoz. A 23. honvéd gyalogezred 16. menet zászlóaljának „Csak előre, édes fiam“ felirással egy nemzeti színű zászlót adományoztunk. Nov.

14-én a *Kárpátok Őrébe* egy kis ünnepély keretében egy 50 K. értékű szeget vertünk. A tanárok összesen 6050 K, az igazgatóság 6600 K hadi kölcsönt jegyeztek.

Hogy az intézeten kivül a háborúval kapcsolatosan nem tevékenykedhettek, az a már jelzett mértékű elfoglaltatás mellett egészen természetes.

III. A tanulók.

1. Önként jelentkezett s hadbavonult tanulók.

Még az 1914–15. isk. év *megkezdése előtt* mindjárt a mozgósitás alkalmával *önként* jelentkeztek: Dombi Béla, Gelei Antal, Gyuri Mihály, Patakfalvi Károly, Rettegi Sándor VIII. o. t.

Vaska István VII. o. t. 17-ik évének betöltése után való napon 1915. márc. 14-én.

Önként bevonult tehát 6 tanuló.

2. A besorozott tanulók.

Az 1914—15. iskolai év megkezdése előtt az első sorozáson soroztattak: Lőrinczi József, Murvai Árpád, Nagy Márton VII. o. végzett tanulók.

Az 1914—15. isk. év folyamán tartott sorozásokon bevétettek: *a VIII. g. osztályból:* Adorján Gyula, Bálint Árpád, Eisenstein Félix, Gottlieb József, Kelemen Ferenc, Kisgyörgy Tamás, Lőrinczi Dénes, Magyary Béla, Márton Lajos, Nagy György, Osváth Gábor, Pálffy Andor, Pálffy Kálmán, Pálffy Sándor, Szász Mihály, Szilágyi Dénes, Sztupjár László, *a VII. g. osztályból:* H. Ajtai János, Bartha József, Csehy Árpád, Májai Ferenc, *a VI. g. osztályból:* Balogh Miklós, Baranyai Lőrinc, Máté Emil.

Az 1914—15. isk. év bezárása után érettségit tett tanulóink közűl — akik tehát már nem tartoztak az intézet kötelékébe, de a teljesség kedveért mégis felsorolom — a következők soroztattak be: Borsai Andor, Elián Márton, Fazakas Lajos, Gelei József, Hadnagy József, Intze Béla, Kohn Gábor, Koronki János, Mihálik Kálmán, K. Nagy Imre, Repmann Gyula, Schuszter Emil, Straszer Elemér, Tischler Lázár.

Az 1914–15. isk. év bezárása után, de az 1915—16. isk. év megnyitása előtt soroztattak be: *a VII. g. osztályt végzettek közül:* Antal Géza, Bornemisza József, Csécs Sándor, Daly Dezső, Geley Kálmán, Tarcsafalvi Kálmán, *a VI. g. osztályt végzettek közül:* Csongvai József, Fodor Lőrinc, Halmágyi Tamás, Sztupjár Károly, Ütő Endre, Csép Miklós, Kerekes István.

Az 1915—16. isk. év elején soroztattak: *a VIII. g. osztályból:* Gyulai Ferenc. *Katonai iskolába léptek:* V. Ajtay János a m. kir. honvéd Ludovika Akadémiába és Csegezy Kálmán a bécsujhelyi katonai akadémiába.

1916. ápr. hó végén soroztattak: *a VI. g. osztályból:* Kovács Pál, Osváth Márton, Vernes Gyula, *a VII. g. osztályból:* Csombor Jenő, Fischbein Ernő, Hant Zoltán, Simándi Zsigmond, Suchy Dezső, Székely Tibor, Thiering Richárd, Tóth István, *a VIII. g. osztályból:* Dániel Elemér, Deniflée Imre, Filep Ferenc, Frank Gyula, Frank-Kis István, Kisgyörgy Endre, Kocsiss Dezső, Kún (Kohn) József, Nagy Károly, Péter János, Retezár Menyhért, Szász István.

Május végén a III. pótszemlén soroztattak be: *a VIII. g. osztályból:* Szantner Lajos, Tokay László, Ullmann Ferenc, *a VII. g. osztályból:* Magyary Mihály.

Besoroztatott a háború eleje óta 70 tanuló.

Az önként bevonult és besorozott tanulók száma 76 s ha az 1914-15. évi érettségi után besorozottakat is számitjuk: 90.

3. A tanulók adományai.

A tanulók ez évben is tehetségükhöz képest lelkesen kivették részüket a háborus jótékonyságból: Márky Sándor „Háborus beszédek“ c. füzetének 40 példányáért 40 koronát adtak a hadból visszatérő ifjak doktori szigorlati költségei fedezésére. Felszeghy Dezső „Nehéz idők“ c. verskötete 20 példányáért 11 K 60 fillért a kolozsvári Vörös-Kereszt Egylet javára. Jan. 17-én a Hadsegélyző Hivatalnak 60 kg. megtisztított és megszáritott szederlevelet küldtek 3 zsákban. Okt. 4-én a helybeli gyermeknapi perselyes gyüjtésen 17 K 25 fillért adományoztak. A helybeli beteg és sebesült katonák karácsonyára rendezett gyüjtésben perselyekben 105 K

22 fillért, gyüjtőíveken 456 K 75 fillért, a katonák karácsonyára rendezett országos gyüjtésben 176 K 21 fillért adományoztak. A Kárpátok őrébe 100 K-ás szeget vertek be. A bolgár Vörös-Kereszt javára febr. 26 án 76 K 80 fillért, később 300 drb. képes levelezőlap árában 60 K-t adtak. A Kárpátokban felépítendő Diákfalú költségeire 750 K-t adakoztak. A máj. 14-én tartott házi tornaverseny tiszta jövedelmeként a Vörös-Kereszt Egylet javára 439 K 24 fillért küldöttünk. A III. hadikölcsönre 200, IV.-re 150 K-t (tavaly I.-re 300, a II.-ra 250 K-t) s így összesen 900 K-t jegyeztek.

Az Erdélyi Pártfogó Egyesületnek hadi árvák javára jótékonycélú bélyegek árában 111 K-t küldöttünk. Az ifjuság háborus közcélra tehát tavaly 2515 K 26 fillért, az idén 2694 K 06 fillért adományozott, *összesen 5209 K 32 fillért.* Ehhez számíthatjuk még a mezőgazdasági munkánk tiszta hasznát, 827 K 94 fillért. (L. alább.)

Ezen felül a lisztútalványok kézbesítését végezték a következő tanulók, amiért a városi tanácstól részben pénz, részben könyvjutalomban vagy nyilvános dicséretben részesültek: Pap Zoltán V., Csorbits László VI., Deniflée Imre, Retezár Menyhért VIII., Gál Miklós, Péter Sándor, Kopp István VI., Péter János VIII., Breiner Viktor V., Kónya Zoltán, Grünwald Ernő, Péter Ferenc, Heller Sándor, Gergely Pál, Ullmann lajos IV. és Csegezi Árpád II-ik osztályú tanuló.

A hadi árvákat segítő szövetségnek gyümölcs- és terménykiállításánál segédkeztek tanulóink.

Csalánt nem gyűjthettek, mert a rendelet olyan későn jött, hogy a határban már nem lehetett találni. A fémgyüjtésről a tavalyi értesítő elszámol.

Szeretet adományok beteg katonák részére. Mint a tavaly, úgy az idén is a kollégiumban berendezett kórház beteg katonái részére — mikor az egészségügyi állapotok megengedték — különböző szeretet-adományokat adtak. Az adományokról az alábbi összeállítás nyújt képet.

Osztály	Levélpapir	Tábori lap levelezőlap	Papiros (ív)	Boriték	Toll	Cigaretta, szivar	Csomag dohány	Irón	Cigaretta papiros	Hadi bélyeg
						200 szivar				
I.	866	98	133	81	4	460	73	26	37	—
II.	81	90	63	114	4	10	3	37	10	108
III.	89	1187	—	99	—	40	—	—	—	—
IV.	121	469	463	121	10	2127	1	8	6	—
V.	—	937	—	170	—	4380	5	—	5	135
VI.	850	345	—	220	13	1319	—	16	—	—
Összesen	2007	3126	659	805	31	8536	82	87	58	243

Ezeken kívül különböző olvasmányokat, teát, tintát s több apróságot, amint a szükség kivánta.

Az adakozók közül kiemeljük: Az I. gim.-ból Gerstner Istvánt, ki az egész intézetben a legtöbb dohányt adta, Muresán Jánost, aki egymaga 10 doboz cigaretta hüvelyt, 800 levélpapirost, 10 irónt adott, Pick Márton, aki február havában szülőitől Bécsből küldött tésztából és gyümölcsökből álló 5 kilós egész csomagját a kollégiumunkba berendezett pótkórház tüdőbajos katonái javára adta be, a II. osztályból Botár Istvánt bélyeg gyüjtésért, a III. osztályból Schuszter Viktort levelezőlap adományaiért, a IV. osztályból Gergely Pált és Móric Sándort cigaretta adományaiért, az V. osztályból Kappel Mihályt bélyeg gyüjtéseért.

Tábori levél és levelezőgyüjtés. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület még 1914. végén mozgalmat inditott a háború leveles emlékeinek összegyüjtésére s 1915 elején ez iránt nagyszámú felhivást küldött szét. Ifjúságunk már a mult iskolai évben első helyre jutott a gyüjtésben s ezt az elsőséget az idén is megtartotta, amennyiben 5000 nél több levelet, levelezőt s nehány tábori rajzot gyüjtött össze. Ehhez a tavalyi gyüjtést hozzászámitva eddig 6500 darabot szolgáltattunk be. Jóval többet, mint a többi összes gyüjtő ifjúság együtt. S gyüjtőink ezzel a buzgalmukkal valósággal megalapitói lettek az Erd. Múzeum levéltára háborús leveles emlékei gyüjteményének, mely ma már közel 15.000 tábori levélből és levelezőből áll. A gyüjtés értékét emeli az, hogy tanulóink

igen sok felől és sokféle társadalmi kör levelezését hordták össze. Az E M. E. az idén is ajándék könyvekkel és gr. Mikó Imre képeivel viszonozta a legbuzgóbb gyüjtők eredményes munkáját. A legjobb gyüjtőket külön is megemlitjük. A III. gimnáziumból: *Fazakas* Jenő 300 drb., *Ferenczi* Sándor 100, *Orbai* Dénes 147, *Schwartz* Lajos 148, *Zsigmond* Ferenc 117. A IV. gimnáziumból: *Bartha* Imre 101, *Ferencz* József 162, *Gergely* Pál 110, *Molnár* Miklós 318, *Pálffy* József 128.

4. Kirándulások és séták.

Ebben az iskolai évben is folytattuk az elmult évben megkezdett sétákat és kirándulásokat a város határának különböző pontjaira. Már a nagyszünidőn is tettünk nehány nagyobb kirándulást. Ezekből megemlitjük az Árpádcsúcsra (834 m.), a Tekintőre (633 m.) és a kajántói szénafüvekre tett kb. 25 kilóméteres útakat, melyeket a mult évi kirándulásokon megedződött résztvevők már könnyü szerrel megjártak. Az iskolai évben többször végzett szederlevélgyüjtéseket nem számitva, rendesen a vasárnap délutánokat használtuk föl. Az 1915-i esős ősz és a novemberi kemény hidegek azonban nem tették lehetővé, hogy minden vasárnap mehessünk s a legtöbbször 1916. márciusában rándulhattunk ki, melynek korai melege különösen kedvezett. Résztvevőink főleg a négy alsó gimnáziumból teltek ki s ezen kivül a VI. osztályból vettek részt legtöbben és legszivesebben. Többször sajnosan tapasztaltuk, hogy a lábbeli gyengesége és anyagának drágasága számos tanulónknak tette lehetetlenné a kirándulást. Az idén a kolozsvári határ következő részeit kerestük föl: Szept. 12. Törökvágás, Kányafő, Angyalkút (114 tanuló). Szept. 26. Plecskavölgy, Golyófogók (55.). Okt. 3. Nagy-zúgó, Monostori kőbányák (45.). Okt. 24. Csillaghegy (74.). Nov. 28. Feleki útászházig (18^0 hidegben 19 tanuló). Jan. 16. Békás (57.). Február 6. Györgyfalvi út, Felekoldali tavak (16.). Február 20. Gorbóhegy (34.). Március 7. Fellegvár, Törökvágás (56.). Március 12. Plecskavölgy (82.). Március 15. szamosfalvi honvéd emlék, Várostója, katonai lövészárkok és drótakadályok megtekintése (127 tanuló). Március 23. Törökvágás, Kardosfalvaszéle. (A III. gimn. tanulói) Március 26. Bükkerdő, Szt. János kút (84.).

Március 30. szamosfalvi berek és gát. (A III. és V. gimn. tanulói.) Április 2. Bácsi torok, Kányafő (101 tanuló). Ezen kivül nov. 14-én özv. Kovács Dénesné Bencze Anna temetése alkalmával 15 V—VII. osztályossal megtekintettük a temető több nevezetes sírját, március 6-án pedig az I—IV. gimnáziummal körüljártuk a régi Belvárost s megnéztük a régi kőfal és bástyamaradványokat. Március 6-án 45 V—VIII. oszt. bennlakó tanulóval s március 7-én a IV. gimnázium tanulóival meglátogattuk az egyetem és Erd. Nemz. Múzeum könyv-, kézirat- és levéltárát.

5. A háború hatása a tanulmányi előmenetelre, szorgalomra, viseletre, vallásra és erkölcsi érzületre.

Itt mindenekelőtt előrebocsátom, hogy az osztályozás kiváltképen a felsőbb osztályokban nem adja a tanulmányi előmenetelnek tárgyilagos hű képét. Nélkülöztük a tanításnál és tanulásnál azokat a szükséges előfeltételeket, mint megfelelő tantermek, szemléltető eszközök, kisérletek stb., amelyek nélkül ma már valóban mély és eredményes tanulást elképzelni sem tudunk. Tanulóink nagyobb átlagának kosztja mennyiség és minőség tekintetében nem volt olyan, mint a békés időké. A koronként megtartott katonai sorozások s általában a háború a maga megrázó fordulataival és súlyos lépéseivel, különösen az érdekelt felsőbb osztályú tanulókat egész valójukban érintették s aki alkalmasnak találtatott, annak bizony többé nem igen járt az esze a tanulmányokon, hanem azon, hogy hová vonúljon be, hová, minő kérelmet kell benyujtania, hogy ténylegesítse magát, hogy szerezze meg az önkéntesi egyenruhát s több ilyeneken. Azért a besorozott tanulók osztályozásánál a legmesszebbmenő méltányosság vezette a tanári kart. Ami pedig a katonai szolgálatot teljesítő tanulók magánvizsgáit illeti, ezekről a legszomorubb tapasztalatokat szereztük. Kaptak 4—14 napi szabadságot, melybe az útazás ideje is beleszámít. Némelyik a frontról, másik az önkéntesi iskolából jő; egészen más élet, más környezet veszi körűl, más gondolatkörben él. Nem is lehetett nagyon betudnunk, ha a kérdésekkel szemben teljesen tájékozatlanul állottak. És a kényszerítő helyzet hatása alatt bizonyítványt kellett nekik adnunk. Szomorú tapasztalatainkról előterjesztést tettünk s azt ajánlottuk, hogy vagy engedjék el az ilyen tanulóknak a vizsgát,

vagy tartsanak részükre 4–6 hétig tartó tanfolyamokat. Úgy látszik, országszerte ez volt a tapasztalat, mert a miniszter úr május 25-től jun. 25-ig ilyen tanfolyamok tartását el is rendelte.

Ezek alapján, azt hiszem, bizvást megállapíthatjuk, hogy a háború a tanulmányi előmenetelre és szorgalomra káros hatással volt, amiben természetesen része van a semmi tekintetben meg nem felelő elhelyezkedésnek is.

Ami a viseletre, vallás-erkölcsi érzületre és magatartásra vonatkozó hatását illeti, erre nézve szomorú tapasztalatunk az, hogy a helyzetet különösen az érdekelt besorozott tanulók osztályozásuk érdekében nagyon kihasználták. Ez erkölcsi habitusuk, kötelességérzetük erejére és szolidságára nem vet kedvező fényt. De előnyükre tárgyilagos higgadtsággal állapítsuk meg azt is, hogy a kosztnak — bizony, mi tagadás — gyengeségét egész éven át panasz és zokszó nélkül türték, belátván a helyzet kényszerét, amelyen változtatni nem állott módunkban és tehetségünkben. S mikor a hús árának nem a mi zsebünkhöz mért drágulása miatt a napi húst hetenként három napra redukáltuk s a lóhúst is megkiséreltük, ezért szintén nem volt panasz s a lóhústól való idegenkedés lassan-lassan alább hagyott. Valóban, ez az esztendő mindennél mélyebben véste emlékezetünkbe Jézus imádságának igaz jelentőségét: a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.

Az is erkölcsi nevelő hatásai közé tartozik a háborúnak, hogy megtanította tanulóinkat a lemondásra, a kevéssel való megelégedésre, a sors mostohaságainak erős lélekkel való elviselésére, azokra a férfias, erős erényekre, amelyeket Bismarck *starke Männlichkeit* néven nevez, s amelyekről az utóbbi évtizedek békés nevelői reformerei mindinkább eltávozni és elfeledkezni látszottak. Felébresztette bennük a szociális érzelmek egész raját s e tekintetben erősebben hatott, mint a szociális pedagógia bármilyen szép elméleti rendszere. Felébresztette az adakozó kedvet, amit a segélyakcióról szóló fejezet összegei igazolnak. Nem meghatóan jellemző-e, hogy egyik IV. o. tanulónk — legyen feljegyezve neve: Szász Balázs — naponként felajánlta cipóját a hadi kölcsönre s erről az osztályfő többszörös figyelmeztetésére sem mondott le: „Nekem piculám nincs, legalább így róhassam le kötelességemet.“ 14 K-nál

több jött össze ebből. Példáját többen is követték, ezek közül legállandóbban Cupor András IV. o. t., kinek kenyér adományából 13 K-nál több gyült össze.

A kerti és mezei munkát a legtöbb nagy kedvvel és komoly elszántsággal végezte s e tekintetben csak egynehány tanulónk ellen lehet panasz, akik igéretük ellenére vagy nem, vagy csak immel-ámmal vették ki részüket e hazafias kötelességük teljesítéséből. A legtöbb belátta, sejtette, hogy ez a munka kis körükben a nemzeti erő- és vagyongyarapításnak egy eszköze s egész lélekkel állott a barázdába. A fegyelemre nézve az volt a tapasztalatunk, hogy a nagy háború ránehezedett a lelkekre s lenyomva, féken tartotta az alsóbbrendü ösztönöket és szenvedélyeket. Egy-két fegyelmi eset a békés idők eseteihez hasonló.

A vallásos érzületre gyakorolt hatását semmi irányban nem tapasztaltuk.

6. A tanulók mezőgazdasági munkássága.

Már a tavalyi értesítőben jelentettük, hogy a munkás kezek hiányának pótlása céljából a húsvéti szünetet meghosszabbítottuk s egy irással bocsátottuk haza tanulóinkat, melyben a kerti és mezei munkákban való szorgalmas segédkezésre buzdítottuk. A beérkező jelentésekből örömmel láttuk, hogy ez az akció sikerrel járt. Mondtuk azt is, hogy játékterünket, a *Kismezőt,* felástuk s burgonyával ültettük be. Ezenkivűl egy körülbelől két s fél holdnyi területet a monostori határban bérbe vettünk s burgonyával és tengerivel ültettük be. Minthogy a tavalyi évet már máj. 22-én bezártuk, ennek a mívelése jó részben a nyári vakációra s így városi tanulóinkra maradt, akiknek ez a munka jó részben új volt. Elismerésűl kiemeljük azokat, akik abban különös buzgósággal vettek részt. Ezek: Schuszter Emil, Deniflée Imre, Péter János, Retezár Menyhért, Ullman Ferenc VII., Csombor Jenő, Gálfi Jenő, Thiering Richárd, Ürmösy Géza VI., Gál Miklós, Kopp István, Péter Károly, Péter Sándor, Seiler Zoltán, Szőts Ernő V., Tichy Géza, Ürmössy Gábor IV., Gergely Pál, Grünwald Ernő, Kónya Zoltán III., Adler Nándor, Havas László és Sándor, Gál Gyula II., Kerekes Ernő, Csegezy Árpád és Hescheles Lajos I. o. t.

A Kismezőn 92, a Táborhegyen 146 q burgonya s 27.54 q

engeri termett. Vetőmagnak eltettünk 20·50 q burgonyát, a tanulóknak s az isk.-szolgák feleségeinek egy napért 10 kg.-ot számítva kiadtunk 27·26 q-t, ezenfelül az iskola-szolgák feleségeinek minden gyermek után ingyen 50 kg.-ot. Látni kellett, milyen örömmel vitték haza — egynémelyik másfél q — saját keresményüket! A fennmaradó burgonyát a konviktusnak (89 48 q) s egyeseknek q-ként 5 K áron adtuk el, *akkor, mikor a városon 10—12 K volt az ára*, a csős tengerit 10 K-ért. Kifizetvén összes kiadásainkat, maradt 5 K-ás ár mellett *827 K 94 f. tiszta haszon, mely összegből hadiárvatanulók segélyezésére fogunk alapot teremteni.*

Dicsérettel emlitjük meg még nehány kolozsvári tanulónk önkéntes vállalkozását. A Vörös Kereszt Egyletnek a várostól 5 kmrre levő 9 holdas krumpli földjén a munka egy részét a helyi róm. kath. főgimnázlum tanulói vállalták s minden nap délelőtt igen szépen és nagy gonddal folytatták, de a közbejött esőzések miatt a munka késéssel fenyegetett. Ekkor, 1915 augusztus elején *Péter* János és *Ullmann* Ferenc VIII., *Csombor* Jenő VII,, *Páter* Károly és *Péter* Sándor VI., *Gergely* Pál és *Péter* Ferenc IV., *Kerekes* Ernő és *Csegezy* Árpád II. g. o. tanulóink Kelemen Lajos tanárukkal több egymásután következő napon délutánonként kimentek a távol fekvő földre s abból az újabb tartós esőzés beálltáig egy holdat elvégeztek. Egy-egy alkalommal részt vett ebben a munkában Sándor László IV. és Cutean Jenő V. g. o. tanuló is.

Az idén a Kismezőt szintén felástuk s burgonyával beültettük. Aztán kivettünk a helybeli r. kath. és ref. főgimnáziumokkal közösen a várostól a köztemető felett egy 12 kat. holdnyi területet, melyből 3 holdra burgonyát, egy holdra babot ültettünk. A Kismezőt már ápr. elején beültettük s máj. 3. hetében meg is kapáltuk. A bérelt földet azonban csak május 2. hetében ültethettük be, mert előbb az eső hiánya miatt nem lehetett. Megmívelésük megint városi tanulóinkra marad, akik, azt reméljük, buzgóan fogják e munkából kivenni részüket.

7. Az iskolai egyesületek háborús tevékenysége.

Az iskolai egyesületek ez évben sem működhettek, mert nem volt egyetlen egy felesleges vagy akkora területű tantermünk, melybe az ifjúság összegyülhetett volna.

A Kriza-önképző kör nem alakulhatott meg. Működése abban állott, hogy a pályatételeket kihirdettük s a pályamunkákat megbiráltuk. A március 15. ünnepet az ifjuság az udvaron tartotta; a Berde-emlékünnepet a tanári karral együtt a kollégium disztermében. Az alsó és felső osztályúak olvasó egyesülete is csak annyiban működött, hogy az ifjusági könyvtárakból kiválogatott s ide egy-két szekrénybe beszorított legszükségesebb olvasmányokat kéthetenként kicserélték az alsó osztályosok s a felső osztályosok megkapták a kötelező olvasmányokat. Részben ennek a nyomorúságos helyzetnek a következménye, hogy a kihirdetett 11 pályatétel közül csupán 4-re érkezett pályamunka.

8. Speciális helyi jelenségek a háborúval kapcsolatban.

A háború a tanulók létszámát — mint már a tavaly is — általában megapasztotta. De a létszám apadása a háború mellett részben annak is tulajdonitható, hogy a székelykeresztúri főgimnázium teljesen kiépülvén, onnan e két évben a felsőbb osztályokba nem jött tanuló. A felső osztályok néptelenségét emellett a nyár folyamán s az isk. év alatt tartott sorozásokon bevált tanulók bevonulása magyarázza Részben azonban internátusunk tarthatatlan helyzete is, amely tanulóinknak a legelemibb igényeit sem képes kielégiteni. Az I. osztály létszámában feltünőbb csökkenés nem mutatkozik, a magántanulók létszáma a békés időkétől nem tér el

---

II. FEJEZET.

Egyéb adatok az 1915—16. isk. év történetéhez.

Az iskolai év a rendes időben nyilt meg. A javító vizsgálatokat szept. 1—2. napjain tartottuk, a beirást 1—4. napjain végeztük, a megnyitás a templomban 6-án reggel 8 órakor történt, ahol a vallástanár imádsága után az igazgató nyitotta meg az évet s Gál Jenő felügyelő gondnok és a főtiszt. püspök úr intéztek buzdító szókat az ifjúsághoz. A tanítás zavartalanul folyt egész éven át — kivéve a karácsonyi szünetet, mikor a városi hatóság a vízvezetéki csőhálózat fertőzöttségének gyanuja s ragályos betegségek veszélye miatt az iskolákat korábban záratta be s későbben hivta össze. A tanári kar megapadott létszámban buzgóan végezte megsokasodott teendőit. Egészségi állapota jó volt, helyettesíteni keveset kellett. *Pálfi* Márton kollégiumi könyvtárnok felmentését kérte ez állása alól. Helyébe előterjesztésünkre *Sándor* János ének-zenetanárt nevezte ki a főhatóság 1915. okt. 1-től 1917. aug. hó 31-ig. *Kovács* Kálmánt a főtanács előadó számvevővé választván, 1916. jan. 1-től lemondott konviktusi gondnoki és díjkezelői állásáról s e teendők végzésével szintén *Sándor* János bizatott meg. *Dr. Abrudbányay* Sándor végzett tanárjelölt II. 1-től gyakorlótanárul alkalmaztatott.* A főhatóság a tanárok részére fejenként 100 s minden családtag részére 50—50 K. háborús segélyt utalt ki 1916. aug. 31-ig. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a 20%-os háborús segélyt 1916. jan 1-től 10 hónapra szintén kiutalta. *Pálfi* Márton és *Hidegh* Mihály tanárok részére a harmadik,

* Tavalyi értesítőnkből elnézésből maradt ki, hogy dr. *Varga* Béla anár a május folyamán tartott sorozásokon alkalmasnak találtatott, de nélküözhetetlen ség címén fölmentetett.

Uzoni Imre részére az első ötödéves korpótlék 1915. IX. 1-től kiutaltatott. Dr. *Kiss* Ernő 1915. VII. 1-től a VII., *Kovács* Kálmán a VIII. fizetési fokozatba automatikusan előléptek. Dr. *Barabás* Ábel halálával megüresedett fizetési fokozatra előlépett *Kelemen* Lajos. *Márkos* Albert 1916. I. 1-től 400, dr. *Varga* Béla 300 K. fizetésemelkedésben részesülnek. Dr *Varga* Béla a kolozsvári tud. egyetemen a logika magántanárául habilitáltatott. A Berde-tanári jutalmat az 1914—15-ik évre néhai dr. Barabás Ábel családja, 1915—16-ra László Gyula tornatanár kapta. A tanári kar résztvett a teologiai akadémia ünnepélyén szept. 12-én, ahol a beiktatott új tanárt *Győrfi* Istvánt a kör nevében az igazgató üdvözölte.

A tanítás az állami tanítási terv szerint folyt. *Módszeres tanácskozást* tartottunk szept. 14-én és febr. 7-én, *ellenőrző tanácskozást* nov. 26-án és ápr. 7-én Számbavettük a tanulók magaviseletét és előmenetelét s a szülőket a szükséghez képest értesítettük.

A v. és k. m. úr a testnevelés megvizsgálására *Halász* Zsigmond testnevelési felügyelőt küldötte ki, aki hivatali látogatását máj. 8 - 9-én végezte. Az ez alkalommal tartott értekezleten kifejezte azt a tapasztalatát, hogy — habár a testnevelés eszközei nem állottak mind rendelkezésünkre — az ifjúság e tekintetben is megkapta azt a nevelést és tanítást, mely szép eredményt mutat fel.

Az igazgató az év folyamán minden tanár előadásán hospitált, átvizsgálta a dolgozatokat és osztálykönyveket s megjegyzéseit közölte a tanári karral.

Az ifjúság *szinházbajárását* és *mozi-látogatását* az idén is a minimumra korlátoztuk. E helyett azonban *Kelemen Lajos* tanár — mint előbb már mondottak — vasárnap s más szabad délutánokon az ifjúságnak önként ajánlkozó csoportjait a város határára kivezette.

A *valláserkölcsi állapotot* illetően unitárius növendékeink közül a felsőosztályuak (VI—VIII.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap d. e. templomi istentiszteleten. A templomba az ifjúságot a tanári kar egy része kisérte. Az alsóosztályuak (I—VI.) a VIII. o. tantermében (a régi consistoriális teremben) vasárnap délelőttönként Vári Albert vallástanár vezetése mellett papnövendékek által tartott istenitiszteleteken vettek részt, a nyári

időszakban a templomban. Az istenitiszteletet az intézetben a papnövendékek kellő buzgósággal és szorgalommal végezték.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészétől nyertek hitoktatást s ezek vezetése mellett teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is. Panasz ez irányban nem fordult elő.

Áldozó csütörtökön az isk. év bezárása után jun. 1-én tanulóink közül a következők *konfirmáltak*: Antonya Sándor, Badóci Tamás, Badóci Béla, Barabás Miklós, Bartha Imre, Bálint Lajos, Bede Vilmos, Biró Kálmán, Cupor András, Csiki Albert, Fazakas Sándor, Ferencz József, Gelei Gyula, Halmágyi Lőrinc, Kádár Lőrinc, Kelemen Albert, Kerekes Ferenc, Létai Tibor, Lévai Áron, Lőrinczy Endre, Molnár Miklós, Nagy Zsigmond, Pálffy Ferenc, Pálffy József, Péter Ferenc, Szathmáry Győző, Szász Balázs, Szigethy Cs. Sándor, Szilágyi Dezső, Ullmann Lajos IV., Csegezi Dénes V., és Kovács Zoltán III. o. t. összesen 32-en.

A *fegyelmi állapot* jó volt. A tanulók legnagyobb része kifogástalan magaviseletet tanusit és szép szóval fegyelmezhető, jó útra téríthető. Négy tanulót igazgatói, kettőt igazgatósági megdorgálásban kellett részesítenünk.

Az *egészségi állapotról* az orvosi jelentés hátrább részletesen beszámol. Itt röviden csak annyit, hogy az egészségi állapot általában jó volt. Járványos betegség, amitől az internátus szorult elhelyezése s a háború miatt mindvégig tartottunk, nem volt.

Ajtay Gyula III. o. t. jan. 8-án agyhártyagyuladásban, *Gábor* József VIII. o. t. febr. 17-én tüdővészben mindketten otthon a szülői háznál meghaltak. Utóbbi temetésén két osztálytársa résztvett s sírjára koszorut helyezett; előbbi temetésére társai koszorut küldöttek. Az igazgatóság a bánatos szülőknek írásban fejezte ki részvétét. Mindkettő szelid, jó viseletű és szorgalmas tanuló volt. Pihenésük legyen csendes. Szülői leljék fel hatványozottan többi gyermekeikben azt az örömet, amit bennük vesztettek.

Ez évben nov. 14-én rendeztünk egy kis *ünnepélyt* a Mátyás király-téren a Kárpátok Őrénél, mikor az énekkar bevezető éneke után az igazgató hazafias beszéde és Gyulai Ferenc VIII. o. t. szónoklata közben az intézet és az ifjúság szögeit be-

vertük. Márc. 15-én megint az udvaron ünnepeltünk, ahol Frank Kiss István VIII. o. t. beszélt s Székely Tibor és Rettegi István VII. o. t. szavaltak és az ifjúság énekelt. A főtiszt. püspök úr ohajtására névnapján az ifjúság nem ünnepségen, csupán küldöttek által fejezte ki tiszteletét és jó kivánatait. Aztán máj. 14-én a városi sporttelepen rendeztünk egy házi tornaversenyt, amely szép időben, szép közönség előtt jó erkölcsi és anyagi sikerrel folyt le.

Legjelentősebb ünnepély volt azonban a *Berde Mózes emlékünnep*, amelyet eredeti tervünk szerint dec. 19-én, Berde születésének 100. évfordulóján akartunk megtartani, de minthogy a kollégium disztermét ragályos betegség miatt nem használhattuk, 1916. ápr. 15-ére halasztottuk. Az ünnep szép közönség érdeklődése mellett folyt le az ifjúság bevezető és befejező éneklése közben. Megnyitót és bezárót az igazgató mondott, az ifjúság részéről emlékbeszédet Darkó Gábor VII. o. t, szavalt Péter János VIII. o. t. Az ünnep érdemi részét Vári A. tanár emlékbeszéde tette, melyben Berde életfilozófiájával foglalkozott a fölmelegedő szív hangján a megértő lélek bámulatával.

Osztálytalálkozók ez évben szintén nem voltak.

Az *alapitványok* száma ez évben is gyarapodott. A konviktusi alapok közül kivétetett s az ösztöndíj alapok közé soroztatott a *Millenniumi találkozók* alapja 528 K. 19 f. összeggel. Rendeltetése az, hogy a kamat $^{4}/_{5}$ része 1916-tól kezdve használtassék fel egy főgimn. szegénysorsú tanulónak ösztöndíj gyanánt, aki a megelőző év végén elégtelen osztályzatot nem kapott, még pedig mindig az alapitványhoz hozzájárultak gyermekeinek vagy rokonainak; az alapitványhoz hozzá nem járult osztálytársak gyermekeinek előjoguk nincs és az ösztöndíj kiadásánál nem a jobb bizonyitvány, hanem a szegénység részesül előnyben.

Gyöngyössy Béla ny. miniszteri tanácsos és családja 1915. márc. hó 31-én 18 éves korában elhunyt kedves fia emlékére „*Gyöngyössy István VII. o. tanuló alapítványa*“ címen 600 kor. alapítványt tett azzal a rendelkezéssel, hogy 1915—16. isk. évtől kezdve évi 30 kor. kamatja adassék egy szegénysorsu, jó magaviseletű, VII. o.-t sikeresen elvégzett unitárius tanulónak. A jutalom odaitélésénél irányadók: a köteles tantárgyaknak legalább feléből jeles vagy jó osztályzat, jó és szolid magaviselet, kellő társadalmi

műveltség. Egyenlő minősítés mellett szegénysorsu árvák elsőbbséggel birnak.

Adományaikkal az idén többen kötelezték hálára intézetünket. *Péterfy* Zsigmond nyug. vasutigazgató úr régebben tett alapítványát ez évben is 50 K-val gyarapította. *Dr. Ferencz* József egyh. jogtanácsos egy tanuló konviktusi díja fedezésére 250 K-t adott, *Péter* Sándor lelkész, *dr. Tompa* János, *dr. Á. Kiss* Ernő, *Gálffy* Zsigmond tanárok pályadíjakat tüztek ki. *Brunner* Elek úr az internátusi szalmazsákok megtöltésére négy szekér szalmát adott. *Szantner* Lajos, *Farkas* Vilmos és *Brunner* Elek urak, valamint a gazdasági akademia igazgatósága a burgonya és tengeri behordására fuvart adtak.

Rónai István dohánygyári aligazgató a harctéren elesett két fiának 70 darabból álló ásványgyűjteményét intézetünknek adományozta. *Dr Tompa* János, *Á. dr. Kiss* Ernő, *Gálffy* Zsigmond, *Péter* Sándor, *Molnár* Jakab, *dr. Borsai* Áron, *Kegyes* István, *Mayer* Majer, *Szüts* Antal urak ez évben is meghozták áldozataikat.

Az internátusról a tavalyi értesitőben jelzett állapotok változatlanok. Ezeket itt nem ismétlem. Napirendjében az igazgatóság azt a változtatást tette, hogy reggeli után $^{3}/_{4}$ 8-ig silentium következik; este vacsora után $^{1}/_{4}$8-kor kezdődik a silentium s $^{3}/_{4}$9-ig tart, 9-kor lefekvés. Vasárnap és ünnepnapokon d. u. 6 órakor mindenki köteles otthon lenni.

Igazgatója a gimn. igazgatója; a közvetlen felügyeletet Boros Jenő IV. éves tanárjelölt és Benedek Gábor IV. éves p. n. látták el, majd előbbi hadbavonulása után jan. 1-től Sófalvi Domokos III. éves p. n.

Az internátusba felvétetett *134* tanuló, akik közül unitárius: 119, ref.: 9, ág. ev.: 1, g. kel.: 1, g. kath.: 1, izr.: 3.

Évközben jött 1 unitárius.

Évközben különböző okokból eltávozott 5, meghalt 1, kik közűl unitárius 5, ref. 1.

Évfolyamán katonának eltávozott 9; kik közűl unitárius: 8, ref.: 1.

Évvégi létszám *120*; unitárius: 107, ref.: 8, ág. ev.: 1, g. kel.: 1, g. kath.: 1 izr.: 2.

A konviktus elhelyezése a tavalyi volt. Az élelmi szerek szál-

lítóival nem lehetett szerződést kötnünk, csupán a tejre, amely kezdetben 36, később 48, márc. 15-től kezdve 52 f. volt. Az évet még a békés idők étrendjével kezdtük, de egy hónapi kisérlet után beláttuk, hogy az élelmi szerek rettenetes drágulása miatt ezt a pénztár nem birja meg. A napi húst tehát heti háromszorra redukáltuk s megkiséreltük a lóhúst, ami kezdetben soknak nem igen tetszett, de idővel mind jobban hozzászoktak. Természetes, hogy még ezt a mennyiség és minőség tekintetében egyaránt redukált élelmet sem lehetett a régi árban nyujtani s azért az évi díjat az év elejétől 240 és 340 K-ról 300, illetőleg 400 K-ra emeltük fel.

Gondnoka és díjkezelője *Kovács* Kálmán, majd 1916. I. 1-től *Sándor* János, gazdasszonya ez évben is *özv. Balaskó Ferencné* volt.

A konviktusba felvétetett *158* tanuló, közöttük 21 papnövendék és 2 tanárjelölt; évközben eltávozott 18, évvégi létszám: 140. A tanulók közül 37 ebédes volt.

III. FEJEZET.

Felügyelet.

1. Egyházi főhatóság.

A kollégium felett a főfelügyeletet az évenként egyszer összeülő Egyházi Főtanács s ennek megbizásából a Kolozsvárt székelő Egyházi Képviselő Tanács (E. K. T.) gyakorolja. Az Egyházi Képviselő Tanács *elnöke:*

egyházi részről: Ferencz József unitárius püspök, kir. tanácsos, a II. osztályú vaskorona-rend és a Lipót-rend nagy keresztjének tulajdonosa, a főrendiház tagja stb.;

világi részről: Báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok, cs. és kir. kamarás, nagybirtokos stb. és

Fekete Gábor főgondnok, v. b. t. t., a kolozsvári kir. tábla elnöke stb.;

főjegyzője: dr. Boros György teol. tanár;

előadója: Végh Mihály, egyházi és püspöki titkár;

pénztárnoka: Hadházy Sándor;

számvevősége: Árkosy Lajos ny. m. á. v. főellenőr, halála után 1916. I. 1-től Kovács Kálmán főgimn. tanár előadó számvevő; Gyulay Árpád ny. m. kir. pénzügyigazgató-helyettes, kir. tanácsos;

jogtanácsosa: dr. Ferencz József ügyvéd.

2. Kollégiumi igazgatóság.

Elnökei: Kozma Ferenc, ny. kir. tanfelügyelő, kir. tanácsos, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, iskolai felügyelő gondnok; Gál Jenő, a kolozsvári kir. tábla tanács-elnöke, iskolai felügyelő gondnok.

Előadó: dr. Gál Kelemen kollégiumi igazgató.

Jegyző: dr. Kiss Ernő, főgimn. tanár.

Tagjai: a teol. akadémiai és gimnáziumi rendes és helyettes tanárok; módszeres, ellenőrző és osztályozó tanácskozásokon az óraadók is.

A kollégiumi igazgatóság hatáskörébe tartozik az egész kollégiumi épület feletti felügyelet, a konviktus, a bennlakó gimn. és elemi iskolai tanulók és egyetemi hallgatók ügyei, a kollégium adminisztrativ ügyeinek intézése s a főgimn. és elemi iskola minden ügye. Ez ügyeket az 1896. évben jóváhagyott gimnáziumi törvények, az 1903-ban hozott internátusi és konviktusi szabályzat alapján intézi.

Az igazgatóság a mult évi értesítő lezárása óta 1915. junius hó 11.-től 1916. junius hó 15-ig 22 ülést tartott, melyeken 342—418. (1914—15. iskolai év) és 1—537. (1915—16. iskolai év) jegyzőkönyvi pontok alatt az intézet adminisztrativ és tanulmányi vezetésével foglalkozott.

Az igazgatóság által tárgyalt lényegesebb ügyek az év történetére vonatkozó adatok fejezetében érintve vannak.

3. Internátus.

Igazgató: dr. Gál Kelemen.

Felügyelők: Sándor János ének-zenetanár 1915. okt.-ig; Benedek Gábor IV. éves papnövendék és Boros Jenő IV. éves tanárjelölt, majd ennek bevonulása után 1916. I. 1.-től Sófalvi Domokos III. éves papnövendék.

IV. FEJEZET.

Fontosabb rendeletek.

Az 1914—15. isk. évben az értesítő lezárása után.

V. K. M. 55175. sz. rendelete az 1897. évben született, besorozott tanulóknak a javító vizsgálatnál nyujtandó kedvezmények tárgyában.

V. K. M. 62057. sz. rendelete aziránt, hogy a tanárok a nyári szünetben is tehetségűknek és hajlamaiknak megfelelően ajánlják fel szolgálataikat.

E. K. T. 717. tan. sz. a. az érettségi bizonyítvány-ürlapokról való számadásomat elfogadta.

E. K. T. 787. tan. sz. a. a jóltevők emlékűnnepélyein elmondott beszédek kiadását elhatározza s az összegyüjtéssel dr. Gál Kelemen igazgatót bizza meg.

V. K. M. 66514. sz. a. (822. eln.) özv. Barabás Ábelné nyugdíját 1800 koronában s kiskorú fia részére 360 korona nevelési járulékot kiutalványoz.

E K. T. 931. tan. sz. a. a két tantárgyből elégtelen tanulóknak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 932. tan. sz. a. a konviktusi díjat 300, illetve 400 koronára felemeli s 109 tanulónak 19775 korona konviktusi segélyt útal ki.

E. K. T. az 1915—16. évi tantárgyfelosztást elfogadja s az óraadók díját kiútalja.

E. K. T. 1005. sz. a. a konviktus 1914—15. évi számadását elfogadja.

E. K. T. 1030. tan. sz. a. köszönettel elfogadja a Gyöngyössy István emlékalapto.

Az 1915—16. iskolai évben.

V. K. M. 77390. sz. a. (1050. eln.) az orsz. tanári nyugdíjintézet tagjainak magyar állampolgársági okírat bemutatását rendeli el.

V. K. M. 8241. sz. rendelete a gubacs gyüjtésében az ifjuság részvétele ügyében.

V. K. M. 8972. sz. rendelete a hadsereg részére szederlevél gyüjtése tárgyában.

E. Főt. 105. sz. a. megnyugvással veszi tudomásul az 1914—1915. isk. évi jelentést és köszönetét fejezi ki az igazgatónak és a tanároknak.

E. K. T. 1082. sz. a. Boros Jenő óraadónak heti 10 óráért 800 korona díjat útal ki.

E. K. T. 1118. tan. sz. a. Pálfi Márton könyvtárnokot felmenti, 1915. okt. 1-től Sándor Jánost alkalmazza 1917. aug. 31-ig.

V. K. M. 73544 sz. a. a tanárok 1915. II. félévi fizetés kiegészítését kiutalványozza.

V. K. M. 87129. sz. rendelete a VI—VIII. o. tanulók katonai szolgálatra való előkészítése tárgyában.

V. K. M. 9186. eln. sz. rendelete a 43—50 évig népfelkelésre kötelezettek felmentése tárgyában.

V. K. M. 102171. sz. a. (1207. eln.) az áll. felügyelet gyakorlásával Kuncz Elek főigazgatót bizta meg.

V. K. M. 105240. sz. rendeletével a megürült erdélyi kincstári ösztöndíjakat Kerekes Ernő II., Gelei Gyula IV., Péter Sándor VI. és Simándi Zsigmond VII. o. t.-nak utalványozta.

V. K. M. 10894. eln. sz. irata a III. hadi kölcsön jegyzésre buzdítás tárgyában.

Főt. 40. sz. a. Á. dr. Kiss Ernöt 1914. IX. 1. hatállyal rendes tanárnak választja, fizetését utalványozza.

E. K. T. 1277. tan. sz. a. a szolgák fizetését szabályozza.

V. K. M. 11079. sz rendelete a váltópénzérmek felhalmozása és elrejtése tárgyában.

V. K. M. 12421. eln. sz. rendelete csalángyűjtés tárgyában. (Érk 1915. nov. 12-én.)

V. K. M. 13000. eln. sz. felhivása katonák részére gyüjtendő karácsonyi adományok tárgyában.

E. K. T. 1376. tan. sz. a. a könyvtárrendezés ügyében javaslatunkat elfogadta, a végrehajtást alkalmasabb időre halasztja.

V. K. M. 130645. sz. rendelete a VII—VIII. o. t.-nak katonai iskolákba való belépésre buzdítás tárgyában.

E. K. T. 1466. tan. sz. a. 106 tanulónak 3100 K tandíjat enged el.

E. K. T. 1458. tan. sz. a. Sándor János ének-zenetanítót a kebli nyugdíjintézetbe felveszi s a fizetendő illetéket kirójja.

E. K. T. 1519. tan. sz. a. a szolgáknak rendkivüli háborus segélyt utal ki.

V. K. M. 130480. sz. rendelete iskolai kirándulások rendezése ügyében.

1916-ban.

V. K. M. 13480. sz. rendelete aziránt, hogy a tanulók hétköznapokon 40—50-es csoportokban kirándulásokra vezettessenek.

V. K. M. 155143. sz. rendeletével a tanároknak kiutalványozza a 20%-os háborús segélyt.

V. K. M. 14090. sz. rendelete a négy felső osztályban a tananyag összevonása s ápr. közepéig lehető elvégzése ügyében; az 1897. született, katonai szolgálatot teljesítő tanulók magánvizsgálatra bármikor jelentkezhetnek.

E. K. T. 116. tan. sz. a. elismerését és köszönetét fejezte ki dr. Gál Kelemen igazgatónak a jóltevők emlékünnepén elhangzott beszédek összegyűjtéseért és sajtó alá rendezéseért, a kinyomatást későbbi időre halasztja.

E. K. T. 148. tan. sz. a. a Kismezőből gyümölcsészet és méhészet céljaira területet határoz kiszakítani s erre vegyes bizottságot küld ki.

V. K. M. 14915. sz. a. (197. eln.) Halász Zsigmond testnevelési felügyelőt a testnevelés megvizsgálására küldi ki.

V. K. M. 14092. sz. rendelete az isk. értesítőkben a háborús anyagnak egy külön fejezetben való feldolgozása ügyében.

V. K. M. 11819—VI. a. sz. rendelete, mellyel megengedi, hogy tornatanítás céljára a helybeli áll. polg. leányiskola tornatermét használhassuk.

7*

E. K. T. 251. tan. sz. a. kiosztja az I. félév végén elégtelen miatt megüresedett konviktusi ösztöndíjakat.

V. K. M. 2766. eln. sz. rendelete „Könyvet a katonáknak“ mozgalom ügyében.

V. K. M. 30000. sz. rendelete a Kárpáti falvak érdekében tartandó ünnepély tárgyában.

V. K. M. 4046. sz. rendelete az ifjuságnak a mezei munkákban való részvétele tárgyában.

V. K. M. 4226. sz. rendelete a tanárok fizetés kiegészítése tárgyában 1916. I. felére.

E. K. T. 391. eln. sz. értesítése, hogy a kolozsvári tankerület főigazgatójává Szentimrei István nagyszebeni áll. főgimn. igazgató neveztetett ki.

E. K. T. 434. tan. sz. a. az isk. évnek máj. 31-én való bezárását határozta el.

E. K. T. 488. tan. sz. a. az éretts. vizsgálat idejét kitűzi s elnökül Kozma Ferencet, tagokul a főgondnok urakat felkéri.

V. K. M. 5355. eln. sz. irata a IV. hadi kölcsön sikere érdekében.

E. K. T. értesít, hogy V. K. M. az érettségi vizsgálatra kormányképviselőnek Máthé György főgimn. tanárt küldötte ki.

V. K. M. 5323 eln. sz rendelete szederlevelek gyűjtése tárgyában.

V. K. M. 48230. sz. rendelete az 1898. évfolyamu besorozott tanulók osztály- és érettségi vizsgálata tárgyában.

E. K. T 432. tan. sz. a. a Kismerő játéktér területéből 1300 □ m.-t a teol. akadémia részére méhesnek kiszakitani határoz.

V. K. M. 49981. (584. eln.) sz. a. a szünidőben tornatanítással megbizandó tanárok részére tanfolyamot rendez.

V. K. M. 40962. sz. (593. eln.) a. katona tanulók részére V. 25.—VI. 25-ig előkészítő tanfolyamokat rendez.

V. K. M. 7105. eln. sz. rendelete a tanulóknak a mezei munkákban való rendszeres részvétele tárgyában.

V. K. M. 6580. eln. sz. r. (638. eln.) gyógynövények gyűjtése tárgyában.

V. FEJEZET.

Személyzet.

A) Tanári testület.

a) Rendes tanárok.

1. *Gál Kelemen,* bölcsészetdoktor, a kollégium és az internátus igazgatója, a Keresztény Magvető szerkesztője, az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület választmányi, az Erd. Muzeum-Egylet bölcselet-, nyelv- és történettudom. szakosztályának választmányi, az E. K. Tanács tagja, a kolozsvári tanári kör alelnöke, az áll. polg. iskola gondnokságának tagja. Tanított filozófiai propaedeutikát és németet a VIII. o.-ban, németet a III—IV. o.-ban heti 13 órában. Tanít 1891 óta.

2. *Nagy Gyula,* a rajzszertár őre. Tanított rajzoló geometriát az I—IV. o.-ban, görögpótló rajzot az V—VIII. o.-ban, természetrajzot az I—II. o.-ban heti 22 órában. Tanít 1880 óta, főgimnáziumunknál 1891 óta.

3. *Vári Albert,* a III. o. főnöke, tanított vallást az I—VIII., magyart a III. osztályban, vezette az ifjúsági istentiszteleteket heti 21 órában.

4. *Hidegh Mihály,* a VI. o. főnöke, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant a II., IV., VI., VIII., természettant a VII. osztályban, latint a III., 1916. jan. 1. óta pótló irodalmat a VI. o.-ban heti 26 órában. Tanít 1899 óta.

5. *Kiss Ernő,* bölcsészetdoktor, az Irodalomtörténeti Társaság választmányi, az Erdélyi Irodalmi Társaság r. tagja és titkára, az Erdélyi Gyorsíró Egyesület vál. tagja, a IV. o. főnöke, a tört.-filológiai szertár őre, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított

magyart a IV., (3.), VI—VIII. o.-ban, latint a IV—V. o.-ban heti 24 órában. Tanít 1901 óta.

6. *Kovács Kálmán,* a VIII. osztály főnöke. Tanított latint a II., VI., VIII., történelmet a VIII., pótló irodalmat a VII—VIII. o.-ban heti 23 órában. Tanít 1904 óta.

7. *Kelemen Lajos,* az I. o. főnöke, az Erdélyi Muz. Egyesület titkára, a Székelyek Története pályadíj-alap bizottságának jegyzője, a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond irodalmi társulat tagja, egyházi levéltáros. Tanított történelmet a III., IV., V., VI., VII., földrajzot az I., II., III. o.-ban, heti 23 órában, vezette a kirándulásokat. Tanít 1905 február óta.

8. *Uzoni Imre,* a II. o. főnöke. Tanított mennyiségtant az I., III., V., VII., természettant a VIII. és magyart a II. o.-ban heti 22 órában. Tanít 1906 óta.

9. *Varga Béla,* bölcsészetdoktor, egyetemi magántanár. Tanított görögöt a VI—VIII., latint a VII., pótló irodalmat az V., 1916. jan. 1-től, magyart az V. o.-ban heti 25 órában. Tanít 1906. szept. 1. óta.

10. *László Gyula,* okl. tornatanító, a tonaszertár őre, vívómester, a kolozsvári tanári kör, a magyarországi tornatanítók egyesületének tagja. Tanított testgyakorlást az I—VIII. o -nak heti 16 órában. Tanít 1899 óta.

11. *Sándor János,* okl. ének-zenetanitó, az ének-zeneszertár őre. Tanított éneket az I—VIII. o.-ban (heti 8 ó.), vezette az énekkart (heti 5 ó.), tanított németet az V—VII. o.-ban, összesen heti 24 órában.

b) Óraadó tanárok.

1. *Gálfi Lőrinc* teol. akadémiai dekán, okl. középisk. tanár. Tanított magyart és latint az I., görögöt az V. o.-ban, angolt kezdőknek és haladóknak heti 17 órában. Tanít 1915. szept. 1.

2. *Dr. Tompa János,* orvosdoktor, isk. orvos és egészségtantanár. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1906 szept. óta.

3. *Dr. Gelei József,* okl. középisk. tanár, egyetemi magántanár. Tanított természetrajzot a IV—VI. o.-ban heti 9 órában Tanít 1914 okt. óta.

c) Gyakorló tanár.

Dr. Abrudbányay Sándor végzett tanárjelölt 1916. febr. 1-től a VIII. o.-ban történelmet tanít.

d) A más vallású tanulók hitoktatói.

1. *Tárkányi György,* a ref. főgimn. hittanára. Tanította a ref. vallású tanulókat.
2. *Fábry Viktor,* ág. ev. lelkész. Tanította az ág. ev. vallású tanulókat.
3. *Ocskó Lajos,* róm. kath. hittanár. Tanította a róm. kath. tanulókat.
4. *Simu S. Péter* és *Lupean Sándor,* gör. kath. hitoktatók. Tanították a gör kath. vallású tanulókat.
5 *Dr. Cristea Nikodim* a gör. keleti tanulókat.
6. *Dr. Eisler Mátyás,* a neológus izr. hitközség főrabbija és *Lőwy Mór,* az orthodoxus hitközség hitoktatója, tanították az izr. vallású tanulókat.

B) Intézeti alkalmazottak és szolgák.

1. *Andrási Ferenc,* intézeti gépész. 1907. ápr. 1. óta.
2. *Isvánffy Sándor,* kapus 1908 ápr. 1-től, népfölkelő őrmester a déli harctéren.
3. *Szathmáry János,* szolgált mint kapus 1906 okt. 15-től 1908 ápr. 1 ig, ettől kezdve mint szolga; népfölkelő őrmester az északi harctéren.
4. *Vargyas András,* 1909 márc. 26-tól, az északi harctéren.
5. *Bodoczy Márton,* 1912 ápr. 1-től, az északi harctéren, később orosz fogságban.

VI. FEJEZET.

Tanárok irodalmi működése.

DR. GÁL KELEMEN. Kuncz Elek (Nekrolog.) Ker. Magvető 1915. VI. füzet. Ferencz József Ker. Magvető, 1915. V. füzet. A második félszáz év küszöbén. Ker. Magvető. 1916. I. füzet. A német háborus irodalomból U. o. A jó tanár. (Kuncz Elek emlékezete.) Kolozsvár, 1916. Szerkesztette a Ker. Magvetőt, melynek *Különfélék* rovatát legnagyobb részt írta.

DR. GELEI JÓZSEF. A chromosomák hosszanti párosodása és annak örökléstudományi jelentősége. Akadémiai pályázaton díjat nyert pályamunka. Az akadémia kiadványai közt meg fog jelenni.

KELEMEN LAJOS. Vargyasi legid. *Daniel Gábor.* Ker. Magvető. (Nekrolog). Marosvásárhelyi *Borsos Tamás* élete és működése (birálat). Erdélyi Múzeum, 1915. 1–3. füzet. Régi ötvös rajzemlékek Kolozsvárt. Kolozsvári Hirlap 1916. jan. 4. sz. 1915. juliustól kezdve egyik munkatársa az *Unitárius Közlöny „A mi katonáink“* rovatának.

DR. KISS ERNŐ az Erdélyi Irodalmi Társaság titkára, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi tagja. Megjelent dolgozatai: Középiskoláink háborus esztendeje (Budapesti Hirlap, 1915.) Széljegyzetek a mult évi Értesítőkhöz (Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlöny 1915. 1–5. sz.) Helyénvaló tanulságok. Felolvasás a Kolozsvári Tanári Körben (Keresztény Magvető 3. sz.). Bevezető előadást tartott a kolozsvári Nemzeti Szinház ifjusági előadásai sorozatában Moliére „A botcsinálta doktor“ c. vigjátékához. Az Erdélyi Irodalmi Társaságban felolvasta *Hangay Sándor költészete* c. értekezését.

LÁSZLÓ GYULA. A magyar testnevelésügy jövője. Ellenzék. 1916. május 4. szám.

VÁRI ALBERT. Imádságok: isk. év kezdetén, március 15-én, isk. év bezárásakor. (1914–15. isk. évi értesitő.) Beszéd és imádság dr. Barabás Abel koporsójánál. (u. o.) Tudomány és vallás, (Ker. Magvető 1915. évi 4. füzet.) A jó pap lelki világa, (Unit. Egyh. 1915. évi 9. füz.) Az élet értelme és értéke, (Ker. Magv. 1916. évi 6. füz.) Özv. Kovács Dénesné szül. Bencze Anna. (Ker. Magv. 1916. évf. 6. füz.) Uj idők — régi feladatok. (Unit. Egyh. 1916. évi. 1. sz.) „Ő pedig hallgat vala“ egyh. beszéd, Unitárius Szószék. 1916. évi 1. sz.) Könyvísmertetések, (Ker. Magvető.)

VII. FEJEZET.

Kollégiumi könyvtár.

A kollégiumi könyvtárt, amely a könyvtáros hadbavonulása miatt 1915. december 4-ig zárva volt, f. évi január hó 1-től kezdve újra átadtuk a közhasználatnak. Ugyanis *Pálfi* Márton könyvtáros — jelenleg népfelkelő főhadnagy — az igazgatóság kérésére a honvédelmi miniszteriumtól 10 napi szabadságot kapott a könyvtár átadási munkálatainak elvégzésére, miután már előzőleg ez állásáról lemondott s helyébe az egyházi főhatóság *Sándor* Jánost választotta meg ideiglenes minőségben, 1917. augusztus 31-ig terjedő időre.

A könyvtár végleges átadása e rövid idő alatt nem történhetett meg úgy, amint ez rendezett könyvtárnál lehetséges, mert az új szerzemények 1906. óta nem voltak a könyvtárban véglegesen elhelyezhetők s így ezekről rendszeres katalógus sem készült. Ennek oka a külön könyvtártestekben való kezelési rendszer, amely szerint igen sok kettős példány van az egyes ajándékozók könyvtáraiban elhelyezve s emiatt az újabb szerzeményeket a hely hiánya miatt sem polcokra beosztani, sem pedig katalogizálni nem lehetett. Főhatóságunk végre — a helykimélésre való tekintettel — engedélyt adott, hogy a duplumokat kiválaszthassuk és az egész anyagot egységesen, az egyes ajándékozott könyveket az illető ajándékozó nevét feltüntető bélyegző lenyomattal ellátva, helyezhessük el. Igy nagyon sok hely fel fog szabadulni s az újabb szerzeményeket is könnyen beoszthatjuk.

A régi katalogusok szerint e rövid szabadságidő alatt az egész feldolgozott anyagot átvizsgáltuk, kivéve az újabb szerzeményeket, amelyek csak a szerzeményi naplóban vannak elkönyvelve. Az ezeknél felmerülő esetleges hiányok megállapítására igazgatósá-

gunk — tekintettel arra, hogy az új könyvtáros csak a vakációkat használhatja fel e munkálat elvégzésére — 1916. szeptember 1. határidőt tüzte ki.

A kollégiumi könyvtár rendes átalánya 1500 korona volt, könyvkötésre rendkivüli 500 kor.

A könyvtárt ez évben 98 olvasó (tanárok, papok, egyetemi hallgatók, papnövendékek, gimn. tanulók s más érdeklődők) használta. Kivettek 1024 művet.

Gyüjteményünket ajándékaikkal gyarapitották: özv. Árkossy Lajosné, szül. Wagner Irén Kolozsvár; Bihacsi György V. o. t.; dr. Boros György egyh. főjegyző Kolozsvár; Debrecen város tanácsa; a kolozsvári unitárius főgimnázium igazgatósága; dr. Gál Kelemen főgimn. igazgató Kolozsvár, Goriupp Alisz bölcsészetkari hallgató Kolozsvár, kolozsvári Ferencz József tudomány-egyetem tanácsa, Keresztény Magvető szerkesztősége; Kovács Kálmán főgimn. tanár Kolozsvár; Kopp Elemér vegyészmérnök Botfalú; dr. Lőte József egyetemi tanár Kolozsvár; özv. Májay Istvánné Kolozsvár, dr. Márki Sándor egyetemi tanár Kolozsvár; a magyarországi unitárius Egyház Képviselő Tanácsa, Orosz Endre Apahida; Rimaszombat város tanácsa; Somló Károly Losoncz; Sándor János Kolozsvár, Schuster Viktor III. o. t. Kolozsvár; özv. Tóth Károlyné sz. Gyulay Etelka Nagyszeben; Ürmössy Jenő Kolozsvár.

Az évi gyarapodást az alábbi táblázat tünteti föl:

A beszerzés módja	Nyomtatvány		Folyóirat	Iskolai értesítő	Kézírat		Hirlap	Egyleveles
	mű	kötet	kötet	darab	mű	darab	kötet	
Vétel	61	69	55	—	—	—	2	—
Ajándék	229	268	50	247	2	4	8	58
Összesen:	290	337	105	247	2	4	10	58

VIII. FEJEZET.

Szertárak.

1. Történet — filológiai és földrajzi szertár.

Épületünk lefoglalása nemcsak a szertár tárgyainak a tanítás céljaira való fölhasználását akadályozta meg teljesen; hanem mivel helyiségei éppen ragadós betegek szobái között van, a gyűjtemény gondozását is bénította. A rendszeres továbbszerzés is nehezen ment. Ezért ez évi gyarapodása is igen jelentéktelen. Az Orsz. Képzőművészeti és a Földrajzi Társaságok tagjaként kaptuk a *Művészet* és a *Földrajzi közlemények* fűzeteit. Folytatóan berendeztük a *Pauly-Wissova-* Real-Encyclopädie köteteit, a *Militärische Ereignisse* heti térképeit. Ajándékul kaptunk egyik harctéren levő iskolaszolgánktól orosz, egy hős tanítványunktól olasz srapneleket, több tanulónktól különböző jelvényeket. Fertig Gyula IV. o. tanulótól egy római rézérmet.

Összefoglalás. A szertár állománya az 1915 - 16. isk. év végén: 67 mű 105 kötet, 74 szobor, 11 edény, 7 műalkotás másolat, 132 drb. falikép, 380 diapozitivum, 50 szkioptíkon kép, 71 régiség, 12 kegyeletes tárgy, 47 térkép és atlasz, 15 néprajzi tárgy; 724 féle érem 1922 drb., 32 féle papirospénz 137 drb.; 52 féle pecsétnyomat 64 drb.; 9 kézirat. Van szerzeményi napló és leltár. Az utolsó leltári szám 1369.

2. Természetrajzi szertár.

Nem vettünk semmit. Rónai István dohánygyári aligazgató a harctéren hősi halált halt két fiának gyüjtéséből 67 darab ásványt és kőzetet s 3 drb. kagyló héjat adományozott. Pataki András VI.

g. o. t. a környék mészkőüledékeiből több Puhatestü, Tüskésbőrű és virágállat megkövesedett vázát gyüjtötte össze. Kovács Pál VI. o. t. 1 drb. ásvány quarc, pirit és kalkopirit. Dr. Gelei József tanár egy sündisznó fejvázát adományozta.

Összefoglalás. Állattan. 1. Könyvek, 10 mű 14 drb. 2. Falitáblák 106 drb. 3. Eszközök, 48 drb. 4. Csontvázak, 13 darab. 5. Csontvázrészek, 53 drb. 6. Anatomiai készítmények és mikroszkópiai készítmények 64 drb. 7. Kitömött állatok (Emlősök, madarak) 268 drb. 8. Spiritus készítmények 89 drb. 9. Száraz készítmények 369 drb. 10. Madártojás gyüjtemény 92 drb. 11. Képek. (Nevezetesebb természetbuvárok) 21 drb. Röntgen kép 10 drb. Diapositivum 20 drb.

Nővénytan. 1. Könyvek, 10 mű 12 drb. 2. Fali táblák 90 drb. 3. Virágtermés és más nővényi részek mintái és természetes famintá 226 drb. 4. Növények, virágok, gyümölcsök formalinban 25 drb. 5. Szárított nővény 844 drb. 6. Növényélettani készülékek 13 drb. 7. Mikroskopiumi készítmények 4 drb. 8. Mohok 219 drb. 9 Növény feldolgozására való eszközök 13 drb.

Ásványtan, vegytan. 1. Könyvek, 10 mű 12 drb. 2. Falitábla 29 drb. 3. Eszközök 833 drb. 4. Technologiai gyűjtemény 19 drb. 5. Minták 65 drb. 6. Régi eszközök 36 drb. 7. Vegyszerek 135 drb. Diapositivum 11 drb.

3. Természettani szertár.

A szertár az idén nem gyarapodott.

Jelenlegi állomány: 13 drb. fali kép, 476 fizikai eszköz 727 darabban, 34 mérő és egyéb eszköz, 78 drb. diapositivum, 6 mű 24 kötetben, összesen 15 308 K 88 f értékben.

4. Rajzszertár.

Nem gyarapodott.

Összefoglalás: falimintákban, rajzmintákban, könyvekben, a mult évi 70 féle 1877 darabban.

Sodronymintákban, mérőeszközökben geometriai testmintákban 21-féle 66 darabban.

Iparművészeti és művészeti tárgyakban 128-féle 140 darabban.
Ipari és használati tárgyakban 155-féle 175 darabban.
Diapozitivum 268 drb.

5. Tornaszertár.

Ez évben nem gyarapodott.

6. Ének- és zeneszertár.

Nem gyarapodott.

A szertár állománya ez év végén: hangszerekben: 32-féle 39 darabban, értéke 2047·30 K, hangjegyekben 36-féle 134 darabban, értéke 326·78 K.

7. Egészségtani szertár.

Nem gyarapodott.

Jelenlegi állománya: 17 drb. emberi szerv formalinban és 17 drb. festett falitábla. Értéke 264 kor.

IX. FEJEZET.

Ifjúsági egyesületek és alapok.

1. ***Kriza-önképzőkör.*** Az önképzőkör ez évben sem működhetett, részben azért, mert nem volt rendelkezésünkre olyan helyiség, melyben a VI—VIII. osztály ifjúsága elfért volna: részben azért is, mert a vezető tanár hadi szolgálatot teljesített s a többi tanárok annyira túl voltak halmozva teendőkkel, hogy ennek vezetését nem lehetett volna kiosztani. Hogy nem működhetett, annak egyik sajnos következménye, hogy az idénre kihirdetett 11 pályatétel közül csupán a következő négyre érkezett pályamunka.

1. Lenau magyar vonatkozású költeményei. Egy pályamunka érkezett, amely a birálat szerint nem érdemes a jutalomra.

2. Reviczky Gyula költészete. Egy pályamunka érkezett, mely a birálat szerint nem érdemes a jutalomra, de dicséretet érdemel. Szerzője Havas József VI. o. t.

3. Csendéletfestés akvarellben természet után. „Husvéti kalácsok" c. egy pályamunka érkezett, mely hibái mellett is érdemes a jutalomra. Szerzője Barabás Béla VII. o. t.

4. Szénrajz az intézet egy növendékéről: „Feri" jelige alatt egy pályamunka érkezett, amely — mintegy buzdításul is — érdemes a jutalomra. Szerzője Gál Miklós VI. o. t.

Vagyona jelenleg (1916 jun. 1-én) 1223 K. 02 f., mely összeg a kolozsvármegyei takarékpénztár r. t. 1198. sz betéti könyvén van elhelyezve és 500 K. névértékű hadikölcsön-kötvény.

2. ***A felső osztályúak olvasó egyesülete.*** Az olvasó egyesület működését az idén megbénította az a körülmény, hogy a kollégium épülete katonai kórház céljaira volt lefoglalva. Nélkülöznie kellett az olvasótermet és nagy részben a könyvtárt is. Az olvasó egyesület vezetője időről-időre kiválasztotta a tanulók szá-

mára legszükségesebb olvasmányokat s gondoskodott, hogy az ifjúság a lehetőséghez képest, korlátolt számban, szórakoztató olvasmányhoz is jusson. Az olvasóterem hiánya azonban sok nehézséget okozott. A tanulóknak rendelkezésükre állott a Budapesti Hirlap, Kolozsvári Hirlap, Keresztény Magvető és Unitárius Közlöny; ezeket a Vigadóban levő internátusi helyiségben olvasták. A háború miatt a kiadásokat is korlátoztuk, új beszerzéseket nem csináltunk, csak a régibb keletű kötelezettségeknek tettünk eleget. Az olvasóegyesület ügyeit Kovács Kálmán tanár intézte.

Az egyesület könyvtárának jelenlegi állománya 1039 mű 1401 kötetben, 5629 K ertékben. Bevétel volt 536 K 48 f. Ebből az Incze Mihály-alap kamatja 97 K 70 f. Kiadás 185 K — f. Jelenlegi vagyona 351 K 48 f., mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1068. sz. betéti könyvén van elhelyezve.

3. ***Alsóosztályúak olvasó-egylete.*** Az olvasó-egylet az idén is csak a mult évihez hasonlóan működhetett. A kollégium épülete még mindig katonai kórház céljaira van lefoglalva. Az ott elhelyezett könyvtárhoz a tanulók nem juthattak hozzá. Időnkint a legszükségesebb olvasni valókat áthoztuk az ideiglenes iskolai helyiségbe s úgy láttuk el növendékeinket. A könyvtári könyveket körülbelől a következő arányban vették igénybe tanulóink: Az I. o.-ból 35, a II. o.-ból 26, a III. o.-ból 42, a IV. o.-ból 38, az V. o.-ból 22 növendék. Összesen 163-an.

A könyvtár a következő új könyvekkel gyarapodott; a., vásárlás útján: Vieterisz József: Harctéri levelek. Az antialkoholista egyesület kiadványaiból 34 drb. fűzet és röpírat Együtt 5 kor. 20 fill. értékben. b., ajándékozás útján: Keszey Albert könyvkereskedő úr ajándékából: 1. Lord Litton Bulwer, Pompeji utolsó napjai. 2. Benedek Elek; „Nagy magyarok élete.“ Gaal Mózes: „Görög hősök története.“ Összes gyarapodás 4 könyv és 34 drb. fűzet. Igy tehát a könyvtár áll *jelenleg 1244 műből 1295 kötetben.* Ideiglenesen Vári Albert vallástanár kezelte. Vagyona betétben 428 K. 30 f mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r. t. 1400. sz. betéti könyvén van elhelyezve és 6 drb. összesen 1500 K. névértékű hadi kölcsön-kötvény.

4. ***Jóltevők emlékalapja.*** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Az alap jelenlegi vagyona (1915 dec. 31-én) 86 K 36 f.

5. ***Kriza János-alap.*** Az alap az 1862. évi julius hó 30-án tartott Kriza-ünnep alkalmából begyült adakozásokból maradt meg. Az évi kamatjövedelem egy 1903—4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az alap jelenlegi vagyona (1915 dec. 31-én) 965 K 67 f.

6. ***Remény-alap.*** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett „Remény" c. lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új Zsebkönyv adassék ki. Az évi kamatjövedelem egy 1903–4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Jelenlegi (1915 dec. 31-én) vagyona 2219 K 55 f.

A 4., 5., 6. pont alatti alapokat az egyház pénztárnoka kezeli.

7. ***Dalkör-alap.*** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 604 K 18 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár Részvénytársaság 1464. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

8. ***Apolló-kör alap.*** Célja az, hogy az Apolló kör nevű zeneegyesület szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 830 K 72 f., mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár Részvénytársaság 1184. és az Erdélyi Bank és Takarékpénztár 8582. sz. betéti könyvében van elhelyezve és 1000 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

9. ***Kirándulási alap.*** Célja az, hogy tanulmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Az alap jelenlegi vagyona 1090 K 12 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1473. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

10. ***Segélyző-alap.*** Célja az, hogy szegény tanulóinkat a szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. Jelenlegi vagyona 368 K 92 f. mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1189. sz. betéti könyvén van elhelyezve és 2000 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

11. ***Kismező-alap.*** Célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. Kiadása volt 47 K. Az alap jelenlegi vagyona 85 K 10 f, mely összeg a Közhasznu Takarékpénztár r.-t. 4483. sz. betéti könyvén van elhelyezve.

X. FEJEZET.

A kollégium kórháza.

Egészségi állapot.

Az iskola-orvos évi jelentéséből:

Ez évben az általános egészségi állapotok vizsgálatát a rendes időben, szeptember elején megtartottam, de a tavalyi jelentésben említett körülmények miatt, kevesebb részletre kiterjedetten.

A 300 megvizsgált tanuló közül 9-et javasoltam torna alól fölmentésre, viszértágulat, szívbántalom, orrvérzések, kar és lábelferdülések miatt. Egészben véve 3%-ot.

Az internátus a városi Redout termében volt ez iskolai évben is elhelyezve, a tantermek pedig a régi kollégium helyiségeiben.

Egészségügyi szempontból mindkettő alapos kifogás alá esik, de jobb hiányában bele kellett törődni a változhatatlanba. Szerencsére ez iskolai évben is megőrzött a gondviselés attól, hogy fertőző megbetegedések miatt az iskolát zárni kellett volna. Egy vörheny eset fordult elő csak, és ezt is azonnal a városi járványkórházba helyeztem el, mivel a kollégiumi kórházat más betegségek részére kellett fenntartanom.

Általában véve sulyosabb természetű megbetegedés nem fordult elő, sok volt főleg a gyomorbántalom és a légzőszervek megbetegedése, amazok inkább novemberre, emezek február havára estek. Nehány tanulót üdülés és gyógyulás céljából hosszabb, rövidebb időre haza kellett engedni.

A beteg forgalomról a következőkben számolhatok be:

A betegek száma: 106, a bennlakók 77%-a. Ezek 216 esetben voltak betegek. Ebből *fekvő* beteg: 100, *járó* beteg: 116. Az

ápolási és rendelési napok száma: 1445. Ebből fekvő betegekre jut: 757; a járó betegekre: 688. Egy fekvő betegre jut átlag: 7·57 nap, egy járó betegre: 5·93 nap.

Vallás szerint volt: unitárius: 98, református: 4, gör. keleti: 2, izraelita: 2.

Osztályok szerint az eloszlás a következő: *3-ik elemi*: 1; I. gimn. 15, II. g. 15, III. g. 23, IV. g. 19, V. g. 12, VI. g. 6, VII. g. 5, VIII. g. 10.

Hónapok szerint a megbetegedések száma a következő: Szeptember: 11, Október: 12, November: 53, December: 25, Január: 22, Február: 71, Március: 16, Április: 2, Május: 4.

A betegségek nemei: Emésztő szervek bántalma: 75, légzőszerveké: 68, toroklob: 10, sebészeti bántalom: 13, szemészeti: 14, bőrbántalom: 14, csúz; 15, ideges bántalmak: 5, tüdőcsúcshurut: 1, vörheny: 1.

A 106 beteg közül gyógyult 106. Nem halt el senki.

Az internátusban gyógyittatott: 97 tanuló 1398 napon keresztül. Az intézet külön telkén levő kórházban 9 tanuló 47 napon át.

A kórházi ápoló Barabás Károly volt.

XI. EEJEZET.

Oktatás.

1. **Végzett tananyag az 1915—16. iskolai évben.**

A tantervben előirt tananyagot némely tantárgyaknál a lényegesebbre szorítkozó korlátozással elvégeztük. Csupán a III. o. földrajznál és a VII. o. történelemnél maradtak el egyes részletek, melyeket a tanítási idő megrövidülése miatt nem vehettünk át.

A használt kézi könyvek jegyzékét az értesítő utolsó fejezetében megtalálja az olvasó.

Irodalmi tanításunk irányát, szellemét és tartalmát jelzik a *készitett dolgozatok* tételei.

2. **Magyar irodalmi dolgozatok.**

V. osztály. 1 Az 1915. évi nyaram (levél egy ismerőshöz.) 2. A hunok (Kézai alapján.) 3. A történetírás (zárthelyi) 4. Kampós uram jellemzése (Jókai Új Földesura alapján.) 5. Széchenyi és nemzetünk multja (a „Hitel“ alapján.) 6. Kossuth beszéde a nemzeti védelemről 7. Kölcsey, mint szónok.

VI. osztály. 1. Nyári élményeim. 2. A dal tulajdonságai Petőfi dalai alapján. 3. Mire tanít Vojtina? 4. A kis gyermek halálára. 5 Szatirikus vonások Vörösmarty lirai műveiben. 6. A Cserhalom. 7. A Zrinyiász csodása és az epikai csodás általában.
oktatnak a lövészárokban levő társaink?

VII. osztály. 1. Ilosvai Toldija és Vörösmarty Toldija. 2. Zrinyi, a költő. 3. Mikes. 4. Baróti Szabótól Berzsenyiig. 5. Kölcsei és Kisfaludy Károly balladái.

8*

VIII. osztály. 1. Vörösmarty ódái. 2. A történeti felfogás Jósika és Eötvös regényeiben. 3. Petőfi János Vitéze. 4. Etele alakja a Buda Halálában. 5. Valamelyik ujabban olvasott regény ismertetése.

Háborús irásbelik.

IV. osztály. 1. A mi katonáink. 2. Milyeneknek kell lennünk. 3. A székely. 4. A mi muszkáink.

V. osztály. Az itthon maradtak hazafiui kötelességei (zárthelyi).

VI. osztály. Mire tanítanak a lövészárokban levő társaink.

VII. osztály. 1. Mire tanít a háború. 2 Itthon és a harctéren.

VIII. osztály. 1. A mai nagy idők. Mi és a németek. Érettségi irásbeli: Mire tanít irodalmunk története e nagy küzdelemben.

Görögpótló dolgozatok.

V. osztály. 1. A hősök jellemzése és főbb erényei Homeros Iliasában. 2. A görög férfi jelleme az Odysseia alapján.

VI. osztály. Elektra és Chrysothemis jellemzése. Általános érvényű mondások a görög lyrikusoknál.

VII. osztály. Kölcsei mint szónok. A görög történeti próza fejlődése.

VIII. osztály. Platon állama.

3. Rendkivüli tantárgyak.

1. *Angolnyelv* két évfolyamon kezdők és haladók számára hetenként két-két órán. Kézikönyv: Dallos-Patterson Gyakorlati angol nyelvtan.

A kezdő évfolyam fordította a kézikönyv első negyvenhat gyakorlatát, a haladó évfolyam az első hatvan gyakorlatot.

Kezdő évfolyam:

Havas József	VI.	oszt.	kilépett
György István	VII.	„	1
Simándi Zsigmond	„	„	3
Vajda András	„	„	2
Péter János	VIII.	„	1

Haladó évfolyam:

Gyulay Ferenc	VIII. oszt.	2
Retezár Menyhért	„ „	2

Tanította Gálfi Lőrinc teologiai akadémiai, tanár, mint óraadó.

2. *Egészségtan.* A VII. o.-ban kötelező mindenkire. Heti 2 órában. K. k. Fodor—Gerlóczy: Egészségtan. Elvégeztük az egész tananyagot Az osztályzatot 1. hátrább a *Tanulók névsora és osztályozása c. fejezetben.*

Tanította: *dr. Tompa János,* isk. orvos és egészségtantanár.

3. *Ének.* Minden osztályban heti 1 óra.

I. osztály. Éneklés középhangokon d_1—h_1 terjedelemben; appogio fejlesztése d_1—a hangkörben; könnyü fejhanggyakorlatok e_2-ig. $^1/_4$, $^1/_2$, $^1/_8$ és egész hangjegy és a megfelelő szünetjelek, $^2/_4$, $^3/_4$, $^4/_4$ ütem. Olvasás, diktálás c—durban. Egyházi enekek.

II. osztály. Hangképzés g—g^2-ig. $^1/_{16}$, $^1/_{32}$ hangjegy; triola. 2 előjegyzéses hangsorok. Könnyen moduláló dallamok olvasása és diktálása. Az intervallumok részletes ismertetése hallás és olvastatás alapján. Egyházi énekek.

III. osztály. Hangképzés, mint a II. o.-ban. 3 és 4 előjegyzésű hangsorok, nehezebb ritmusok olvasása. Az előadás elemi szabályai.

IV. osztály. Hangképzés, mint a III. o.-ban; a hátralevő hangsorok, cifrázatok. Hármas és négyes hangzatok felismerése és érzékeltetése. A zárlat. Egyházi énekek.

V. osztály. A művészetekről általában. A zenei hang. A kulcsok ismertetése. Az F-kulcs tüzetes gyakorlása. Az énekhang. Hangszerek, zenekarok ismertetése.

VI. osztály. A zene elemei: ritmus, időmérték, melódia és összhang, ezek szerepe és jelentősége a zeneművekben. A zeneművek szerkezete. A nevezetesebb zenei műfajok ismertetése.

VII. osztály. Általános zenetörténet.

VIII. osztály. Magyar zenetörténet.

Kézikönyv: Erődi Ernő és Szent-Gály Gyula: Módszeres énektan. Iszlai Márton: Egyházi énekek gyüjteménye. Tanította: Sándor János.

4. *Zene.* Az önként jelentkezők külön havi díj fizetés mellett heti két órában zenét (hegedü) tanultak:

Antónya Sándor	IV.	2	Gergely Pál	IV.	1
Ábrahám Sándor	I.	3	Sükösd András	V.	3
Baconi Géza	V.	2	Schwartz Lajos	III.	2
Batiz Dénes	V.	1	Szörtsey László	VI.	2
Cutean Jenő	V.	1	Ürmösi Jenő	III.	1
Csorbits László	VI.	2			

A megfelelő zenei ismerettel biró tanulók az iskolai év folyamán rendes iskolai zenekart képeztek. A betanult darabok: 1. Schrammel: Induló. 2. Es war einmal (keringő). 3. Haydn: Serenade. 4. Mendelssohn: Canzonetta. 5. Mozart: Menuetto, Es-dur. 6. Händel: Largo. 7. Beethoven: Menuett. A zenekar tagjai voltak: Ajtay János, Dániel Elemér, Filep Ferenc, Rosmann Jenő VIII., Borsai Imre, György István, Székely Tibor., Bartha Vilmos, Csorbits László, Gál Miklós, Szörtsey László VI., Baconi Géza, Balázs Ferenc V., Gergely Pál IV. és Ürmösi Jenő III. o. tanulók. Tanította: *Sándor János.*

5. *Ifjúsági daloskör.* Az I—VIII. o. tanulók közül 81 taggal szerepelt. Ezek közül 28 szoprán, 14 alt, 27 tenor, 12 basszus. A betanult darabok: 1. Erkel—Kölcsey: Himnusz. 2. Egressy—Vörösmarty: Szózat. 3. Die Wacht am Rhein. 4. Káldy Gy.: Magyar gályarabok éneke. 5. Uram, a töredelmes . . . (Régi egyházi ének.) 6. Úristen! Téged szívünkből dicsérünk. 7. Üdvözlő Malan Caesar-tól. 8. Mennybeli felséges Isten . . . 9. Deák G.: Magyar népdal egyveleg. 10. Baka-nóták, karra alkalmazta Sándor J. — A daloskör működött a március 15. iskolai ünnepélyen, márc. 26-án a templomban és a jóltevők emlékünnepén.

Az osztályozást lásd a *tanulók névsora és osztályozása* c. fejezetben.

Tanította: *Sándor János.*

6. *Vivás.* Heti 2 órán az önként ajánlkozóknak olasz módszer szerint.

Kezdők:

Ádám Sándor	III. o.	2	Darvas Ödön	V. o.	2
Antónya Sándor	IV. o.	2	Kásás Ernő	„	1

Kádár Ferenc	IV. o.	2	Kopp István	VI. o.	2
Katona Gyula	„	1	Péter Sándor	„	1
Szász Balázs	„	2	Szörtsey László	„	1
Breiner Viktor	V. o.	2	Ajtai Miklós	VII. o.	2
				Összesen:	12.

Haladók:

Gergely Pál	IV. o.	1	Ürmössy Gábor	V. o.	1
Grünwald Ernő	„	2	Fabinyi László	VI. o.	1
Heller Sándor	„	1	Szüts Ernő	„	1
Sándor László	„	1	Rettegi István	VII. o.	1
Szathmári Győző	„	1	Ürmössy Géza	„	1
Kappel Mihály	V. o.	1	Szantner Lajos	VIII. o.	1
Mayer László	„	1		Összesen:	13.

Tanította: László Gyula.

XII. FEJEZET.

A tanulók névsora és osztályozása.*

ELSŐ OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Kelemen Lajos.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Ambrus László	3	3	4	2	3	4	3	2	2	1	1	o. i. u.
	Ábrahám József izr.	3	2	3	3	2	3	3	3	1	—	1	f. o. l.
	Bencédi Ferenc bl.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	—	1	„
	Benkő Lajos ref.	3	3	4	3	3	4	3	2	3	—	1	o. i. u.
5	Csató Pál r. kath.	2	3	4	3	2	4	4	3	3	—	1	„
	Csongvai Mózes bl.	1	1	2	1	1	2	1	1	1	—	1	f. o. l.
	Czirják Károly ág. ev.	1	2	3	2	1	3	2	2	1	—	1	„
	Daly Gábor r. kath.	1	2	3	2	1	3	1	2	2	—	1	„
	Darkó József	3	3	4	3	3	4	4	3	3	—	1	o. i. u.
10	Dobó Jenő izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	f. o. l.
	Eisenstein Béla izr.	3	3	4	3	3	4	3	2	1	—	1	o. i. u.
	Ekárt Andor bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o. l.

* **Az érdemjegyek magyarázata:** Előmenetelnél: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen. Magaviseletnél: 1 = jó, 2 = szabályszerü, 3 = kevésbbé szabályszerű, 4 = rossz.

A használt rövidítések: a) *Vallásra nézve:* unitárius nincs jelezve; r. kath. = római katholikus; ref. = református; ág. ev. = ágostai evangelikus; g. kath. = görög katholikus; izr. = izraelita; b) *Egyéb rövidítések:* ism. = ismétlő; fm. = felmentve; f. o. l. = felső osztályba léphet; j. v. u. = javító vizsgálatra utasíttatik; o. i. u. = osztályismétlésre utasíttatik; bl. = bennlakó.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Engel Pál izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	f. o. l.
	Erdélyi Béla r. kath.	3	3	4	3	3	4	4	2	3	—	1	o. i. u.
15	Ferencz József bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
	Ferenczy János	2	3	4	3	2	3	2	1	3	—	2	j. v. u.
	Fodor István bl.	2	3	3	2	2	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
	Gál Antal Béla	3	3	3	2	2	4	2	3	3	2	1	j. v. u.
	Gelei Endre bl.	1	1	1	1	1	2	2	1	1	—	1	f o. l.
20	Gerstner István r. kath.	2	3	3	2	1	4	2	1	1	—	1	j. v. u.
	Gross Mátyás izr.	2	2	3	2	2	3	2	2	3	—	1	f. o. l.
	Gr. Horváth Toldi Rudolf	2	3	3	2	1	3	2	1	3	—	1	„
	Imreh László bl.	3	3	4	3	3	4	4	3	3	—	1	o. i. u.
	Inczeffy Gábor ref.	1	2	3	2	3	2	2	3	3	—	1	f. o. l.
25	Kardos Béla	3	3	4	3	3	4	4	2	1	1	1	o. i. u.
	Kónya Gábor ref.	3	3	4	3	3	4	3	1	3	—	1	„
	Kovács Dezső bl.	2	2	3	1	2	3	2	2	1	1	1	f. o. l.
	Kuti Kelemen bl.	1	1	1	1	2	2	2	2	2	—	1	„
	László Ákos izr.	1	2	2	2	1	3	2	2	2	—	1	„
30	Lévi Sándor izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	„
	Márton Ernő izr.	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	„
	Máthé Kálmán bl.	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	„
	Máthé László bl.	2	2	3	2	2	2	3	2	3	—	1	„
	Muresán János gör. kath. bl.	3	3	3	2	1	3	2	2	3	—	1	„
35	Nagy Domokos bl.	3	3	3	2	3	3	2	2	1	—	1	„
	Nagy Ferenc bl.	2	3	3	2	3	3	3	2	2	2	2	„
	Osváth Árpád bl.	2	2	2	1	1	2	1	2	1	—	1	„
	Pál Károly bl.	2	3	3	1	3	4	4	2	3	—	1	o. i. u.
	Pick Márton bl.	3	4	4	3	2	3	2	3	3	—	1	„
40	Politzer Hugó izr.	3	3	3	3	3	4	3	3	3	—	2	j. v. u.
	Rosmann Adolf izr.	2	1	1	1	1	1	2	3	2	2	1	f. o. l.
	Sárdi Ákos	2	3	3	2	1	3	1	2	1	2	1	„
	Schőn Viktor ág. ev.	2	3	3	2	2	3	1	3	3	—	1	„
	Szentpáli Kálmán bl.	1	1	1	1	1	1	1	3	1	—	1	„
45	Szinte Vilmos bl.	2	2	3	2	2	2	2	3	1	1	1	„
	Tangl Loránd ág. ev.	1	2	2	2	2	2	1	3	1	—	1	„
	Took Géza ism.	3	3	3	2	3	3	3	3	3	—	2	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Varga Zoltán	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—	1	f. o. l.
Végh József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
50 Weisz Jenő izr.	1	2	2	2	1	3	2	3	2	—	1	„
Kimaradt:												
Nagy Károly bl.												
Magántanuló:												
Kappel Margit izr.	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	f. o. l.

MÁSODIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Uzoni Imre.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Badóczi Árpád bl.	3	2	3	2	1	3	3	2	2	2	1	f. o. l.
	Balázs Andor r. kath.	1	2	2	1	1	2	2	2	1	—	1	„
	Balázs Antal r. kath.	1	3	2	2	1	3	2	3	1	—	1	„
	Baranyai Elek bl.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	„
5	Benkő Gyula bl.	3	3	3	3	2	4	3	1	2	—	1	j. v. u.
	Berde Pál bl.	3	3	3	3	3	4	4	1	3	—	1	o. i. u.
	Biró Elek izr.	2	2	3	3	2	4	3	2	2	—	1	j. v. u.
	Biró Móric izr.	3	3	3	3	3	3	4	3	3	—	1	„
	Boros András izr.	3	2	3	2	2	3	3	2	2	2	1	f. o. l.
10	Botár István	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1	1	„
	Csegezy Árpád	3	2	3	2	2	3	3	2	1	1	1	„
	Csegezy Gyula ism.	3	3	3	3	2	4	3	3	3	—	1	v. e. u.
	Fekete Tibor	2	3	3	3	3	4	3	1	3	—	1	j. v. u.
	Fodor Mózes bl.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
15	Fóris István Zoltán bl.	2	3	3	2	3	3	3	1	3	2	1	„
	Gidáli Kálmán izr.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1	„
	Hantz Jenő ref.	2	3	3	2	2	4	4	1	2	2	1	o. i. u.
	Hescheles Lajos izr.	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2	1	f. o. l.
	Hirsch Ernő izr.	2	3	3	2	2	3	2	3	3	—	1	„
20	Jakab Géza	1	2	2	2	1	3	2	1	2	2	1	„
	Jánossy Pál bl.	2	3	3	1	2	3	3	3	3	—	1	„
	Jeremiás Imre izr.	1	1	2	2	2	3	3	fm.	1	—	1	„
	Kerekes Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Kovács Béla ág. ev. bl.	2	2	2	3	2	3	3	3	3	—	1	„
25	László Jenő	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Létai István bl.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Lévay Árpád	3	3	4	3	3	4	4	2	2	1	1	o. i. u.
	Magyari Károly bl.	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	f. o. l.
	Molnár Imre izr.	2	3	3	2	1	3	1	3	2	—	1	„
30	Móricz András bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Sándor Pál r. kath.	2	2	3	2	1	3	2	1	2	—	1	„
	Sikó Dezső	3	2	2	2	3	4	3	1	2	2	1	j. v. u.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Szabó József bl.	2	2	3	1	3	3	3	3	3	—	1	f. o. l.
	Szigethy Csehi Imre	3	3	3	3	3	4	3	2	1	1	1	j. v. u.
35	Vajda Ákos bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	f. o. l.
	Wollheimer József izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	1	—	1	„
	Zsigmond József bl.	2	2	3	2	2	3	3	1	3	—	1	„

HARMADIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Vári Albert.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Adler Sándor izr.	1	1	3	1	2	2	3	3	2	1	—	1	f. o. l.
	Adorján Kálmán ref.	3	3	4	4	3	3	4	3	3	3	2	1	o. i. u.
	Ajtay Géza ref. bl.	3	3	4	3	2	2	3	2	3	3	—	1	j. v. u.
	Ádám Sándor bl.	3	3	4	4	2	2	3	3	2	2	2	1	o. i. u.
5	Biró Gábor bl.	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Csanády Lajos r. kath.	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	"
	Csegezy István bl.	1	2	3	3	2	2	3	3	1	2	—	1	"
	Csorba Miklós ref.	3	2	3	3	2	1	3	3	1	3	—	1	"
	Czirják Jenő ág. ev.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	1	—	1	"
10	Deák László bl.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2	1	"
	Ekárt Gábor bl.	2	2	3	3	2	2	3	3	2	1	1	1	"
	Fazakas Jenő bl.	3	3	4	4	2	3	3	3	2	2	—	1	o. i. u.
	Ferenczy Sándor bl.	2	2	3	3	1	1	3	3	2	2	—	1	f. o. l
	Fikker Sándor bl.	3	3	3	3	3	3	4	4	1	3	2	2	o i. u.
15	Fülöp Zoltán bl.	1	2	3	3	1	1	3	2	2	1	—	1	f. o. l.
	Gál Gyula	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	—	1	"
	Gálfalvi Géza bl.	1	1	2	3	2	1	3	2	1	2	1	1	"
	Gspann Károly	3	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	"
	Havas László izr.	3	3	4	3	2	3	4	3	2	2	—	1	o. i. u.
20	Havas Sándor izr.	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Iszlai István bl.	1	1	2	3	1	1	2	1	2	1	2	1	"
	Kalmár Ferenc izr.	3	2	2	3	1	1	3	1	2	1	—	1	"
	Kelemen Ernő bl	3	3	4	3	3	2	4	3	2	2	2	1	o. i. u.
	Kovács Elek bl.	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	1	1	f. o. l.
25	Lusztig Kálmán ism. izr.	3	3	3	3	1	2	3	2	3	3	—	1	"
	Márok János bl.	1	2	3	3	1	1	3	3	1	2	—	1	"
	Mihályfalvi Béla bl.	3	2	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	"
	Móricz Miklós ref. bl.	2	2	3	2	2	2	2	3	1	2	2	2	"
	Nagy Albert	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	—	1	"
30	Orbai Dénes bl.	3	3	4	4	2	2	4	4	2	3	—	1	o. i. u.
	Pálfi Antal bl.	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	—	1	f. o. l.
	Rázmán Mózes bl.	2	3	4	3	2	1	3	4	2	3	—	1	o. i. u.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Reichert Antal bl.	3	3	4	4	2	2	4	4	1	2	2	1	o. i. u.
Salamon Árpád izr.	4	2	3	3	2	3	3	3	3	3	—	1	j. v. u.
35 Schuster Viktor ág. ev.	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	—	1	f. o. l.
Schwartz Lajos izr.	1	2	3	3	1	2	3	3	1	2	—	1	„
Szabó Kálmán bl.	2	2	3	3	2	2	3	3	1	3	—	1	„
Sztupjár Tibor ág. ev.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	2	—	1	„
Tamás József bl.	2	3	3	3	2	1	3	3	2	3	—	1	„
40 Ürmösi Jenő	1	1	2	2	1	1	3	2	1	1	—	1	„
Zsigmond Ferenc bl.	2	3	3	3	1	2	3	3	1	3	—	1	„
Magántanuló:													
K. Nagy Ákos	3	3	3	4	1	1	3	4	—	—	—	—	o. i. u.
Kimaradt:													
Jánossy Ferenc bl.													
Betegség miatt nem osztályoztatott:													
Gál József													
Meghalt:													
Ajtay Gyula r. kath.													

NEGYEDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Dr. Kiss Ernő.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Antónya Sándor	2	3	3	3	1	2	2	1	2	1	1	1	f. o. l.
	Badóczy Béla bl.	2	2	2	3	1	2	3	2	2	3	—	1	„
	Badóczy Tamás bl.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	„
	Barabás Miklós bl.	2	3	3	3	1	2	3	3	1	2	1	1	„
5	Bartha Imre	2	3	3	3	2	3	3	3	fm.	2	—	2	„
	Bálint Lajos bl.	2	2	2	3	1	2	3	3	2	3	2	1	„
	Bede Vilmos	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	—	1	„
	Biró Kálmán bl.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	„
	Botár Gyula ism. bl.	1	3	3	3	2	1	2	3	1	3	—	1	„
10	Csiki Albert bl.	2	2	3	3	1	2	3	3	2	2	—	1	„
	Czupor András bl.	2	3	3	3	1	1	3	3	2	3	—	1	„
	Fazakas Sándor bl.	2	3	3	3	1	3	3	3	1	2	—	1	„
	Ferencz József bl.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	1	—	1	„
	Fertig Gyula izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	—	1	„
15	Gelei Gyula bl.	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Gergely Pál r. kath.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Grünwald Ernő izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	–	1	„
	Halmágyi Lőrinc bl.	2	3	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1	„
	Heller Sándor izr.	1	2	2	2	1	2	3	2	1	2	—	1	„
20	Katona Gyula r. kath.	3	3	3	3	1	4	4	3	1	1	1	2	o. i. u.
	Kádár Ferenc bl.	1	1	2	3	2	2	2	2	2	3	—	1	f. o. l.
	Kelemen Albert bl.	2	3	3	3	3	4	4	3	2	3	–	1	o. i. u.
	Kerekes Ferenc bl.	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	2	f. o. l.
	Létay Tibor bl.	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	2	1	„
25	Lévay Áron	2	3	3	3	1	3	4	4	2	2	1	1	o. i. u.
	Lőrinczi Endre	2	3	3	3	2	2	3	3	2	3	2	2	f. o. l.
	Lusztig Márton izr.	3	3	3	1	1	3	3	3	2	3	—	1	„
	Molnár Miklós bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Móricz Sándor ref. bl.	2	1	2	1	2	2	2	3	1	3	—	1	„
30	Nagy Zsigmond bl.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	„
	Orosz Ferenc r. kath.	2	1	2	2	1	2	2	2	2	3	—	1	„
	Pató József ref.	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Pálffy Ferenc bl.	1	1	2	2	2	2	3	2	1	1	1	2	f. o. l.
Pálffy József bl.	2	1	2	2	2	3	3	3	1	1	1	2	„
35 Péter Ferenc	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	—	1	„
Simon László izr.	2	1	2	1	1	2	2	1	3	2	—	1	„
Szathmári Győző	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
Szántner József r. kath.	3	3	3	3	2	3	4	3	1	3	—	1	j. v. u.
Szász Balázs bl.	2	2	2	3	2	2	3	2	1	3	—	1	f. o. l.
40 Szelle Zoltán r. kath.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	„
Szigethy Csehi Sándor	2	3	3	3	3	4	4	3	fm.	2	1	1	o. i. u.
Szilágyi Dezső bl.	1	2	3	3	1	1	3		3	2	2	1	f. o. l.
Ullmann Lajos	2	3	4	3	3	3	3		2	3	—	1	j. v. u.
Magántanuló:													
Bartha Lenke r. kath.	1		1	3	1	2	3	3	—	—	—	—	f. o. l.
Betegség miatt nem osztályoztatott:													
Sándor László r. kath.													

ÖTÖDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Sándor János.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Baconi Géza r. kath.	1	2	3	—	2	3	2	1	2	3	1	2	1	f. o. l.
	Balázs Ferenc	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	fm.	1	1	„
	Batiz Dénes ref.	1	1	1	2	—	—	2	1	1	2	1	1	1	„
	Bihacsi György r. kath.	3	3	3	—	3	4	3	3	3	4	3	3	1	o. i. u.
5	Breiner Viktor izr.	3	3	4	—	3	4	3	2	3	4	2	3	1	„
	Cutean Jenő g. kath.	2	3	2	3	—	—	1	2	2	3	1	2	1	f. o. l.
	Csegezi Dénes bl.	3	3	4	—	3	3	2	3	3	4	3	3	1	o. i. u.
	Csernátoni György ref.	3	3	4	—	3	4	4	1	2	4	2	3	2	„
	Csipkés Ferenc bl.	3	4	4	—	3	4	4	3	3	4	2	3	1	„
10	Czupor István bl.	2	3	3	—	2	3	3	2	2	3	2	3	1	f. o. l.
	Darkó Sándor	3	4	4	—	3	3	4	3	3	4	2	3	1	o. i. u.
	Darvas Ödön izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	1	f. o. l.
	Fodor Domokos bl.	1	1	3	3	—	—	2	2	2	3	1	2	1	„
	Graef Ferenc	2	3	3		3	2	3	2	2	3	2	3	1	„
15	Imreh József bl	2	3	3	—	2	2	3	2	3	4	2	3	1	j. v. u.
	Jobbágy Domokos bl.	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	3	1	f. o. l.
	Kappel Mihály izr.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	1	1	„
	Kásás Ernő ref. bl.	3	3	3	—	3	2	3	2	3	3	1	3	1	„
	Kovács R. László r. kath.	3	3	4	—	3	3	3	3	3	4	3	3	1	o. i. u.
20	László Gábor izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	fm.	1	1	f. o. l.
	Máyer László izr.	2	3	3	3	—	—	2	1	2	2	1	2	2	„
	Máthé Sándor bl	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1	„
	Máthé Zsigmond bl.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1	„
	Moldován Valér g. kel.	1	2	3	3	—	—	3	2	3	3	2	3	1	„
25	Nuszbaum Jenő izr.	1	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	3	1	„
	Pap Zoltán ref.	4	3	4	—	3	2	4	2	4	4	3	3	2	o. i. u.
	Pál Tamás bl.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	1	1	f. o. l.
	Perián Aurél György g. kel. bl.	2	3	3	—	2	2	3	2	3	3	1	3	1	„
	Singer József izr.	1	2	3	2	—	—	1	1	2	3	3	2	1	„
30	Sükösd András ref. bl.	2	3	3	3	—	—	1	3	3	3	1	3	1	„
	Székely András bl.	1	2	2	—	2	2	3	1	1	2	1	2	1	„
	Tabódy Zsolt r. kath	2	2	2	3	—	—	1	1	1	2	1	2	2	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Tokay István ref. bl.	3	3	3	—	3	3	3	2	3	3	1	3	1	,,
Urschitz Arthur	2	2	3	—	2	1	3	2	3	3	3	2	1	,,
35 Ürmössy Gábor	1	2	3	—	2	1	2	1	2	2	1	2	1	,,
Vajda Péter bl.	1	1	2	2	—	-	2	1	1	2	2	2	1	,,
Magántanuló:														
Kiss Gizella ref.	1	2	2	3	—	—	3	1	2	4				j. v. u.
Kimaradt:														
Gyöngyösi Márton bl.														

HATODIK OSZTÁLY.

Osztályfő.: ***Hidegh Mihály.***

A tannuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Balogh Pál bl.	2	2	3	—	1	3	3	2	2	3	1	3	—	1	f. o. l.
Bartha Vilmos bl.	2	3	3	—	2	2	3	2	3	3	2	2	2	1	„
Csorbits László r. kath.	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	2	3	—	1	„
Erdős László izr.	3	2	4	4	—	—	3	1	3	4	fm.	3	—	1	o. i. u.
5 Fabinyi László ág. ev.	2	2	3	3	-	—	3	1	1	3	1	3	—	2	f. o. l.
Feldmann József izr.	2	3	3	3	-	—	3	3	3	3	3	3	—	1	„
Gál Miklós	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	-	1	„
Gálfalvi István bl.	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	2	3	—	1	„
Havas József izr.	2	2	3	—	2	3	2	2	2	3	1	3	—	1	„
10 Kopp István	2	3	3	—	1	3	3	2	2	3	2	3	—	1	„
Lebovits Izidor izr.	1	1	2	3	—	—	1	1	3	3	2	3	—	1	„
Magyari Lőrinc bl.	2	3	4	—	3	3	3	3	4	4	2	3	—	1	o. i. u.
Pataki András bl.	1	2	3	3	—	—	2	1	1	3	1	2	2	1	f. o. l.
Páter Károly ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	—	1	„
15 Péter Sándor	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	„
Seiler Zoltán izr.	3	3	4	—	3	3	3	1	2	3	1	2	2	1	j. v. u.
Simon Zoltán ref.	1	2	3	3	—	—	3	1	2	3	fm.	2	1	1	f. o. l.
Szörtsei László r. kath.	2	3	3	—	3	3	1	3	3	4	1	3	2	1	j. u. v.
Szüts Ernő r. kath.	1	1	2	—	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	f. o. l
20 Wagner Salamon izr.	1	2	1	2	—	—	1	2	2	3	2	3	2	1	„
Weress Dániel bl.	3	3	4	—	3	3	4	3	3	4	1	3	—	1	o. i. u.
Katonák:															
Kovács Pál bl.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
Ósváth Márton bl. ism	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	„
Vernes Gyula bl.	2	3	3	—	2	2	3	1	2	3	1	3	—	1	„
Magántanuló:															
Kádár Ferenc															

HETEDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Dr. Varga Béla.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Egészségtan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Ajtay Miklós r. kath.	2	3	1	1	—	–	1	1	2	2	2	2	1	—	1	f. o. l.
Balázs Ernő	2	3	3	2	—	—	3	3	3	3	2	2	2	1	1	„
Barabás Béla bl.	2	3	3	—	1	1	3	2	3	3	2	1	3	—	1	„
Borsai Imre izr. bl.	3	3	3	—	1	3	2	1	3	3	2	1	2	1	1	„
5 Darkó Gábor bl.	1	2	2	—	1	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1	„
Gálfi Jenő	2	3	3	—	2	2	3	1	2	3	2	1	3	—	1	„
György István izr.	1	1	1	1	—	–	1	1	2	1	2	1	1	–	1	„
Lusztig Lajos izr.	2	2	2	2	—	—	1	2	3	2	3	fm.	2	—	1	„
Magyari Mihály ref.	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	„
10 Rettegi István ref. bl.	2	2	2	—	1	3	1	1	3	3	2	1	3	—	1	„
Ürmössy Géza	2	2	3	—	1	2	3	1	2	2	1	1	3	—	1	„
Vajda András bl.	1	1	2	1	-	—	1	1	1	2	1	1	1	—	1	„
Katonák:																
Csombor Jenő ref.	2	3	3	—	2	3	3	1	3	3	2	2	3	2	1	f. o. l.
Fischbein Ernő izr.	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	3	-	2	„
15 Hant Zoltán r. kath.	3	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	„
Simándi Zsigmond bl.	1	2	2	1	—	—	1	1	2	3	2	2	2	2	2	„
Suchi Dezső r. kath.	3	3	3		2	3	3	1	3	3	2	1	3	2	1	„
Székely Tibor bl.	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	1	3	2	1	„
Thiering Richárd ág. ev.	1	1	1	--	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
20 Tóth István bl.	2	2	3	3	—	-	2	2	3	3	2	1	2	2	2	„
Magántanulók (katonák):																
Balogh Miklós	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	f. o. l.
Baranyai Lőrinc	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
Csép Miklós	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
Csongvai József	2	2	2	3	—	—	2	2	3	3	3	—	—	—	—	„
25 Fodor Lőrinc	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
Halmágyi Tamás	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Egészségtan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Kerekes István	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	f. o. l.
Máthé Emil	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
Sztupjár Károly ág. ev.	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
30 Ütő Endre	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—	„
Magántanulók:																
Száva Mária r. kath.	—	2	4	3	—	—	3	2	3	3	2	—	—	—	—	j. v. u.
Vrannai Erzsébet ref.*	1	3	2	3	—	—	2	1	3	2	2	—	—	—	—	f. o. l.
Wellmann Hilda r. k.	2	3	3	—	2	3	2	3	2	3	2	—	—	—	—	„
Pásztor József ref.																
35 Stein Adolf izr.																

* VI—VII. o. összevont vizsg.

NYOLCADIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Kovács Kálmán.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet
	Brunner Jenő izr.	1	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1
	Fodor Miklós bl.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	fm.	3	2	1
	Lászlóczky Péter	2	3	3	—	2	1	3	2	3	3	3	2	3	—	1
	Rosmann Jenő izr.	1	2	1	1	—	—	1	1	1	3	1	1	2	2	1
5	Szántner Lajos r. kath.	3	3	3	—	2	2	3	3	3	3	3	2	3	—	1
	Tokay László ref. bl.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	1	—	1
	Ullmann Ferenc	2	3	3	3	—	—	3	3	1	3	3	2	3	—	1
	Zajátz Lajos r. kath.	3	3	3	—	2	2	3	3	3	3	3	2	3	—	1
	Katonák:															
	V. Ajtay János ref. bl.	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	1	2	1	1
10	Csegezy Kálmán bl.	2	2	3	—	2	3	2	2	3	3	3	1	2	1	1
	Dániel Elemér r. kath.	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
	Deniflée Imre r. kath.	2	3	3	2	—	—	2	2	2	3	2	1	2	—	1
	Filep Ferenc bl.	2	3	2	—	1	1	3	2	2	3	3	1	1	1	1
	Frank Gyula izr.	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	1	1	1	1
15	Frank-Kiss István bl.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Kisgyörgy Endre bl.	2	3	2	—	2	2	3	2	3	3	3	1	3	2	1
	Kocsiss Dezső r. kath.	3	3	3	—	2	2	3	3	3	3	3	2	3	—	1
	Kún (Kohn) József izr. bl.	3	3	2	2	—	—	3	2	3	3	3	2	2	—	1
	Nagy Károly bl.	1	1	2	—	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	1
20	Péter János	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Retezár Menyhért r. k.	1	1	1	2	—	—	2	1	1	3	2	1	1	1	1
	Szász István bl.	1	1	2	1	—	—	3	1	2	2	2	1	1	1	1
	Magántanulók (katonák):															
	Bornemisza József ref.	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—
	Csécs Sándor bl.	2	3	2	3	—	—	2	2	3	3	3	—	—	—	—

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet
25 Daly Dezső r. kath.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—
Gelei Kálmán bl.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—
Gyulai Ferenc bl	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	—	—	—	—
Lőrinczi József	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—	—	—
Rettegi Sándor ref.	2	3	3	—	3	3	2	3	3	3	3	—	—	—	—
30 Vaska István	2	3	2	3	—	—	2	3	3	3	3	—	—	—	—
Magántanulók:															
Mózes Aranka izr.	2	2	3	—	2	3	2	3	2	3	2	—	—	—	—
Theodorovics Julianna Irén* ref.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
Vóda Ilona g. kath.	1	1	3	2	—	—	3	3	1	2	3	—	—	—	—
Meghalt:															
Gábor József bl.															

* VII—VIII. o. összevont vizsg. Egészségtan 1.

Előkészítő tanfolyam.

A Vallás- és közoktatásügyi Miniszter 1916. évi május hó 10-én kelt 40962/V. sz. rendelete értelmében szervezett előkészítő tanfolyamon résztvett ès a VIII. osztályról vizsgálatot tett tanulók:

	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög p. irod.	Görög p. rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Filozófiai propedeutika
Ajtay János	3	3	3	3	—	—	3	3	2	2	3
Antal Géza	3	2	2	2	—	—	2	2	2	2	3
Balogh Miklós	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Baranyai Lőrinc	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	3
Boınemisza József ref.*											
Csehy Árpád	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Csécs Sándor*											
Csép Miklós	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	2
Csombor Jenő ref.	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3
Daly Dezső* r. kath.											
Fischbein Ernő izr.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Halmágyi Tamás	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Hant Zoltán r. kath.	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3
Kerekes István	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Lőrinczi József*											
Májay Ferenc	3	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Máthé Emil	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Nagy Márton	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Simándi Zsigmond	2	3	2	3	—	—	2	3	3	3	3
Székely Tibor	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3
Sztupjár Károly ág. ev.	1	3	2	—	2	2	3	3	3	3	3
Suchy Dezső r. kath.	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	3
Thiering Richárd ág. ev.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1
Tóth István	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3
Ütő Endre	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3

* A csillaggal jelzett tanulók a V. K. M. 1916. évi 14090/V. sz. rendelete alapján az előkészítő tanfolyam szervezése előtt tettek magánvizsgálatot. Osztályozásukat l. a VIII. o.-nál.

XIII. FEJEZET.

A tanulók statisztikája.

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.

Nyilvános tanulók: Felvétetett	Nyilvános tanulók, az iskolai év folyamán: magántanuló lett	önként kimaradt	tanács folytán távozott	kizáratott	következtében meghalt: betegség	baleset	öngyilkosság	A juniusi ill. májusi osztályvizsgálatról elmaradt	Junius, ill. május hóban osztályvizsgálatot tett	Pótló osztályvizsgálatot tett	Összesen osztályvizsgálatot tett	Magántanulók: Felvétetett: fiú	leány	Osztályvizsgálatot tett: fiú	leány
288	8	3	—	—	2	—	—	2	273	—	273	44*	9	40	9

2. A felvett és a vizsgát tett tanulók száma osztályonként.

	Osztály: I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Felvétetett:									
Nyilvános tanuló	51	37	44	44	37	24	24	27	288
Magántanuló: fiú . . .	—	—	1	—	—	1	12	30	44
Magántanuló: leány . .	1	—	—	1	1	—	3	3	9
Osztályvizsgálatot tett:									
Nyilvános tanuló	50	37	41	43	36	24	20	22	273
Magántanuló: fiú . . .	—	—	1	—	—	—	10	29	40
Magántanuló: leány . .	1	—	—	1	1	—	3	3	9

* Ebből 18 katonai szolgálatot teljesítő tanuló évközben tett vizsgálatot, 21 pedig az előkészítő tanfolyamon vett részt.

A felvett tanulók közül más iskolából jött: a II. o.-ba 3, a III. o.-ba 3, az V. o.-ba 11, a VI. o.-ba 2, a VII. o.-ba 1, összesen 20.

3. A felvett nyilvános tanulók megbetegedései s az igazgatói és tanárkari megróvások száma.

A könnyű, nem fertőző megbetegedések száma . .	103
A sulyos, nem fertőző megbetegedések száma . .	2
A fertőző (esetleg járványos) megbetegedések száma	1
Az igazgatói megróvások száma	4
A tanárkari megróvások száma	2

4. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása kor szerint, osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános- és magántanulók közül														
	1906-ban	1905-ben	1904-ben	1903-ban	1902-ben	1901-ben	1900-ban	1899-ben	1898-ban	1897-ben	1896-ban	1895-ben	1894-ben	1893-ban	1891-ben vagy még korábbi évben
	született														
I.	2	27	14	5	3										
II.		1	18	14	4										
III.			2	15	16	7	2								
IV.					14	22	8								
V.					4	19	8	6							
VI.						1	14	5	4						
VII.								12	8	10	3				
VIII.								2	37	9	4	1	1		
Összesen	2	28	34	34	41	49	32	25	49	19	7	1	1		

5. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása honosság és szülők (gyámjuk) állandó lakhelye szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül magyarországi illetőségű volt 321. Külföldi honos volt 1.

Azon tanulók száma, kiknek szülője (gyámja) állandóan ugyanazon községben (az iskola székhelyén) lakott: 132, a magyar anyaország más törvényhatóságában 189, Ausztriában 1.

6. Az osztályvizsgálatot tott nyilvános- és magántanulók megoszlása törvényhatóságonként szülők (gyámjuk) magyarországi állandó lakhelye szerint.

Vármegyék: Abauj-Torda 1, Bars 1, Bereg 1, Békés 2, Beszteıcenaszód 4, Bihar 3, Brassó 2, Csík 2, Fogaras 1, Györ 1, Háromszék 11, Hunyad 6, Kisküküllő 12, Kolozs 28, Krassószörény 1, Mzrostorda 22, Nagyküküllő 10, Szeben 1, Szilágy 1, Szolnokdoboka 7, Tordaaranyos 49, Udvarhely 7, Ugocsa 1.
Városok: Arad 1, Budapest 2, Kolozsvár 132, M.-vásárhely 2.

7. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása a tandijfizetés szempontjából, a jutalmazott tanulók száma, az elengedett tandíjak összege s a jutalmak értéke.

Az egész tandíjat befizette	176
Részben díjmentes volt	69
Egészen díjmentes volt	37
Jutalomban részesült	74
Az elengedett tandíj összege	K 3100·—
A kiosztott jutalmak értéke	K 606·90

8. Az osztályvizsgálatot tett nyilv.- és magántanulók megoszlása szülőik (gyámjuk) foglalkozása szerint.

Nagybirtokos, nagybérlő (1000 holdon felül)	4
Középbirtokos és bérlő (100—1000 hold)	11
Kisbirtokos, kisbérlő (100 holdon alul)	44
Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő-napszámos)	—
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	1
Gazdasági tisztviselő	16
Egyéb gazdasági segédszemély (földmíves-napszámos, gazdasági cseléd)	1
Nagyiparos, bányavállalkozó	—
Kisiparos, bánya-kisvállalkozó	33
Ipari vagy bányászati tisztviselő	5
Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás)	4
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	4
Kiskereskedő, kisvállalkozó	26
Kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, posta stb.) tisztviselő	43
Egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)	6
Köztisztviselő és közhivatalban alkalmazott díjnok	39
Pap, tanár, tanító	41
Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmazott segéd, irnok stb.)	17
Közhivatalban alkalmazott v. másféle értelmiségi altiszt v. szolga	1
Katonatiszt	3
Katona altiszt	—
Különböző v. közelebbről meg nem nevezett foglk. ágakban dolgozó napszámos	—
Nyugdíjas v. jövedelméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)	17
Magánzó, eltartásos	6
Egyéb és ismeretlen foglalkozású	—
Árvaházi, szeretetházi tanulók	—
Összesen	322

9. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása vallás, anyanyelv és nyelvismeret szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók összes száma	unitár.	lat. szert. r. kath.	gör. szert. r. kath.	örm. szert. r. kath.	ref.	ág. ev.	gör. keleti	izr.	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	A magyar anzanyelvű tanulók közül: csak magyarul tudott	más nyelvet is tudott	németül is tudott	tótul is tudott	oláhul is tudott	ruthénul is tudott	horvátul is tudott	szerbül is tudott	olaszul is tudott	egyéb hazai nyelven is tudott
322	182 56·52%	34	3	1	29	14	2	57	—	317	1	4	—	—	—	—	—	267	55	28	1	37	—	—	—	—	—

10. Ismétlők, a görögpótló tárgyak tanulói, magaviselet és mulasztás osztályonkint.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett										
	nyilvános és magántanulók közül		nyilvános tanulók								
			közül							által	
	ismétlő volt	a görögpótló tárgyakat tanulta	magaviseletből				egy órát sem mulasztott	csak igazoltan mulasztott	igazolatlanul mulasztott	igazoltan mulasztott órák száma	igazolatlanul mulasztott órák száma
			1	2	3	4					
I.	1	—	46	4	—	—	6	40	4	1547	9
II.	1	—	37	—	—	—	4	26	7	1942	8
III.	1	—	39	2	—	—	7	34	—	1273	—
IV.	1	—	37	6	—	—	12	23	8	1280	13
V.	—	18	32	4	—	—	3	31	2	1425	28
VI.	1	14	23	1	—	—	4	20	—	734	—
VII.	—	15	17	3	—	—	—	7	13	1096	33
VIII.	—	24	22	—	—	—	—	22	—	769	—
Összesen	5	71	253 = 92·67%	20 = 7·33%	—	—	36	203	34	10066	91

11. Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közül minden rendes tárgyból jeles	minden rendes tárgyból legalább jó	minden rendes tárgyból legalább elégséges	egy rendes tárgyból elégtelen	két rendes tárgyból elégtelen	több rendes tárgyból elégtelen	nyilvános tanulók közül az egészségtant	angolt	franciát	kézimunkát	éneket	műéneket	szabadkézi rajzot	gyorsírást	vívást	zenét	céllövést
							mint rendkívüli tárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta										
I.	6	9	20	4	6	5	—	—	—	—	—	13	—	—	—	1	—
II.	3	6	18	7	2	1	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—
III.	—	5	25	2	7	3	—	—	—	—	—	11	—	—	1	2	—
VI.	2	8	28	2	4	—	—	—	—	—	—	15	—	—	9	2	—
V.	—	9	18	2	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—
VI.	—	4	15	2	1	2	—	—	—	—	—	6	—	—	5	2	—
VII.	1	5	26	1	—	—	20	3	—	—	—	8	—	—	2	—	—
VIII.	4	4	45	—	—	—	—	3	—	—	—	12	—	—	—	—	—
Összesen	16	50	195	20	23	16	20	6				80			21	11	
	4·97%	15·53%	60·56%	6·21%	7·14%	4·97%											
				59 = 18·32%													

XIV. FEJEZET.

Érettségi vizsgálatok.

1. Az 1914/15. isk. évben tartott rendes érettségi vizsgálaton javító vizsgálatra utasított 4 tanuló vizsgája szept. 6-án tartatott Kozma Ferenc isk. felügyelő gondnok elnöklete mellett dr. Boros György kormányképviselő jelenlétében. Érettnek nyilvánittatott: Elián Márton, Gálfalvi Géza és Mihalik Kálmán. Dec.-ben tartandó másodszori javító-vizsgálatra utasíttatott Hadnagy József, aki a dec. 3-án tartott vizsgán szintén érettnek nyilváníttatott.

2. A V. K. M. 1916. évi 48230/V. sz. rendelete alapján érettek-nek nyilváníttattak: *jelesen:* Frank Gyula, Frank-Kiss István és Péter János; *jól:* Nagy Károly, Retezár Menyhért, Szász István; *érettek-nek:* Dániel Elemér, Deniflée Imre, Filep Ferenc, Kún (Kohn) József, Kocsiss Dezső és Kisgyörgy Endre.

3. Az 1915/16. isk. évi rendes érettségi vizsgálat írásbeli részét máj. 15—17. napjain, szóbeli részét jún 5—6. napjain tartottuk meg. A vizsgálóbizottság elnöke Kozma Ferenc, tagjai báró Petrichevich-Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnokok, Máté György kormányképviselő és a tanárok voltak. Vizsgálatra jelentkezett 9 nyilvános, 3 magántanuló (leány).

Az írásbeli dolgozatok tételei:

Magyar nyelv és irodalomból: Mire tanít irodalmunk története a mai nagy küzdelemben? (Szempontok: nemzeti öntudat; multunk dicsőítése költői alkotásokban; harci dicsőség és csataképek; lelkesedés; kötelességteljesítés.)

Latin nyelv és irodalomból: Cic. Pro. Marcello C. 3.

Mennyiségtanból: a) *Algebrából:* Valamely számtani sor ötödik és tizenharmadik tagjának összege 138; harmadik és huszonegyedik tagjának viszonya 3: 17. E sor hány tagjának összege tesz 9588-at?

b) *Geometriából.* Egy háromszög oldalai a következő egyenleteknek tesznek eleget: $b : c = 1 : 2$, $a^2 + b^2 = 369$, $a^2 - b^2 = 81$; mekkorák a háromszög oldalai és szögei, a területe, érintő köreinek sugarai és a körülírt kör sugara?

Az írásbeli vizsgálat eredménye:

Magyarból	3 jeles,	4 jó,	4 elégséges,	1 elégtelen.
Latinból	3 „	1 „	7 „	1 „
Mennyiségtanból	2 „	1 „	6 „	3 „

Az írásbeli dolgozatokat legalább elégséges eredménnyel elkészítette 7, szóbelire bocsáttatott 12.

A szóbeli vizsgálaton érettnek nyilváníttatott mind a 12. *Jelesen*: Tokay László, Theodorovics Juliánna. *Jól*: Rosmann Jenő. *Érettnek*: Brunner Jenő, Fodor Miklós, Lászlócky Péter, Szantner Lajos, Ullmann Ferenc, Zajátz Lajos, Mózes Aranka, Vóda Ilona, Csegezy Kálmán.

Báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr már évek hosszú sora óta adni szokott 200 K jutalmát — miként a tavaly — arra való tekintettel, hogy a tanulók egyrésze a 2. pontban említett miniszteri rendelet értelmében katonai szolgálatra való bevonulás miatt érettségit nem tett — ez évben is katonai célra fordította.

4. A V. K. M. úr 40962. és 56972. sz. rendeletei alapján máj. 25-től jún. 25-ig *előkészítő tanfolyamot* rendeztünk. Erre a tanfolyamra jelentkeztek: *VIII. osztályt végzettek*: (a V. K. M. 1916. évi 14090. sz. rendelete alapján): Bornemisza József tizedes, Csép Sándor tizedes, Daly Dezső tizedes, Lőrinczi József főtüzér.

VII. osztályt végzettek: H. Ajtai János hadapródjelölt, Antal Géza tizedes, Balogh Miklós hapapródjelölt, Baranyai Lőrinc hadapródjelölt, Csehi Árpád hadapród, Csép Miklós tizedes, Csombor Jenő, Fischbein Ernő, Halmágyi Tamás tizedes, Hant Zoltán, Kerekes István tizedes, Májai Ferenc hadapródjelölt, Máthé Emil hadapródjelölt, Nagy Márton hadapródjelölt, Simándi Zsigmond, Székely Tibor, Sztupjár Károly, Szuchy Dezső, Thiering Richárd, Tóth István, Ütő Endre őrvezető; összesen 25-en.

A tanfolyamra — jól kiakarván használni a rendelkezésre álló rövid időt — kezdetben naponként 7—12, d. u. 3—5-ig 7 órát vettünk fel; de nemsokára azt tapasztaltuk, hogy ez túlságos követelés a felfogó agyvelővel szemben s jún. 8-tól kezdve az órákat

d. e. tartottuk 7—12-ig, naponként 5-öt. Kezdetben az egész tanfolyamra 154 órát tűztünk ki a következő részletezés szerint: vallás 3, magyar 23, latin 18, görög 9, pótló irodalom 4, rajz 4, német 6, történet 24, természettan 26, mennyiségtan 22, filozófia 8, összesen 154. Később ez óraszámokat így redukáltuk: vallás 3, magyar 23, latin 18, görög 4, pótló irodalom 2, rajz 4, német 4, filozófia 8, történet 19, természettan 21, mennyiségtan 16, összesen 122.

A tanfolyamon szerzett tapasztalataink azt bizonyítják, hogy ez a tanfolyam sem szolgálja kellően a célt. Lehetetlen ugyanis azt kivánni, hogy amit az elme rendes körülmények között 10 hónapi erős munkával sajátít el, azt a háború kedveért most egy hónap alatt megemésszе, még pedig a VII. o.-nál az egyévi erős munkában már teljesen kifáradt elme. Az érettségi vizsgálat tárgyaiból kaptunk olyan a milyen feleleteket, ellenben a többi tárgyakból szánalmas járatlanságot bizonyítottak. Különben a VII o.-t végzett, besorozott tanulóknak e tanfolyamra bocsátását véleményünk szerint semmi sem igazolja.

A németek ezt is jobban csinálták, mint mi. Ők a *háború után* fognak az utolsó évfolyam részére *félévi,* az utolsóelőtti évfolyam részére *egész évi* tanfolyamot rendezni. Jobb lett volna nálunk is így intézkedni.

XV. FEJEZET.

Ösztöndíjak, segélyezés, jutalmak, pályadíjak.

Ösztöndíjak.

Konviktusi ösztöndijak:[1]

300 kor. kedvezményben részesültek: Máthé Kálmán I, Benkő Gyula II, Magyari Károly II, Gálfalvi Géza III, Kelemen Ernő III, Máthé Zsigmond V, Pál Tamás V. Darkó Gábor VII és Frank-Kiss István VIII. o. tanulók.

225 kor. kedvezményben: Antal Géza* VIII, Szász István VIII. o. t. Biró István, Máthé Lajos és Pap Ferenc papnövendékek.

150 kor. kedvezményben: Benedek János 3 el. Ekárt Andor, Ferencz József, Kovács Dezső, Nagy Ferenc, Szentpály Kálmán, Szinte Vilmos, Máthé László I., Fóris István Zoltán, Vajda Ákos II., Deák László, Fazakas Jenő, Iszlai István, Jánossy Ferenc III., Fazakas Sándor, Bálint Lajos, Csiki Albert, Ferencz József, Pálffy Ferenc, Pálffy József IV., Máthé Sándor V., Bartha Vilmos VI., Vajda András VII., Filep Ferenc VIII. o. tanulók, Biró Lajos, Gombási János, Gyulai Árpád, Katona József, Kiss Jenő, Kozma Béla, Orbók Gyula, Bartók Zuárd, Pál Dénes, Vári Domokos, Weress Béla, Dézsi Gábor, Fekete Lajos, Kovács Béla papnövendékek.

120 kor. kedvezményben: Tarcsafalvi Zoltán papnövendék.

75 kor. kedvezményben: Jánossy Pál II., Ekárt Gábor, Fülöp Zoltán, Gál József, Kovács Elek III., Kelemen Albert, Nagy Zsigmond IV., és Vajda Péter V. o. tanulók.

[1] Minthogy a konviktusi dijat fel kellett emelni, az alapítványok kamatja nem futja a kedvezményeket s ezért az ösztöndíjakat alapítványok szerint nem tudjuk kimutatni.

* Évközben változás történt.

60 kor. kedvezményben: Létay István, Móric András II., Gálfalvi István VI. o. tanulók.

A megszünt tordai gimnáziumból származott alapok és vagyonból 300 kor. kedvezményben részesültek: Gelei Endre I., Biró Gábor III., Pálfi Antal III., Barabás Miklós, Gelei Gyula IV., Jobbágy Domokos V., Barabás Béla VII,, Simándi Zsigmond VII., Gyulai Ferenc* VIII. o. tanulók.

225 kor. kedvezményben: Székely Tibor* VII. o. tanuló.

150 kor. kedvezményben: Benczédi Ferenc, Csongvai Mózes, Nagy Domokos I., Baranyai Elek, Badoci Árpád, Fodor Mózes, Létay István, Móricz András, Szabó József, Zsigmond József II, Ferenczi Sándor, Rázmán Mózes, Tamás József, Zsígmond Ferenc III., Badoci Béla, Badoci Tamás, Biró Kálmán, Halmágyi Lőrinc, Létay Tibor, Szász Balázs, Szilágyi Dezső IV., Cupor István,* Fodor Domokos V., Balog Pál,* Vernes Gyula VI, Fodor Lőrinc,* Tóth István VII. és Fodor Miklós VIII. o. tanulók.

75 kor. kedvezményben: Cupor András IV., Gábor József* VIII. o. tanulók.

Évközben elveszített, vagy katonai szolgálatra való berukkolás miatt megszünt kedvezményekből kaptak *75. kor. kedvezményt*: Csongvai Mózes, Osváth Árpád I., Szabó Kálmán, Márok János III., Cupor András és Kádár Ferenc IV. o. tanulók.

Konviktusi segélyben részesültek:

18 papnövendék és 3 internátusi felügyelő	3615 K
1 elemi iskolai tanuló ...	150 „
86 gimn tanuló ...	13955 „
Összesen ...	17720 K

Másféle ösztöndíjak:

1. *Erdélyi kincstári ösztöndijat* kaptak fejenként évi 120 K értékben Simándi Zsigmond VII., Péter Sándor VI., Gelei Gyula IV., Kerekes Ernő II. o. t., összesen 480 K értékben.

2. *Özv. Ferencz Albertné, szül. Cs. Sebes Lujza alapitvány* (453·29)[2] 14 K évi kamatát nem lehetett kiadni, mert nem volt a feltételeknek megfelelő marosvásárhelyi árva fiu.

* Évközben változás történt.

[2] Az alapìtványok után zárójelben következő összeg az alapítványnak 1915. évi dec. 31. tőkéjét jelenti.

3. *A pénzügyminiszter* 1907—74044. sz. rendeletével Szüts Ernő VI. o. t.-nak a jövedéki birság-alapból 300 K ösztöndíjat utalványozott.

4. *Nemes Jettim József alapitványának* igazgatósága Fank-Kiss István VIII. o. t.-nak évi 120 K árvadíjat adományozott.

5. *Br. Győrffy Rozália alapitványának* (20000 K), amely 1913. jan. 1-vel lépett életbe, kamatait nyerte az alapítványozó rendelkezése értelmében Végh József I. g. o. és Molnár Miklós IV. g. o. t. Értéke 800 K.

6. *Berde-családi ösztöndijat* (63378·04) kaptak Márkos György orvostanhallgató 480 K, Berde Pál II. g. o. t. 400 és laborfalvi Berde Gábor 1. el. o. t. 200, összesen 1080 K értékben.

7. *Nyegrucz Fekete János alapitványából* a balázsfalvi érseki konzisztoriumtól évi 120 K. ösztöndíjat élvezett Vóda Ilona VIII. o. magántanuló.

8. *Erdődi gróf Pálffy János-féle ösztöndijat* a V. K. M. úr 1915. ápr. 29-én kelt 38870. sz. rendeletével Gál Miklós VI. o. t.-nak adományozta. Értéke 700 K.

9. *A milleniumi találkozók alapjából* 5—5 K ösztöndíjat nyertek az alapítványtevők fiai: Gálfi Jenő, Borsai Imre, Vajda András VII., Vajda Péter V. és Ákos II. o. t.

10. Vajda András VII., Péter V. és Ákos II. o. t. az *államerdészeti gyermeknevelési alap* intéző bizottságától havi 20—20 K, Szentpály Kálmán I. o. t. ugyanonnan a földmivelésügyi miniszter úr 1915—106084. sz. intézvénye alapján évi 400 K. segélyt kaptak, összesen 1000 K értékben.

11. Kelemen Albert IV. és Ernő III. o. t. a *marosszéki havas alapból* Marostorda vm. törvényhatóságától évi 150 K. tanulmányi segélyt élveztek.

12. *Ifj. Hadházi József emlékalapból* (623·26) az alapítólevél értelmében 20 K ösztöndíjat kap az osztálytársak szavazata alapján Iszlai István III. o. t.

13. *Dr. Nagy Károly emlékalapitvány* (2443·50) 80 K kamatját nem volt kinek kiadni.

14. *Az 1887-ben végzett osztálytársak alapitványából* (957·13) az alapító-levél értelmében 10—10 K. ösztöndíjat kapnak az alapítványtevők fiai: Máté Lajos III. pn. és Kálmán I. o. t., Gál Miklós VI. és Gál Gyula III. o. t.

15. *Az 1888-ban végzett osztálytársak alapitványából* (504·40) az alapító-levél alapján 16 K ösztöndíjat kap az alapítók egyikének ífa, Ekárt Andor I. o. t.

16. *Az 1889-ben végzett osztálytársak alapitványából* (1136·—) az alapító-levél értelmében 13—13 K ösztöndíjat kapnak az alapítóknak fiai: Biró Kálmán IV. és Biró Gábor III. o. t.

17. *Rázmán Mózes emlékalap* (246·95) 8 K kamatját kapja Rázmán Mózes III. o. t.

Segélyezés.

1. *A segélyző alapból* kifizettük 4 tanuló tornadresszét 32 K, könyvet vettünk 12 tanulónak 49 K 68 f., cipőt 2 tanulónak 48 K értékben.

2. *Könyvtári dijban* elengedtünk 13 tanulónak 20 kt.

3. V—VIII. o. gimn. tanulók 27-en kaptak *alsóbb osztályúak tanitásáért* (priváta) 3536 K-t., papnövendékek 10-en 2372 K-t, egy egyetemi hallgató 90 K-t, összesen 38-an 5998 K-t.

4. *Iskolai díjakból a következő összegeket engedtük el*: Bencédi Ferenc I. 20 K, Csongvai Mózes I. 40, Ekárt Andor I. 20, Ferencz József I. 40, Ferenczi János I. 20, Gál Antal Béla I. 20, Gelei Endre I. 40, Inczeffy Gábor I. 20, Kardos Béla I. 40, Kovács Dezső I. 20, Máthé Kálmán I. 40, Máthé László I. 20, Nagy Domokos I. 20, Nagy Ferenc I. 20, Nagy Károly I. 20, Osváth Árpád I. 20, Sárdi Ákos I. 20, Szentpály Kálmán I. 20, Szinte Vilmos I 20, Varga Zoltán I. 40, Badoci Árpád II. 40, Baranyai Elek II. 80, Csegezy Árpád II. 20, Fodor Mózes II. 20, Fóris István Zoltán II. 20, Jánossy Pál II. 20, Kerekes Ernő II. 20, Létai István II. 40, Lévay Árpád II. 20, Magyary Károly II. 20, Móricz András II. 20, Szabó József II. 20, Sz. Csehy Imre II. 20, Zsigmond József II 40, Biró Gábor III. 60, Deák László III. 20, Fazakas Jenő III. 40, Ferenczi Sándor III. 20, Fülöp Zoltán III. 20, Gál József III. 20, Gálfalvi Géza III. 20, Iszlai István III. 20, Jánossy Ferenc III. 20, Kelemen Ernő III. 20, Kovács Elek III. 20, Márok János III. 40, Nagy Albert III. 40, Orbai Dénes III. 20, Pálfi Antal III. 20, Rázmán Mózes III. 60, Szabó Kálmán III. 20, Sztupjár Tibor III. 20, Tamás József III. 60,

Ürmösi Jenő III. 40, Zsigmond Ferenc III. 40, Antónya Sándor IV. 20, Badoci Béla IV. 40, Badoci Tamás IV. 40, Barabás Miklós IV. 80, Bálint Lajos IV. 40, Biró Kálmán IV. 60, Cupor András IV. 20, Fazakas Sándor IV. 40, Ferencz József IV. 20, Gelei Gyula IV. 40, Halmágyi Lőrinc IV. 40, Kelemen Albert IV. 20, Létay Tibor IV. 40, Lévay Áron IV. 20, Lőrinczi Endre IV. 20, Pató József IV. 20, Pálffy Ferenc IV. 40, Pálffy József IV. 40, Péter Ferenc IV. 20, Szász Balázs IV. 40, Szigethy Cs. Sándor IV. 20, Szilágyi Dezső IV. 20, Kádár Ferenc IV. 80, Cupor István V. 20, Fodor Domokos V. 20, Graef Ferenc V. 20, Jobbágy Domokos V. 40, Máthé Sándor V. 20, Máthé Zsigmond V. 20, Pál Tamás V. 20. Székely András V. 20, Balog Pál VI. 20, Bartha Vilmos VI. 20, Gálfalvi István VI. 20, Magyari Lőrinc VI. 20, Pataki András VI. 20, Péter Sándor VI. 20, Vernes Gyula VI. 20, Kovács Pál VI. 20, Barabás Béla VII. 80, Darkó Gábor VII. 20, Fodor Lőrinc VII. 20, Székely Tibor VII. 40, Sztupjár Károly VII. 20, Tóth István VII. 40 Fodor Miklós VIII. 40, Frank-Kiss István VIII. 40, Gábor József VIII. 20, Gyulai Ferenc VIII. 20, Péter János VIII. 20, Szász István VIII. 20. *Összesen 106 tanulónak 3100 K.*

5. Á. dr. Kiss Ernő tanár a harctérről 40 K-t küldött két olyan szegénysorsú tanuló segélyezésére, akiket a háború érzékenyen sújtott. Ez összeget kapják egyenlően megosztva Tamás József III. és Kádár Ferenc IV. o. t.

Jutalmak.

Az évzáró ünnepélyen, május 31-én, a következő jutalmakat osztottuk ki:

a) *Alapítványokból.*

Gyöngyössy István VII. o. t. alapjából 30 K jutalmat nyer Vajda András VII. o. t. Az idén lépett életbe.

1. *A Fehér Márton szépírási alapból* (587·60); a) 4 K jutalmat nyer Darkó Gábor VII., 2 K-t Molnár Miklós IV. o. tanuló.

b) A volt tordai gimnázium ugyanilyen célú és rendeltetésű alapjából 2 K-t nyer Botár Gyula IV. o. t.

2. *Ilosvay Lajos alapitványa* (245·83) 40 K kamatját Péter János VIII o. t., mint aki a középiskolában a természettudományokat legjobb eredménnyel tanulta.

3. *A Lászlóczky Péter alapból* (507·29) jeles tanulásért és jó magaviseletért 5—5 K jutalmat nyer Létai István I. és Máté Zsigmond V. o. t.

4. *A Magyary Árpád alapból* (379·39) a márc. 15-én tartott iskolai ünnepen a nap jelentőségét méltató beszédért 15 K jutalmat nyer Frank-Kiss István VIII. o. t.

Mikó Imre emlékalapitvány (483·45) 15 K kamatját jutalmul nyeri Gergely Pál IV. o. t.

5. *A Pap Mózes erénydij alapitvány* (218·09) 6 K kamatját jó magaviseletéért nyeri Máté Zsigmond V. o. t.

6. A *Peielle István alapítványból* (3137·90) valamint *a költségvetésben jutalmazásra kiutalt összegből* jutalomkönyveket kapnak a következő tanulók: Csongvai Mózes, Gelei Endre, Kúti Kelemen, Márton Ernő, Rosmann Adolf I., László Jenő, Létai István, Botár István, Magyari Károly II., Gál Gyula, Nagy Albert, Pálfi Antal, Schuszter Viktor III., Fertig Gyula, Grünwald Ernő, Szathmári Győző, Gelei Gyula, Péter Ferenc IV., Darvas Ödön, Máté Zsigmond, Balázs Ferenc, László Gábor, Máté Sándor, Pál Tamás V., Gál Miklós, Páter Károly, Péter Sándor, Szűts Ernő VI., György István. Vajda András VII., Frank Gyula és Tokay László VIII. o. t. *Értéke 161·90 kor.*

Házi torna- és vivóversenyen kiadott jutalmak. Intézetünk azon tanulóival, kiknek a tavalyelőtti tornadresszük megvolt, házi torna- és vívóversenyt rendeztünk a sétatéri Sport-telepen, a Máv. Összhang zenekarának szives közremüködésével a Vörös-Kereszt javára nagy közönség érdeklődése mellett. A műsor következő volt: 1. Felvonulás. Himnusz. 2. Szabadgyakorlatok zenére. 3. Versenyek: a) Síkfutás. b) Súlydobás. c) Vívás. d) Rúdmászás. 4. Távolugrás. Játékok (Svéd fogócska, Üsd a harmadikat!, Labdakergető, várjáték). 5. Fabottal kombinált szabadgyakorlatok zenére. 6. Stafétafutás. 7. A verseny eredményének kihirdetése és a díjak kiosztása. 8. Szózat. Elvonulás.

A *sikfutásban* I. o.: első Kónya Gábor, második Ferencz József, harmadik Policzer Hugó; II. o.: első Sándor Pál, második Jakab Géza, harmadik Vajda Ákos; III. o.: első Havas Sándor, második Reichert Antal, harmadik Schwartz Lajos; IV. o.: első Molnár Miklós, második Lusztig Márton, harmadik Gergely Pál;

V. o.: első Máthé Zsigmond, második Cuteán Jenő, harmadik Tabódy Zsolt; VI. o.: első Vernes Gyula, második Havas József, harmadik Kovács Pál; VII. o.: első Suchy Dezső, második Darkó Gábor, harmadik Rettegi István.

A *súlydobásban* IV. o.: első Molnár Miklós (8·02 m.), második Botár Gyula (7·30 m.). V.—VII. o.: első Székely Tibor (10·20 m.) VII. o. t., második Vernes Gyula (9·80 m.) VI. o. t., harmadik Moldován Valér (8·75 m.) V. o. t., negyedik Sükösd András (8·10 m.) V. o. t.

A *vívásban* IV. o. első pár: első Katona Gyula, második Gergely Pál; második pár: első Darvas Ödön V. o. t., második Szathmári Győző IV. o., harmadik pár: első Kappel Mihály V. o. t., második Ürmössy Gábor V. o. t.; negyedik pár: első Mayer László V. o. t., második Breiner Viktor V. o. t.; ötödik pár: első Szörtsey László VI. o. t., második Szüts Ernő VI. o. t.; hatodik pár: első Rettegi István VII. o., második Ürmössy Géza VII. o. t.

A *rúdmászásban* I. o.: első Nagy Ferenc, második Csongvai Mózes, harmadik Nagy Domokos, negyedik Kovács Dezső; II. o.: első Benkő Gyula, második Badoczi Árpád, harmadik Jakab Géza, negyedik Botár István; III. o.: első Reichert Antal, második Gspann Károly, harmadik Móricz Miklós, negyedik Havas Sándor; IV. o.: első Molnár Miklós, második Pálfy József, harmadik Lusztig Márton, negyedik Bede Vilmos; V. o.: első Máthé Zsigmond, második Tabódy Zsolt, harmadik Tokay István, negyedik Sükösd András; VI. o.: első Kovács Pál, második Pataki András, harmadik Havas József, negyedik Vernes Gyula; VII. o.: első Rettegi István, második Suchy Dezső, harmadik Darkó Gábor.

A *távolugrásban* IV. o.: első Molnár Miklós (5 m.), második Lusztig Márton (4·50 m.), harmadik Gergely Pál (4·16 m.), negyedik Lévai Áron (3·83 m.); V.—VII. o.: első Máthé Zsigmond V. o. t. (5·04 m.), második Suchy Dezső VII. o. t. (4·55 m.), harmadik Rettegi István VII. o. t. (4·41 m.), negyedik Batiz Dénes V. o. t. (4·22 m.).

A *főversenyben* (síkfutás, súlydobás, rúdmászás és távolugrás) IV.—VII. o.: első Molnár Miklós IV. o. t. 20 ponttal, második Máthé Zsigmond V. o. t. 15 ponttal, harmadik Suchy Dezső VII. o. t. 11 ponttal, negyedik Rettegi István VII. o. t. 9 ponttal.

Az első helyre került győztesek 1—1 Vörös-Kereszt-jelvényt szalagon, a második és harmadik helyre kerültek oklevelet, a negyedik helyre kerültek dicséretet nyertek.

Dísztárgyakat adtak: Dobó Albert ékszerész, Schuszter Emil, Lakatos József, Kovács Péter, Somlyay Mihály és Bodner B. kereskedő urak. E tiszteletdíjak közül kapott egyet Rettegi István VII. o. t. a vívásért; Molnár Miklós IV. o. t. a távolugrásért; Máthé Zsigmond V. o. t. a távolugrásért; a főversenyben az első tiszteletdíjat Molnár Miklós IV. o. t. kapta, a másodikat Máthé Zsigmond V. o. t., a harmadikat Suchy Dezső VII. o. t., a negyedik győztes Rettegi István VI. o. t. oklevelet.

A vívódíjakat Fekete Pál úr, a Kereskedelmi Bank pénztárnoka adta; 5 koronát adományozott Püspöky Miklós kereskedő úr. Ez összeget Máthé Zsigmond V. o. tanuló, a főverseny második győztese kapta. Köszönetet mondunk a városi Tanácsnak a sétatéri Sporttelep díjtalan átengedéseért, a Máv Összhang zenekarának szíves közreműködéséért, a Mentő-Egyesületnek szíves kivonulásáért, Stief Jenő kereskedő úrnak a meghivók, plakátok és műsorok díjtalan nyomatásáért, a szíves adományozóknak és a n. é. közönségnek meleg érdeklődéseért. A torna- és vívóverseny tiszta jövedelme: 439 K 24 f., mely összeget a Vöröskereszt-Egyletnek átszolgáltattunk.

7. *A Ferencz József—Péterfi Zsigmond alapból* (979·57) jeles előmenetelért és jó magaviseletért 10—10 K jutalmat nyertek: Ekárt Andor, Engel Pál, Végh József I. o. t., 5 K-t Máté Kálmán I. o. t.

8. *Sipos Gábor alap* (140·95) 4 K kamatját évközben készített legjobb magyar dolgozataiért nyeri Péter Iános VIII. o. t.

9. *A Kövendi Szász Gergelyné alap* (520·45) 10 K kamatját nem adhatjuk ki, minthogy az önképzőkör nem működött.

10. *Az 1886-ban végzett osztálytársak alapjából* 10—10 K jutalmat nyertek Frank-Kiss István és Péter János VIII. o. t. Az idén lépett életbe.

11. *Az 1875-ben végzett osztálytársak alapitványának* (565·45) 20 K kamatját nyeri Frank-Kiss István VIII. o. t., mint aki a VIII. osztályt legjobb eredménnyel végezte.

12. *Az 1878—79-ben végzett osztálytársak alapitványának* (1655·70) 60 K kamatjából 20 K jutalmat nyer Darkó Gábor a Berde-emlékünnepre készített s elmondott beszédeért.

13. *Az 1884-ben végzett osztálytársak alapitványából* (832·60) 15—15 K jutalmat kapnak Gergely Pál IV. és Gál Miklós VI. o. t., akik az Apolló-Körben jó igyekezetet és előmenetelt tanusítottak.

14. *A Szentgericei Iszlai József alapból* (1041·95) jeles előmenetelért és jó magaviseletért 15 K jutalmat nyer: Molnár Miklós IV. o. tanuló.

b) *Egyesek adományából:*

1. *Dr. Borsai Áron* körorvos úr 30 K-át küldött jeles előmenetelű tanulók jutalmazására. Ez összeget egyenlően megosztva nyerik Thiering Richárd és György István VII. o. t.

2. *Gálffy Zsigmond* tanár a harctérről 20 K-át küldött azzal a rendelkezéssel, hogy 10—10 K jutalmat kapjon az a VII. o. t., aki az év folyamán a legjobb görög irásbeli dolgozatokat készítette s az az V. o. t., aki az ókori történet tanulásában a legjobb eredményt érte el. E jutalmat kapják György István VII. és Máté Zsigmond V. o. t

3. *Molnár Jakab* úr 10 K-t küldött annak a III. o. t -nak jutalmazására, aki évközben a legjobb mennyiségtani dolgozatokat készítette és 10 K-t egy jó viseletű és előmenetelű tanulónak. Ezt a jutalmat nyeri Iszlai István III. o. t. és Vajda Ákos II. o. t.

4. *Dr. Á. Kiss Ernő* tanár úr adományából 10—10 K jutalmat nyernek Ferencz József és Szentpály Kálmán I. o. t.

5. *Kegyes István* nagyszalontai főgimn. tanár úr adományából az adományozó kivánsága szerint három jutalomkönyvet kap Gálfi Jenő VII. o. t. Értéke 8 K.

6. *Az Erdélyi Múzeum-Egylet* ajándékából a világháború leveles emlékeinek gyüjtésében elért szép eredményért 1—1 könyvet kapnak: Székely Tibor VII., Pataki András VI., Baconi Géza, Fodor Domokos, Máté Sándor, Máté Zsigmond, Nussbaum Jenő, Pál Tamás, Sükösd András V., Bartha Imre, Fazakas Sándor, Ferencz József, Gergely Pál, Pálffy József, Biró Gábor, Fazakas Jenő, Molnár Miklós IV., Ferenczi Sándor, Orbai Dénes, Tamás Józzef és Zsigmond Ferenc III. o. t.

Gróf Mikó Imrének egy-egy képét kapják: Székely Tibor VII., Pap Zoltán, Ürmössy Gábor, Batiz Dénes, Kappel Mihály, Vajda Péter, Darvas Ödön V., Lőrinczi Endre, Szathmáry Győző, Pálffy Ferenc IV., Schwartz Lajos III. o. t.

7. *Mayer Mayer* úr 50 K-t adott két szegénysorsú jó tanuló jutalmazására. E jutalmat két egyenlő részben nyeri Máthé Zsigmond és Pál Tamás V. o. t.

8. *Péter Sándor* lelkész úr adományából egy-egy jutalomkönyvet nyernek Végh József I., Vajda Ákos II., Ürmösi Jenő III., Péter Ferenc IV., Máthé Zsigmond V., Gál Miklós VI., Darkó Gábor VII. o. t., akik jó sikerrel és kedvvel tanulták a hittant és erkölcsös magaviseletet tanusítottak. Értéke 19 K.

9. *Szüts Antal* m. kir. pénzügyőri felügyelő úr 20 K-át adott két szegénysorsú, jó tanuló jutalmazására. E jutalmat nyerik: Kerekes Ernő és Móric András II. o. t.

Pályadíjak.

a) *Alapitványokból:*

1. *A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla alapitvány* (2338·04) egy részét nem adhattuk ki, minthogy az Önképző-kör nem működött s a „Remény" c. ifjusági lap nem jelent meg. Ez alapítvány másik részének 50 K kamatjára írni kellett az alapító levél értelmében egy szavalásra alkalmas hazafias tárgyú költeményt. Érkezett két pályamunka, amelyek azonban a jutalomra nem érdemesek.

2. *A Kovács János emlékalapból* (1345·40) 40 K-t tüztünk ki e tételre: „Oroszország törekvései szabad tengerért Nagy Péter cár után." Vagy: Valamelyik XVIII. századbeli unitárius főgondnok, jóltevő vagy tanár élete és működése. Pályamunka nem érkezett.

3. *A Kovácsi Antal alapból* (1670·32) 50 K-t tűztünk ki latin pályázati írásbeli vizsgálaton legjobb dolgozatot készítő tanuló jutalmazására. Jelentkeztek: Darvas Ödön, László Gábor, Tabódy Zsolt V, Gál Miklós, Szüts Ernő, Páter Károly, Péter Sándor, Wagner Samu VI., Ajtai Miklós, Balázs Ernő, György István, Darkó Gábor VII. és Péter János VIII. o. t. A birálat szerint a díjat egyenlően megosztva nyerik Péter János VIII. és Ajtay Miklós VII. o. t.

4. *A Kriza János alapból* (965·67) 40 K-át tüztünk ki népköltési gyüztemények jutalmazására. Érkezett 2 gyüjtemény. A birálat alapján 15 K jutalmat kap Pataki András VI., 10 K-t Kovács Pál VI. o. t.

5. *A dr. Nyiredy Géza nevére tett alapítvány* (264·85) kamatjából 8 K jutalmat tüztünk ki e tételre: Hadicélokra alkalmazható

robbanó anyagok összetétele és gyártása a központi hatalmak területein. Pályamunka nem érkezett.

6. *A Paget Olivér alap* (23512·31) terhére 350 K-t hirdettünk ki pályázati versenyen résztvevők jutalmazására. A pályázatot a mult évre vonatkozólag 1915 decemberében tartottuk meg, amikor a 200 K jutalmat Kozma Zoltán IV. pn., a 100 K-t Sófalvi Domokos III. pn. nyerte, szorgalmi díjul Biró Lajos II. pn. 20 K-t nyert. A jelen évben a pályázatra jelentkeztek: Sófalvi Domokos III. pn. a 200, Péter János VIII. o. t. az 50 K-ás pályadíjra. A díjat mindketten a bizottság egyhangú elismerése mellett nyerik.

7. *A Pap Sándorné alapból* (383·85) 10 K pályadíj volt kitüzve egy beköszöntő egyházi beszéd jutalmazására. Egy pályamunka érkezett, amely azonban a főtiszt. püspük úr birálata szerint a díjra nem érdemes.

8. *A remény alapból* (2219·55) 80 K-t tüztünk ki e tételre: A kor eszméi Eötvös regényeiben. Egy pályamunka érkezett, amely a díjra nem érdemes.

b) *Egyesek adományából*:

1. *Péter Sándor* lelkész úr 20 K-t tűzött ki egy a háboruval kapcsolatos tárgyu pályatétel jutalmazására. Szabad választás szerint e tételek egyikét kellett kidolgozni: Oroszország törekvései szabad tengerre Nagy Péter után. A világháború gazdasági és nemzetiségi okai. Szerbia törekvései az 1876—77. évi orosz-török háború után. Pályamunka nem érkezett. Az adományozó beleegyezésével ez összeget jutalmul kapják Szász István VIII. és Simándi Zsigmond VII o. t.

2. *Dr. Tompa János* egészségtan-tanár és isk orvos 30 K jutalmat tűzött ki e pályatételre: A lakás befolyása az egészségre. Érkezett 2 pályamunka. A bírálat szerint a „Mens sana in corpore sano“ jeligés mű szerzője, Lebovits Izidor VI. o. t. érdemes a jutalomra.

1. *Ösztöndijak összege:*

Konviktusi ösztöndíj 86 gimn. tanulónak	13955·—
Erdélyi Kincstári ösztöndíj 4 tanulónak	480·—
Jövedéki birság alapból 1 tanulónak	300·—
Nemes Jettim József alapból 1 tanulónak	120·—
Báró Györffy Rozália alapból 2 tanulónak	800·—

Berde-családi ösztöndíj 3 tanulónak	1080·—
Nyegrucz Fekete János alapból 1 tanulónak	120·—
Erdődi gróf Pálffy János-féle alapból 1 tanulónak . .	700·—
Különböző alapokból 20 tanulónak	1285·—
összesen	18840·—

2. *Segélyezések összege* . . . . 9287·68

3. *Jutalmak összege:*

Alapítványokból	429·90
Egyesek adományából	177·—
összesen	606·90

4. *Pályadíjak összege:*

Alapítványokból	645·—
Egyesek adományából	50·—
összesen	695·—

Az 1—4. pontok alatt felsorolt segélyezések összege 29429·58

XVI. FEJEZET.

Pályatételek az 1916–17. iskolai évre.

A) Az igazgatóság pályatételei.

A jövő 1916—17. isk. évre május 15. határidővel a következő pályatételeket hirdeti ki az igazgatóság:

1. A *Bulyovszkyné alapból* 40 K tüzetik ki egy szavalásra alkalmas hazafias tárgyú költemény jutalmazására.

2. A *dr. Nyiredy alapból* 8 K e tételre: Hadicélokra alkalmazható robbanó anyagok öszetétele és gyártása a központi hatalmak területein.

3. A *Pap Sándorné alapból* 10 K e tételre: Irandó egy beköszöntő egyházi beszéd.

4. A *Remény alapból* 60 K e tételre: A kor eszméi Eötvös regényeiben.

5. A *Kovács János alapból* 45 K e tételre: Oroszország törekvései szabad tengerért Nagy Péter cár után, vagy: Valamelyik XVIII. századbeli unitárius főgondnok, jóltevő vagy tanár élete és müködése.

6. A *Kriza János alapból* 40 K-t népköltési gyüjtemények jutalmazására. Minden munkát jutalomban fogunk részesiteni, ha valóban eredeti s eddig még ismeretlen népdalokat, népmeséket, népmondásokat gyűjt össze. A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta. Különösen figyelmeztetjük a pályázókat, hogy a gyüjtés helye, ideje és személyi forrása nélkül beadott pályaműveket nem jutalmazzuk. A pályázat nyilt.

7. A Paget Olivér alapból pályázatot hirdetünk: egy 200, egy 100 és egy 50 K-ás pályadijra. Pályázhatnak olyan unit. vallásu gimnázium tanulók és papnövendékek, kik az angol

nyelvet az iskolában tanulják. Az 50 K-ásra I. és II., a 100 K-ásra II. és III., a 200 K-ásra III. és IV. éves és végzett tanulók, vagyis azok, kik az angol nyelvet 1—4 évig tanulták és abból vizsgálatot is tettek. Egy dijat csak egyszer lehet elnyerni, de azok, akik valamely pályadíjból szorgalomdíjat kaptak, újból pályázhatnak arra a pályadíjra, ha a szabályoknak különben megfelelnek. Ugyanabból a pályadíjból jutalom csak egyszer adható. A 200 és 100 K-ás pályadijra pályázók írásbeli és szóbeli vizsgálatot tesznek angolból magyarra és magyarból angolra forditandó feladatokból. Az 50 K-ás díjra pályázók csak szóbeli vizsgálatot tesznek.

8. *Dr. Tompa János* orvos úr 30 K pályadijat tűz ki e kérdésre: Hogyan védekezzünk a tüdővésszel szemben?

B) **Az önképző kör pályatételei.**

Az önképzőkör a következő pályatételeket tüzi ki a jövő évre: A pályadij 10—10 K, határidő 1917 ápr. 25.

1. Lenau magyar vonatkozásu költeményei (tanulmány).
2. Erdély története 1849-től 1867-ig (Ürmössy L. munkája alapján).
3. Reviczky Gyula költészete.
4. Csendéletfestés akvarellben természet után.
5. Szénrajz az intézet egy növendékéről.
6. Horatius Sat. I. IV. 1—38 alakilag és tartalmilag hű forditása.
7. *a)* Az (O) ABC háromoldalu gula. „O“ csúcsnál összefutó élek egymásra merőlegesek. Ismerjük az oldallapok t_1, t_2, t_3 területét; mekkora a gula ABC alapjának „t“ területe?

b) A pontból egy löveg olyan sebességgel indul el bizonyos szög alatt *BC* tárgynak „C“ csúcsa felé irányulva, hogy t_1 sec. mulva ADB parabolikus pályán BC tárgynak aljához esik. Majd másik löveget indítunk A pontból, mely két akkora szög alatt, mint az első löveg, erősebb töltés melett az elindulástól számított t_2 sec. mulva a „BC“ tárgynak C csúcsát éri el. Mekkora szög alatt lőttük ki az első golyót, milyen nagy a „BC“ tárgy távolsága

A ponttól, mekkora sebességgel indult el az első és mekkorával a második lövés?

8. *a)* Két testet, melynek tömege m és m^1, ugyanazon pontból egyszerre hajítunk el V_0 kezdő sebességgel a függőleges mentén, az egyiket fel-, a másikat lefelé. Fejezzük ki e rendszer mozgási energiáját, mint az idő függvényét (taglalás). Mekkora és hol lesz e függvény minimuma?

b) Dulong kisérletei szerint a 0·64 m hosszú hidrogénnel töltött nyilt sip alaphangja közel h_2. Mekkora a hang sebessége a hidrogénben?

c) Egy 10 m. fokustávolságú gyüjtőlencse és egy 2 m. fokustávolságú homoru tükör tengelye közös, kölcsönös távolságuk 8 m. A rendszer tengelye a Nap felé van irányítva, úgy, hogy a sugarak a lencsén esnek a tükörre. Megszerkesztendő a fénysugarak iránya és kiszámitandó a kép távolsága a lencse optikai középpontjától.

d) A 0·5 magasságú vashenger higanyfürdőben függőlegesen úszik. Milyen mélyen merül be, ha a higany 0 C^0-ú, illetve 300 C^0-ú? A higany sürüsége 0 C^0-nál 13·6, a vasé 7·6, a higany kiterjedési együtthatója 0·000180, a vasé 0·000012.

e) A föld egy helyén, ahol az inklináció $63^0 47$, a mágneses meridiánban elhelyezett inklinációs tű a vizszintessel 68^0-ú szöget képez, mert sulypontja nem a forgási tengelyben, hanem attól 0·5 m.-nyire fekszik, Mekkora sulyt kell a tű felső végére akasztanunk, hogy a vizszintes helyzetbe jöjjön, ha tudjuk, hogy a tű súlya 20 gr., hossza 8 cm?

9. Népmese- és népdal-gyűjtés.

10. A magyar verselés száz évvel ezelőtt.

11. A figyelem.

XVII. FEJEZET.

Tudnivalók a jövő iskolai évre.

(Ha e tekintetben a nyár folyamán valami változás áll be, kellő időben értesítést fogunk küldeni.)

1. *Beiratás ideje.* A jövő 1916—17. tanévre a tanulók fölvétele szeptember hó 1—4. napjain d. e. 8—12, d. u. 3—5 óráig fog eszközöltetni. 5-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni; 10-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 5-én délelőtt 8 órakor lesz, az előadások 5-én reggel 9 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés 6-án fog kezdődni.

2. *Vizsgálatok.* A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok augusztus 30—31-én tartatnak meg. Javító- és pótló-vizsgálat engedélyezéseért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbé szabályszerű vagy rossz, továbbá, aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. A folyamodványokat mindkét esetben *legkésőbb julius hó 20-ig* az igazgatósághoz kell benyújtani. *Aki folyamodványát a kitűzött időig be nem adja, javító vizsgálatra nem bocsáttatik.* A szeptemberben tartandó *javító,* illetőleg betegség miatti mulasztás esetén *pótló érettségi vizsgálatra* augusztus hó 31-ig kötelesek az illetők jelentkezni, illetőleg az előző évben kaptt érettségi bizoonyitványukat beadni.

3 *Felvétel.* Az elemi iskola 1. osztályába oly tanulók

vételnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vételnek fel, kik 9-ik életévöket betöltötték s az elemi iskola 4.-ik osztályát kielégitő eredménnyel végezték. Beíratáskor be kell adni *az előző évi iskolai bizonyítványon kivül a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az iskolai díjakat felerészben befizetni. Aki a megelőző évi időből bármely címen hátralékban van, az a hátralék kifizetése előtt nem fog fölvétetni.*

A gimnázium V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beíratásnál köteles kijelenteni, hogy fia, vagy gyámoltja a görög nyelvet tanulja-e, vagy a pótló tantárgyakat.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beíratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyelet és nevelés gondját bizni. Az igazgatóságnak jogában áll a kifogás alá eső szállás megváltoztatását követelni. *Vidéki tanuló orvosi, ennek hiányában hatósági bizonyítvánnyal köteles igazolni, hogy sem családjában, sem községében fertőző betegség nincsen.*

A felvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az illető osztályfőnöknél jelentkeznek, aki a beíratáshoz tartozó egyéb teendőket végzi.

4. *Internátus.* Azok a tanulók és egyetemi hallgatók, akik az intézetben bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat *legkésőbb julius 20-ig* az igazgatónál bejelenteni. *Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számíthat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely.* A bennlakó tanulók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesebb ágy- és fehérnemüt magukkal hozni, t. i. legalább 2 rend ágynemüt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár harisnyát, 3 törül-

közőt, továbbá téli és nyári ünneplő és viselő felsőruhákat.

5. *Kimutatás az elemi iskolai és főgimn. tanulóktól fizetendő díjakról.*

a) *Az elemi iskolában:*

Künnlakó el. isk tanuló semmiféle díjat nem fizet. *Unit. bennlakó új tanuló* fizet 28 K-át (szeptemberben fizetendő 16 K, febr. 1-én 12 K), *régi* 26.40 K-át (szeptemberben fizetendő 14.40 K, febr. 1-én 12 K); *nem unitárius, új, bennlakó* 38 K-át (ebből szeptemberben fizetendő 21 K, febr. 1-én 17 K), *régi* 36.40 K-t (ebből szeptemberben fizetendő 19.40 K, febr. 1-én 17 K).

b) *Főgimnáziumban:*

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	I—V. o.	109·—	65·—	44·—	107·—	63·—	44·—
	VI—VIII. o.	112·—	66·—	46·—	110·—	64·—	46·—
Unitárius künnlakó	I—V. o.	83·—	51·—	32·—	81·—	49·—	32·—
	VI—VIII. o.	86·—	52·—	34·—	84·—	50·—	34·—
Nem unit. bennlakó	I—V. o.	153·—	89·—	64·—	149·—	85·—	64·—
	VI—VIII. o.	156·—	90·—	66·—	152·—	86·—	66·—
Nem unit. künnlakó	I—V. o.	105·—	63·—	42·—	101·—	59·—	42·—
	VI—VIII.	108·—	64·—	44·—	104·—	60·—	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beíratáskor. *Azonban a díjak felerészét ők is kötelesek előre befizetni. Aki folyamodványát ekkor be nem adja, az a díjak elengedésében nem részesülhet.*

6. *Konviktus.* Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett tagja. Ez alól felmentést csak hitelesen megokolt esetben adhat az igazgatóság írásbeli folyamodásra.

A konviktusba való felvételért a folyamodványt szintén julius hó 20-ig kell az igazgatósághoz benyújtani. Az egész díjas helyért folyamodók iskolai bizonyítványukat, az egész vagy részkedvezményért folyamodók pedig *iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülők hatóságilag hitelesitett adókönyvi kivonatát csatolják. Minden folyamodó köteles a következő szülői nyilatkozatot mellékelni:*

Szülői nyilatkozat.

Alulirott elismerem, hogy . . . . nevű fiam (gyámfiam) az én tudtommal és beleegyezésemmel lép az 19 . . . tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába. Kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak dijait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláírása.

(Tanuk.)

Az élelmezés díja unitárius vallású elemi, gimnáziumi, teol. akadémiai és egyetemi tanulónak 300 korona, más vallásúaknak 400 K. Teríték-díj vallásküllönbség nélkül 10 korona. A díj öt egyenlő részletben előre fizetendő; az 1. részlet a beíratáskor, a 2. nov. 1—5., a 3. jan. 1—5., a 4. márc. 1—5. és az 5. május 1—5. napjain. Ezen kivül a *teríték-díj, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beíratáskor egy összegben.* Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok esetén haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nem fizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes díjról és 14 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerü iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés dija naponként 1 kor. Az élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll.

Szegénysorsú, jó előmenetelü és jó magaviseletü tanulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok terhére egész, háromnegyed, fél, vagy egy-

negyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik fél kedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, írásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy a kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire és vacsorára egy-egy cipót kívánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 36 koronáért megkaphassák. Hasonlóan az egynegyed kedvezményben részesülők is évi 75, illetve 111 K ráfizetéssel a fentebbi feltételek mellett részesülhetnek e kedvezményben.

A meghatározott rendeltetéssel biró konviktusi alapítványok a következők:

1. Az *Árkosi Benkő Mihály-alapra* pályázhatnak a le- vagy felmenő ágú rokonok, másodsorban a nagyajtai Incze-családból származó, harmadsorban árkosi, középés nagyajtai szegény, jó igyekezetű, unitárius vallású tanulók.

2. A *Józan Miklós budapesti lelkész* alapítványára igyekvő és jó magaviseletű tordaaranyosmegyei unitárius vallásu tanulók.

3. A *bölöni egyházközség alapítványára* bölöni illetőségü gimn. vagy papnevelőintézeti szegény és jó igyekezetű tanulók.

4. *Ferencz József és neje Gyergyai Anna* alapítványra a papnövendékek és gimn. tanulók különbség nélkül.

5. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr alapítványára szegénysorsú, unitárius vallású tanulók.

6. *Koncz Judit alapítványra* a Koncz-családból származó, vagy a Koncz-családdal rokon családokból származó erdélyi származású unitárius vallású ifjak.

7. *Téglás Mihály alapítványra* sepsikőröspataki születésű, szegénysorsú, jó igyekezetű, unitárius szülőktől származott és unitárius vallásban nevelt tanulók.

8. *Derzsi János alapítványra* unitárius szülőktől származott, ép és egészséges szervezetű, szegény és kifogástalan magaviseletű, jó előmenetelű tanulók,

9. *Sepsikőröspataki Bedő Dániel alapítványra* a sepsikőröspataki Bedő- és Költő-családból apai és anyai egyenes ágon leszármazó, szegény, jó erkölcsű, szorgalmas, legalább közepes tehetségű tanulók; ha ilyenek nem jelentkeznek, más székely unitárius tanulók.

10. *Gyulay László alapítványra* Tóth Károlyné és ó-tordai Gyulai Árpád egyenesen leszármazó fiugyermekei harmad-, illetőleg másodizig.

11. *Derzsi Károly alapítvány* kamatait első sorban Derzsi Domokos és Gábor fiúgyermekei és azok leszármazói élvezhetik.

12. *Amboris Rozália alapítvány* kamatai szegénysorsú, jó igyekezetű, székely unitárius tanulóknak adandók konviktusi segélyűl.

13. *Tóth Józsefné szül. Serester Anna* alapítványból »jó viseletű, szorgalmas székely, első sorban kökösi illetőségű tanulók« segélyezendők konviktusi kedvezményképpen.

14. *A tordai megszünt unit. gimn.* vagyonából 7000 kor. adatik ki a Torda-Aranyos körből származó, szegénysorsú, jó igyekezetű és viseletű unitárius tanulóknak konviktusi és tandíj-segélyűl.

A kedvezményt a tanuló évközben is elveszítheti, ha elégtelen osztályzatot kap, vagy kevésbé szabályszerű magaviseletet tanusit.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványokat nem veszünk tekintetbe.

Kérjük a szülőket, hogy mindenféle iskolai díjat egyenesen az igazgatóság vagy konviktusi gondnok címére küldjenek.

XVIII. FEJEZET.

Az 1916—17. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke

I. gimn. osztály.

	Korona
Csifó, Bibliai történetek. Ó-szövetség	—'80
Iszlai, Egyházi énekek	1'60
Négyesy, Magyar olvasókönyv, I.	2'—
Négyesy, Magyar nyelvtan, I.	—'90
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2'—
Csengeri, Latin nyelvtan, I.	1'40
Simonyi, Földrajz	1'60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz	2'—
Paszlawszky, Kis természetrajz, I.	2'—
Nyiredy, Kis növénygyűjtő	1'—
Suták, Számtan	2'60
Horti, Rajzoló geometria, I.	2'—
Erődi—Szentgály, Módszeres énektan, I. kt.	1'50
Kézi nagyító	1'20

II. gimn. osztály.

Csifó, Bibliai történetek, Uj-szövetség	—'60
Iszlai, Egyházi énekek	1'60
Négyesy, Magyar olvasókönyv, II.	2'40
Négyesy, Magyar nyelvtan, II.	1'80
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2'—
Csengeri, Latin nyelvtan 1.	1'40
Simonyi, Földrajz, II.	1'60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz	2'40
Paszlawszky, Kis természetrajz, II.	2'60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1'60
Suták, Számtan	2'60

	Korona
Horti, Rajzoló geometria, II.	2·—
Erődy—Szentgály, Módszeres énektan, II.	2·—
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

Bereczky, Biblia ismertetés	1·20
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasó, III.	2·40
Négyesy, Rendszeres magyar nyelvtan	2·—
Geréb–Morvay, Kis latin nyelvtan, I. r.	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I—II.	3·20
Kemény Ferencz, Német nyelvtan, I. r.	1·40
Szádeczky, Magyarország története, I.	2·20
Simonyi, Földrajz, III. r.	2·20
Schmidt, Fizikai és mathematikai földrajz	2·20
Kogutowitz, Földrajzi atlasz, III.	1·60
Suták, Számtan	2·60
Horti, Rajzoló geometria	2·—

IV. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárius káté	—.80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Stilisztika	2·50
Arany—Lehr, Toldi	2·40
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I—II.	3·20
Kempf—Csengeri—Cserép, Latin stilusgyakorlatok	1·40
Hittrich, Latin olvasókönyv	2·60
Kemény Ferenc, Német nyelvtan, II. r.	1·40
Szádeczky, Magyarország története, II.	2·20
Paszlawszky, Növénytan kézikönyve	3·60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Suták, Algebra	2·40
Horti, Rajzoló geometria, III—IV.	2·—
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

Gergely—Kovács, Keresztény egyház története	1·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Rhetorika	3·—
Cicero, Orationes Selectae XIII. ed Dávid	1·60

	Korona
Csengeri, Anthologia Latina	2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Maywald, Görög nyelvtan	2·80
„ Görög olvasókönyv, I.	1·80
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, III. r.	3·20
Márki, Egyetemes rörténelem, I.	2·60
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, I. füz.	1·20
Paszlawszky, Állattan kézikönyve	2·40
Suták, Algebra, I.	2·40
Lóky, Geometria	3·20
Kézi nagyító	1·20
Bogárgyűjtő	1·—

A görögöt pótló tanfolyam számára

Gyomlay, Hameros Odysseiája magyarul	2·80
Kempf—Kemenes, Homeros Iliása	2·80
Geréb, Szemelvények Herodotos tört. műveiből	1·50
Toncs, Szemelvények magyar epikusokból	3·—
Boros, Stilisme	1·20

VI. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárius kis tükör	1·60
Riedl, Poetika	3·—
Shakespeare—Névy, Julius Caesar	1·20
Kalmár, Szemelvények Liviusból	3·20
Cserép, Szemelvények Vergilius Aeneiséből	2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Maywald, Görög nyelvtan	2·20
„ Görög gyak. és olvasókönyv, II.	2·50
Miklós—Kaiblinger, Német nyelkkönyv, III. r.	3·20
Lutter, Szorszámok	2·40
Márky, Egyetemes történelem, II.	3·—
Acsády, Történelmi isk. atlasz, II. füz.	3·—
Reichenhaller, Chemia és mineralogia	3·—
Suták, Algebra, II.	2·—
Lóky, Geometria	3·20
Kézi nagyító	1·20

Korona

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics, Irodalmi olvasó, II.	2·—
Csiky—Losonczy, Sophokles Elektra	1·20
Boros, stilisme	1·20

VII. gimn. osztály.

Marion—Péterffy, Az ember kötelességei és jogai	1·20
Pintér, A magyar irodalom története, I. kt.	3·80
Simonyi Zs, Magyar nyelvészet	1.—
Cserép, Szemelvények Verg. Aeneiséből	2·—
Cicero, Orationes selectae XIII. ed. Dávid	1·60
Hittrich, Sallustius	1·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Csengeri, Homeros Odysseiája	3·40
Dávid, Szemelvények Herodotosból	1·60
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, 5. r.	4·—
Lessing, Minna v. Barnhelm	—·70
Márky, Egyetemes történelem, III. r.	3·20
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, III.	2·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika	5·50
Suták, Algebra, II.	1·80
Lóky, Geometria, II.	2·60
Lutter, Szorszámok	2·40
Fodor—Gerlóczy, Egészségtan	1·60

Görögöt pótló tanfolyam számára.

Schill, Görög irodalomtörténet	2·80
Badics, Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt.	3·—
Boros, Stilisme	1·20

VIII. gimn. osztály.

Ferencz József, Hittan	1·60
Pintér, Magyar irodalom története 2. kt.	4·20
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet	1·—
Horatii carmina ed. Wirth	2·80
Tacitusból szemelvények ed. Gyomlay	2·40
Wagner-Horváth, Római régiségek	2·80
Csengeri, Homeros Ilias	2·80
Platonis, Apologia Socratis	—·70
Csengeri, Homerosi világ	2·80

	Korona
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, 5. r.	4·—
Goethe, Hermann und Dorothea	—·80
Varga, Magyarország története	3·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika	5·50
Suták, Algebra, II.	1·80
Lóky, Geometria, II.	2·60
Lutter, Szorszámok	2·40
Kornis, A pszichológia és a logika elemei	2·60

A görögöt pótló tanfolyam számára

Gyomlay, Szemelvények Platonból	2·—
Zsámboky. A görög művészet kiválóbb alkotásai	2·—
Boross, Stilisme	1·20

III. RÉSZ.

Elemi iskola.

Az iskolai év főbb mozzanatai.

Az elemi iskola növendékei szept 1—4. napjain iratkoztak be. A tanítást az idén is helybeli egyházközségünk leányiskolájában végeztük, mert tantermeink kórház céljaira voltak lefoglalva.

Hálás köszönetet mondunk egyházközségünk kebli tanácsának e helyen is, hogy helyet adott iskolánknak.

A tanévet 1915 szept. 6-án kezdtük meg s 1916 junius 10-én zártuk be. Ez idő alatt megszakítás nélkül tanítottunk leszámítva a rendes évközi szüneteket s a vizvezeték fertőzöttsége miatt a hatóság által elrendelt dec. 7-től jan. 5-ig tartó szünetet, melybe azonban a szokásos karácsonyi vakáció is bele esett.

A háború második évében Régeni Áron besorozásával már ott állottunk, hogy mindkét tanítónkat katonai szolgálatra rendelik. Azonban elöljáróink közbelépésére sikerült Régeni Áront, mint nélkülözhetetlent a katonai szolgálat alol felmenteni. Nagy József tanító a 21. honvéd gyalogezrednél, mint szakaszvezető teljesített szolgálatot. A folyó évi márciusi felülvizsgálaton szabadságoltatott. Haza érkezése után átvette osztályát s tanította az év bezárásáig.

Távolléte alatt neje Szász Emma okl. tanítónő helyettesítette, ki odaadó szorgalommal s tudással végezte kötelességét.

Közös helyiség használata miatt tanításunk félnapos volt. Az egyik nap délelőtt, a másik nap délután került ránk a sor. Igy a délutáni tanításra csak két órai idő jutott, ezért a törvényszabta órákból elmaradt a testgyakorlat és a kézimunka.

A növendékeket több alkalommal kivezettük a város területére, a mezőre, erdőre s ott a szükséges dolgokra felhívtuk figyelmüket.

A madarak és fák napját leányiskolánk növendékeivel közösen a Bükk erdőben tartottuk meg, mely alkalommal Régeni Áron tanttó szép beszédet mondott.

A gyermekek magaviselete jó volt. Igyekeztünk embertársaink iránti részvétet és áldozatkészséget is fejleszteni növendékeink lelkében. A feldult kárpáti falvak felépítésére, a hősi halált halt tanítók özvegyeinek és árváinak segítésére gyüjtéseket rendeztünk, mely-

nek igen szép eredménye volt. Sok gyermek minden héten elhozta fillérjét a haza oltárára. Igy tehettük meg, hogy a kárpáti falvak felépítésére 200 koronát s az árvák részére 126 korona 30 fillért küldtünk el, mely összeg a Néptanítók Lapjában van elszámolva. A katonák karácsonyfájára mindenik gyermek adakozott s gyüjtésünk eredményeképen 23 K 68 fillért juttattunk.
Egyes megbetegedéseket leszámítva az egészségi állapot kielégitőnek mondható. Intézetünk orvosa, dr. Tompa János, himlő ellen 1916 ápr. 15-én a gyermekeket beoltotta.

A szokásos iskolai ünnepeket megtartottuk. Karácsonkor és husvétkor a szülőket értesítettük a növendékek szorgalma-, magaviselete- és előmeneteléről.

Tanításunkat az igazgató több izben meghallgatta, a husvéti szünidő folyamán a növendékek irásbeli dolgozatait és rajzait átvizsgálta s a szükséges észrevételeket megtette.

A sepsiszentiványi Szentiványi Jenő-féle alapítvány kamataiból tanszereket kaptak: Szathmári János, Iszlai Ferenc, Székely János, Istvánfi Sándor 1. oszt., Vargyas András, Iszlai István, Varga Gergely 2. oszt., Iszlai Albert, Kádár János, Benedek János, Gönczi Miklós, Árkosi János 3. oszt., és Szabó Ferenc 4. oszt. tanulók 25 K értkkben.

A tanitási terv áttekintése.

Tantárgy	A tanórák száma				
	1. o.	2. o.	3. o.	4. o.	Együtt
Hit- és erkölcstan	1	1	2	2	6
Beszéd- és ért. gyakorlat	2	2	—	—	4
Olvasás- irás	8	6	4	4	22
Irás (helyesirás)*	—	—	2	2	4
Nyelvtani magyarázatok	—	2	2	2	6
Fogalmazás	—	—	1	1	2
Számtan	5	5	5	5	20
Földrajz	—	—	2	2	4
Rajzolás	1	1	1	1	4
Éneklés	1	1	1	1	4
Séta*	—	—	4	4	8
Együtt	18	18	24	24	84

* Az irás (helyesirás), mint magánfoglalkozás volt az óratervbe felvéve. A sétákat szép idő esetén kedden délelőtt tettük meg.

ELSŐ OSZTÁLY.

Tanító: *Nagy József.*

A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Írás	Szamtan	Besz. és ért. gy.	Rajz	Ének	Megjegyzés
Balázs Ferenc ref.	1	1	1	2	2	2	1	1	1	
Barabás László	1	1	1	1	2	2	1	1	1	
Bázsa Zoltán	1	2	2	3	2	2	2	3	2	
Berde Gábor	1	1	1	2	2	2	1	1	1	
5 Budai Árpád	1	2	3	2	4	3	3	3	1	
Fekete László	1	1	1	2	1	2	1	1	1	
Istvánfi Sándor	1	2	2	2	3	3	3	3	2	
Jánki Sándor	1	1	1	3	2	2	2	2	2	
Kriza Sándor	1	2	3	5	4	5	4	3	3	o. i. u.
10 Kovács Gyula	1	1	2	2	3	2	2	2	2	
Kiss Rezső ref.	1	2	2	2	4	2	2	3	2	
Oláh László izr.	1	1	2	1	2	1	1	2	1	
Puskáriu M. Leontin g. kath.	1	1	1	2	1	1	2	1	2	
Sala Árpád ref.	1	2	2	3	4	3	2	3	2	
15 Stein László izr.	1	1	2	3	3	2	2	2	1	
Szathmári János	1	1	1	1	1	2	2	1	2	
Szász Béni ref.	1	2	2	3	4	4	3	3	2	
Székely János	1	2	3	3	3	4	3	3	3	
Tassler Ká oly r. kath.	1	1	—	1	1	1	1	1	1	
20 Turcsa Jenő örm. kath.	1	2	—	3	2	4	3	2	2	
Várterész Aladár r. kath.	1	1	—	2	2	2	1	2	2	
Varga Gergely	1	2	3	4	3	3	3	3	2	
Veisz Gyula izr.	1	2	3	2	3	2	3	3	1	
Vékás Lajos ref.	1	1	1	2	2	2	2	2	2	
Magántanuló:										
Miklós József Ferenc			1	1	1	2	1	2	1	
Kimaradtak:										
Lázár Aurél										
Rázsó Szabolcs										
Iszlai Ferenc										

MÁSODIK OSZTÁLY.

Tanító: *Nagy József.*

A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit és erkölcst.	Olvasás	Írás	Nyelvtan	Számtan	Beszéd és ért. gy.	Rajz	Ének	Megjegyzés
Baconi Ernő r. kath.	1	2	—	2	2	2	2	1	3	1	
Balázs Béla	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	
Bázsa József	1	1	2	2	3	3	2	2	2	1	
Berei Mózes	1	2	3	3	3	4	4	3	3	3	
5 Burkhárdt Károly r. kath.	1	1	—	1	3	2	1	1	2	1	
Csegezi Andor	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	
Csorba László ref.	1	2	2	3	4	4	4	3	4	1	
Dóci Endre ref.	1	1	1	2	2	2	3	2	2	2	
Gál Endre	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	
10 Kovács József r. kath.	1	2	—	4	3	4	4	4	4	2	
Lővi Jenő izr.	1	2	2	3	3	4	4	2	4	2	
Rosenberg Károly izr.	1	2	—	4	4	4	4	3	4	2	
Ürmösi Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Vagner János r. kath.	1	2	2	2	3	2	2	2	2	1	
15 Vargyas András	1	2	2	4	3	3	4	2	3	2	
Vörös Pál r. kath.	1	2	3	4	3	3	4	3	3	1	
Szabó (Bucsi) Károly ref.	1	2	2	3	3	3	3	2	3	2	
Kimaradt:											
Rázsó Ferenc											
Betegség miatt nem osztályoztatott:											
Iszlai István											

HARMADIK OSZTÁLY.

Tanító: ***Régeni Áron.***

	A tanuló neve és vallása	Magaviselet.	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Helyesírás	Nyelvtan	Fogalmazás	Számtan	Földrajz	Rajz	Szépírás	Ének	Megjegyzés
	Árkosi János	1	3	5	5	5	5	5	5	4	3	3	3	o i. u.
	Benedek János	1	2	2	3	2	3	3	3	2	3	3	1	
	Braun László izr.	1	1	2	1	2	1	2	1	1	2	2	2	
	Csegezi József	1	2	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2	
5	Daly Lajos r. k.	1	1	1	3	3	2	3	2	3	3	3	2	
	Fekete Miklós	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	
	Gálfi Lőrinc	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	
	Gönci Miklós	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
	Hidegh László	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	
10	Iszlai Albert	1	3	4	4	3	4	3	4	4	2	2	1	
	Jakab Pál ref.	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	
	Kádár János	1	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	
	Knizs Gyula r k.	1	3	5	3	4	3	4	3	3	3	3	2	j. v. u.
	Kriza János	1	3	3	3	4	3	4	4	3	4	3	3	
15	Lőrincz Zoltán r. k.	1	1	3	1	2	2	2	2	1	3	4	2	
	Rónai Miklós izr.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	3	4	1	
	Székely László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	Török János r. k.	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	
	Vass Béla ref.	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	
	Kimaradt:													
	Rosenberg Ernő izr.													
	Betegség miatt nem osztályoztatott:													
	Nagy Sándor													

NEGYEDIK OSZTÁLY.

Tanító: ***Régeni Áron.***

	A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Helyesírás	Nyelvtan	Fogalmazás	Számtan	Földrajz	Rajz	Szépírás	Ének	Megjegyzés
	Boros Pál izr.	1	1	2	2	2	2	2	1	2	3	3	3	
	Dénes József	1	2	3	3	4	4	3	3	2	3	4	1	
	Dimény István ref.	2	3	4	5	4	5	4	5	4	3	3	3	o. i u.
	Frieder Ferenc izr.	1	2	2	1	2	2	2	2	2	3	2	2	
5	Fodor Ferenc r. kath.	1	3	4	4	3	4	3	3	4	3	3	2	
	Gál Zoltán ref.	1	1	2	3	2	2	3	3	2	2	1	1	
	Kun Béla	1	2	1	3	3	2	3	3	3	1	2	2	
	Hantz Samu ref.	1	2	3	3	2	2	2	3	3	2	2	1	
	Horváth György izr.	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	1	2	
10	Jakabházy István	1	1	1	1	3	1	3	2	1	2	2	1	
	Kathonay Ádám r. k.	1	1	4	1	2	1	1	2	2	2	1	1	
	Kathonay Károly r. k.	1	2	4	3	4	2	4	4	4	3	3	1	
	Kohn Sándor izr.	1	2	3	3	3	3	3	3	4	2	3	1	
	Kovács Miklós	1	2	4	2	3	2	2	2	4	2	2	1	
15	Pap Zsombor ref.	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	
	Robácki Endre r. k	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1	2	
	Rónai Antal izr.	1	1	2	1	1	1	1	2	3	2	3	1	
	Rosenberger Lajos iz.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	
	Salamon Béla izr.	1	2	1	2	3	2	3	2	2	2	1	2	
20	Tischler Béla	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2	
	Szabó Ferenc	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1	3	2	
	Székely Sándor	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1	2	
	Szilágyi Sándor	1	2	3	4	3	3	4	4	4	3	3	2	
	Vitets Ottó r. kath.	1	3	4	4	3	4	3	4	4	3	3	3	
25	Turcsa Gyula r. k.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	4	2	

Jutalmat nyertek.

Az 1. osztályból: Barabás László (Baróti L. Kópéságok), Berde Gábor (Benedek E. Mesék és történetek), Fekete László (Peterdi A. Gyermekversek), Puskáriu Leontin (Holló L. Nyolc mese), Szathmári János (Benedek E. Elek apó), Tassler Károly (Pósa L. Világszép nádszál.)

A 2. osztályból: Balázs Béla (Pósa Mesés könyve), Gál Endre (Pósa L. Bandi álma), Ürmösi Károly (Pósa Meséskönyve.)

A 3. osztályból. Székely László (Abonyi A havasok ura), Fekete Miklós (Pósa Mesés könyve), Braun László (Zempléni Gy., Mackó Feri), Hidegh László (Harangvirágok), Török János (Sebők Zs., Dörmögő).

A 4. osztályból: Jakabházy István (Jávor A., A tárnoki csodakút), Tischler Béla (Tábori R., Dezsőke), Pap Zsombor (Campe, Robinson), Székely Sándor (Gaal M., Víg elbeszélések), Rosenberg Lajos (Krudy Gy. A cukrász király).

Jakabházy István jutalomkönyvét tisztelendő Péter Sándor lelkész úr adományozta. Balázs Ferenc posta- és távirdai titkár úr 10 koronát adományozott szorgalmas 1. és 2. o. tanulók jutalmazására. Ezen összeget Vékás Lajos és Szathmári János 1. oszt., Ürmösi Károly és Burchárdt Károly 2. o. növendékek nyerték egyenlően megosztva

Dicséretet érdemeltek

1. osztály: Oláh László, Jánky Sándor, Vékás Lajos, Várterész Aladár.

2. osztály: Burckhardt Károly, Csegezy Andor.

3. osztály: Lőrincz Zoltán, Jakab Pál, Rónai Miklós.

4. osztály: Horváth György, Kathonay Ádám, Robácki Endre.

A tanulók statisztikája.

1. A nyilvános és magántanulók száma az iskolai év végén: 88.

2. A tanulók száma az iskolai év végén, a szülők lakóhelye szerint:

a) Helybeli: 85.

b) Tolnamegye: 1, Budapest: 1, Marosvásárhely: 1.

3. Tanévvégi létszám osztályok szerint: 1. oszt. 25, 2. oszt. 18, 3. oszt. 20, 4. oszt. 25.

4. Tanévvégi létszám osztályonként részletezve:

1. oszt. Unitárius 13, ref. 5, róm. kath. 3, izr. 3, gör. kel. 1.
2. oszt. Unitárius 8, ref. 3, róm. kath. 5, izr. 2
3. oszt. Unitárius 12, ref. 2, róm. kath. 4, izr. 2.
4. oszt. Unitárius 8, ref. 3, róm. kath. 7, izr. 7.

5. A tanulók anyanyelve szerint magyar: 87, román 1.

6. Az iskolába beírt nyilvános és magántanulók számának alakulása az év folyamán:

a) Nyilvános tanulónak iskolai év elején beíratkozott 92, iskolai év közben —, magántanulónak 1. Összesen 93.

b) Az iskolai év folyamán más iskolába ment át, vagy magántanuló lett: 5.

c) Az év végéig ebbe az iskoláka járt: 88.

d) Az összes szükséges taneszközökkel birt: 88.

Az igazoltan mulasztott órák száma: 4596.

7. Ifjúsági könyvtár:

a) Az ifjúsági könyvtárban a könyvek száma a mult iskolai év végén 356 drb. Értéke 412 K.

b) A könyvek mind magyar nyelvűek.

c) A könyvtárt, mivel a kollégium épületében volt elhelyezve, mely hadikórház, nem használhattuk.

Az 1916—17. tanévben használandó kézikönyvek jegyzéke.

I. osztály.

1. *Dr. Boros György:* Jó gyermek könyve . . . . 50 fill.
2. *Czukrász Róza:* ABC . . . . 40 „
3. *Dr. Mocnik—Orbók:* Számoló-könyv I. füzet . . . . 40 „

II. osztály.

1. *Dr. Boros György:* Jó gyermek könyve . . . . 50 fill.
2. *Havas—Peres—Pósa:* Olvasókönyv . . . . 68 „
3. *Czukrász Róza:* Magyar nyelvgyakorlatok . . . . 60 „
4. *Dr. Mocnik—Orbók:* Számoló-könyv II. füzet . . . . 40 „

III. osztály.

1. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . 80 fill.
2. *Havas—Peres—Pósa:* Magyar Olvasókönyv . . . . 76 „
3. *Nagy László - Kőrösi Sándor:* Nyelvtani gyakorlókönyv a III. és IV. oszt. számára . . . . 42 „
4. *Sziklás—Walter:* Számtan, III. oszt. . . . . 40 „
5. *Régeni Á.:* Kolozsvár sz. kir. város és Kolozsmegye . . . . . 70 „
6. *Zsigmond F.:* Daloskönyv . . . . 68 „

IV. osztály.

1. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . 80 fill
2. *Havas—Peres—Pósa:* Magyar Olvasókönyv . . . . 90 „
3. *Nagy László—Kőrösi Sándor:* Nyelvtani gyakorlókönyv a III. és IV. oszt. számára . . . . 42 „
4. *Sziklás—Walter:* Számtan, IV. oszt. . . . . 50 „
5. *Asztalos—Mártonffy—Elek—Tóth J.:* Földrajz, IV. oszt. . . 60 „
6. *Zsigmond:* Daloskönyv . . . . 68 „

Megjegyzés: Minden tankönyvnek a legújabb kiadását kell használni.

Tartalom.